ΕΛΙΑΜΕΠ ELIAMEP
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN & FOREIGN POLICY

Policy Paper / Κείμενο Πολιτικής

No 27 / Ιανουαρίου 2019

Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα

των Μάνου Ηλιάδη και Θάνου Ντόκου

Copyright © 2019
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Tel.: +30 210 7257 110 | Fax: +30 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Στρατιωτική θητεία και άμυνα

των Μάνου Ηλιάδη και Θάνου Ντόκου

Ο **Μάνος Ηλιάδης** γεννήθηκε στην Αθήνα. Έχει διατελέσει διευθυντής συντάξεως του περιοδικού Άμυνα και Διπλωματία και αρθρογράφος για αμυντικά θέματα στην εφημερίδα Επενδυτής. Έχει δημοσιεύσει εκατοντάδες άρθρα και αναλύσεις τα οποία φώτισαν άγνωστες πτυχές της Τουρκίας και των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων. Είναι επίσης συγγραφέας του βιβλίου Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η ΜΙΤ (τόμος Α'), Εκδόσεις Λαβύρινθος, Αθήνα, 1998/Ινφογνώμων, Αθήνα 2011).

Ο **Θάνος Ντόκος** είναι Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Cambridge. Έχει διατελέσει ερευνητής στο Ινστιτούτο Έρευνας για την Ειρήνη της Φρανκφούρτης και το Κέντρο για την Επιστήμη και τις Διεθνείς Σχέσεις του Πανεπιστημίου Harvard. Από το Μάρτιο 1996 έως τον Οκτώβριο 1998 εργάστηκε ως Επιστημονικός Υπεύθυνος της Διεύθυνσης Στρατηγικών Μελετών, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και στο διάστημα 1998-99 ως Σύμβουλος σε θέματα ΝΑΤΟ στο Υπουργείο Εξωτερικών. Σήμερα είναι Γενικός Διευθυντής στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Πειραιώς και Αθηνών, τη Σχολή Εθνικής Αμύνης, τη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας και τη Διπλωματική Ακαδημία. Σήμερα διδάσκει το μάθημα "Contemporary Turkey" στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης του Παν/μιου Αθηνών. Στις δημοσιεύσεις του περιλαμβάνεται και η Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια, (επιμ.), ΕΛΙΑΜΕΠ Εκδόσεις Σιδέρη, Μάρτιος 2016.

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων

Περιεχόμενα

Πρόλογος 4
Εισαγωγή 5
Α. Η κατάσταση του τομέα της Άμυνας 7
Β) Θητεία: Εξέλιξη και προβλήματα 12
Δομή και λειτουργία της Εφεδρείας 14
Προβλήματα του εφεδρικού μοντέλου 15
Η μείωση της θητείας: επιπτώσεις 16
Επαγγελματικός Στρατός: γιατί δεν είναι η λύση 209
Πρότερες προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος 221
Θητεία : Προτεινόμενες Λύσεις 254
Παροχή δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της θητείας 333
Κοινωνική πραγματικότητα 332
Οι προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας 332
Αξιολόγηση 343
Προτάσεις 343
Α) Θεσμική κατοχύρωση 343
Β) Ειδικότητες και αντικείμενα 354
Απαιτήσεις 365
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 37
ΜΕΣΟ-ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ 388
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΘΗΤΕΙΑ 389

Πρόλογος

Σκοπός της έρευνας που διεξάγεται στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) είναι η ανάδειξη των πιθανών σεναρίων και η διαμόρφωση ρεαλιστικών προτάσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προκλήσεων που βρίσκονται ή θα βρεθούν σύντομα στην κορυφή της εθνικής και ευρωπαϊκής ατζέντας.

Το γεωπολιτικό περιβάλλον στη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα εγκυμονεί σημαντικές προκλήσεις, απειλές, αλλά και ευκαιρίες για την Ελλάδα. Η χώρα μας βρίσκεται σε μια «δύσκολη» γεωγραφική περιοχή, που χαρακτηρίζεται από αστάθεια και ρευστότητα, ενώ αρκετοί γείτονές της βρίσκονται σε φάση μετάβασης όσον αφορά στο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τους σύστημα. Συνορεύει δε με μια χώρα η οποία έχει θέσει στο τραπέζι μια σειρά από διεκδικήσεις, και η οποία δείχνει να θεωρεί τη στρατιωτική ισχύ ως αποδεκτό εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

Ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, τα μέσα άσκησης εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής είναι περιορισμένα σε σχέση με το παρελθόν. Η Ελλάδα καλείται λοιπόν να προετοιμαστεί, κάνοντας τις απαραίτητες και κατάλληλες στρατηγικές επιλογές, για τον ρόλο της στη νέα διεθνή τάξη πραγμάτων και τη θέση της στον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων. Οι προκλήσεις –που άλλοτε εξελίσσονται σε προβλήματα ή απειλές και άλλοτε, σπανιότερα, σε ευκαιρίες– είναι πολλαπλές.

Το 2016 το ΕΛΙΑΜΕΠ δημοσίευσε τη *Λευκή Βίβλο για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια* (Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρη), μια μελέτη με τρεις βασικούς στόχους: (α) να σκιαγραφήσει τα χαρακτηριστικά, τις διαφαινόμενες κύριες τάσεις και τις προκλήσεις ασφαλείας του 21ου αιώνα (β) να καταγράψει τα τρέχοντα και μελλοντικά διλήμματα, προκλήσεις και ενδεχόμενες ευκαιρίες για την ελληνική εξωτερική πολιτική, άμυνα και ασφάλεια και (γ) να διατυπώσει ρεαλιστικές προτάσεις πολιτικής για την επίτευξη των συμφωνημένων στόχων διά της βέλτιστης αξιοποίησης των συντελεστών εθνικής ισχύος.

Στο επόμενο διάστημα το ΕΛΙΑΜΕΠ θα δημοσιεύσει μια σειρά ειδικότερων μελετών με προτάσεις πολιτικής σε θέματα εθνικής ασφάλειας (εξωτερική πολιτική και διεθνής ρόλος της χώρας, ελληνική αμυντική πολιτική, θεσμικό σύστημα στρατηγικού σχεδιασμού και διαχείρισης κρίσεων, δόγμα εσωτερικής ασφάλειας). Η παρούσα μελέτη εξετάζει την υφιστάμενη κατάσταση και τις απαραίτητες αλλαγές σε ένα σημαντικό συντελεστή ισχύος στο πλαίσιο της ελληνικής αμυντικής πολιτικής: την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της στρατιωτικής θητείας. Ο Μάνος Ηλιάδης, 'πρύτανης' των Ελλήνων αμυντικών αναλυτών, με τεράστια εμπειρία και μακροχρόνια παρουσία στο δημόσιο διάλογο σε θέματα αμυντικής πολιτικής, είναι ο κύριος συγγραφέας της μελέτης.

Θάνος Ντόκος, Ιανουάριος 2019

Εισαγωγή

Για μια χώρα που βρίσκεται σε μια «δύσκολη γειτονιά», οι Ένοπλες Δυνάμεις αποτελούν ένα από τα βασικότερα «εργαλεία» αντιμετώπισης απειλών και διαχείρισης κρίσεων. Επειδή στην περίπτωση της χώρας μας οι λόγοι διατήρησης ισχυρών Ε.Δ. δυστυχώς δεν έχουν ακόμη εκλείψει, είναι σαφής η ανάγκη χάραξης μιας νέας αμυντικής πολιτικής που θα λαμβάνει υπόψη το νέο παγκόσμιο και περιφερειακό περιβάλλον ασφαλείας, τις τεχνολογικές εξελίξεις, οργανωτικές δομές και μοντέλα εκπαίδευσης, αλλά και τα νέα εσωτερικά οικονομικά, κοινωνικά και δημογραφικά δεδομένα. Στόχο θα πρέπει να αποτελέσει η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των διατιθέμενων πόρων και η διατήρηση της αποτρεπτικής ικανότητας της χώρας, στοιχείο που θα βελτιώσει επιπροσθέτως και τη διαπραγματευτική μας ισχύ και περιφερειακό ρόλο.

Αυτό μπορεί να προκύψει μόνο από μια ουσιαστική αναθεώρηση της αμυντικής πολιτικής της χώρας, όπως άλλωστε πράττουν σε τακτικά χρονικά διαστήματα όλες σχεδόν οι ευρωπαϊκές και άλλες χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις ασφαλείας. Η προτεινόμενη διαδικασία αμυντικής αναθεώρησης θα πρέπει να εξετάσει μια σειρά βασικών ερωτημάτων (εξελισσόμενο διεθνές περιβάλλον, εκτίμηση απειλής, συνεργατική αξιοποίηση υπόλοιπων συντελεστών εθνικής ισχύος, ρόλος και αποστολές Ε.Δ., ζητήματα δομής, εκπαίδευσης, στελέχωσης και εξοπλισμών και αμυντικής βιομηχανίας) και να παρουσιάσει συγκεκριμένες προτάσεις για την αποτελεσματικότερη λειτουργία των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και τη διατήρηση της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας μας σε μια εξαιρετικά δύσκολη πολιτική και οικονομική συγκυρία.[1]

Ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα στο πλαίσιο αυτής της επιβεβλημένης δημόσιας συζήτησης είναι και η στρατιωτική θητεία. Υπάρχει εδώ και τουλάχιστον τέσσερις δεκαετίες μια ευρύτερη συναίνεση στην ελληνική κοινωνία σχετικά με την ύπαρξη εξωτερικής απειλής για την εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Η απειλή αυτή προέρχεται από την Τουρκία. Ιστορικά οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΕΔ) βασίζονται στη στράτευση των αρρένων πολιτών για την εθνική άμυνα της χώρας και αυτό δεν προβλέπεται να αλλάξει στο ορατό μέλλον τόσο λόγω οικονομικών και δημογραφικών περιορισμών, όσο και διότι αυτό προϋποθέτει η ιδιότητα του πολίτη σε ένα δημοκρατικό καθεστώς όταν υπάρχει αίσθηση εξωτερικής απειλής.

Το σύστημα της στρατιωτικής θητείας λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια χωρίς εκτενείς αλλαγές, πέραν της χρονικής διάρκειας της θητείας (όπου υπήρξαν διαδοχικές μειώσεις). Αν και οι βασικές ανάγκες των ΕΕΔ σε γενικές γραμμές καλύπτονταν, τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει την εμφάνισή τους σοβαρά προβλήματα, καθώς λόγω δημογραφικού προβλήματος, αλλά και του συστήματος αναβολών παρατηρείται αυξανόμενη έλλειψη προσωπικού, ιδιαίτερα στο Στρατό Ξηράς. Ως αποτέλεσμα αυτού, υπάρχει προβληματισμός στα Γενικά Επιτελεία σχετικά με το αν η σημερινή διάρκεια της θητείας είναι επαρκής για την κάλυψη των αναγκών της εθνικής άμυνας.

Επίσης, το περιεχόμενο της θητείας είναι ένα άλλο μεγάλο ζήτημα, καθώς αντιμετωπίζεται από την πλειοψηφία των στρατευσίμων στην καλύτερη περίπτωση ως ένα ‘αναγκαίο κακό’ και στη χειρότερη ως ένα εντελώς άσκοπο ‘χάσιμο χρόνου’ σε μια παραγωγική ηλικία. Υπάρχει δυνατότητα να συνδυαστεί η στρατιωτική εκπαίδευση και η κάλυψη των υφιστάμενων στρατιωτικών αναγκών με την απόκτηση δεξιοτήτων; Ποια θα είναι τα οφέλη και ποιο το κόστος; Είναι συμβατή μια τέτοια αλλαγή με τη σημερινή διάρκεια της θητείας; Και ποιες θα είναι οι αναγκαίες οργανωτικές αλλαγές στη σχετική δομή των ΕΕΔ, καθώς και στην εκπαίδευση των ‘εκπαιδευτών’;

Τέλος, σημαντικά ερωτήματα, που όμως δεν θα επιχειρηθεί να απαντηθούν στην παρούσα μελέτη, είναι τα ακόλουθα: (α) πως πρέπει να αντιμετωπιστούν οι αντιρρησίες συνείδησης; (β) Αποτελεί η στρατιωτική θητεία χρήσιμο εξάρτημα της ‘εργαλειοθήκης’ για την αποτελεσματικότερη ένταξη ορισμένων κατηγοριών μεταναστών;

[1] Για λεπτομερέστερη ανάλυση και μια σειρά προτάσεων πολιτικής, βλέπε και Θάνος Ντόκος (επιμ.), ‘Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια’, ΕΛΙΑΜΕΠ, Εκδόσεις Σιδέρη, 2016, σελ. 82-87 & 264-282).

Η ανά χείρας μελέτη, που ελπίζουμε ότι θα αποτελέσει το πρώτο βήμα στο πλαίσιο μιας μεγαλύτερης έρευνας[2], προσπαθεί να απαντήσει στο ερώτημα αν πρέπει να εκσυγχρονιστεί ο θεσμός της στρατιωτικής θητείας για να μπορέσει να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε δύο μεγάλες προκλήσεις: Πρώτον, και σημαντικότερο, την εξασφάλιση επαρκούς αριθμού στρατευσίμων με στόχο την κάλυψη των αναγκών εθνικής άμυνας και δεύτερον, την αλλαγή αντίληψης των στρατευσίμων περί χαμένου χρόνου μέσω της προσφοράς δεξιοτήτων.

Το θέμα της θητείας των στρατεύσιμων οπλιτών που αποτελεί το αντικείμενο του παρόντος εξετάζεται εδώ στο γενικότερο πλαίσιο του αμυντικού μηχανισμού της χώρας, του οποίου αποτελεί βασικό του τμήμα. Και τούτο για τον ευνόητο λόγο ότι η θητεία, ως μέσον εξασφαλίσεως στρατιωτικού προσωπικού για τις ανάγκες της άμυνας της χώρας, είναι εκ των βασικότερων συντελεστών στρατιωτικής ισχύος. Έτσι, η κατανόηση του συγκεκριμένου θέματος είναι δυνατή μόνο στο γενικό πλαίσιο του αμυντικού μηχανισμού της χώρας και της εν γένει καταστάσεώς του.

Η πλήρης περιγραφή της καταστάσεως στην οποία ευρίσκεται το ελληνικό αμυντικό σύστημα, ιδίως εν όψει των βαθύτατων μεταβολών των τελευταίων αρκετών ετών, κυρίως σε χρηματοδότηση και εξοπλισμούς και όχι μόνο, δεν είναι φυσικά δυνατόν να αποδοθεί εδώ παρά μόνο σε γενικές γραμμές. Δίδονται, όμως, παρακάτω αρκετά στοιχεία για την κατανόηση του αμυντικού προβλήματος της χώρας.

[2] Μια τέτοια έρευνα θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε λήπτες αποφάσεων (πολιτική και φυσική ηγεσία των ΕΔ) για την υλοποίηση των απαραίτητων αλλαγών, καθώς και στον πολιτικό κόσμο γενικότερα, αλλά και σε δημοσιογράφους για τη λεπτομερή και αντικειμενική παρουσίαση του ζητήματος της στρατιωτικής θητείας.

Α. Η κατάσταση του τομέα της Άμυνας

Από τα άπειρα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα τα τελευταία αρκετά χρόνια, ο τομέας που βρίσκεται σε συγκριτικά χειρότερη κατάσταση, όλως παραδόξως, είναι αυτός που διαχρονικά και σε κάθε δημοσκόπηση συγκεντρώνει την μεγαλύτερη εκτίμηση και εμπιστοσύνη του λαού. Ο λόγος για τον τομέα της άμυνας και των Ενόπλων Δυνάμεων που λόγω της υπερπροβολής των σκανδάλων στους εξοπλισμούς της περιόδου 1997-2004 έχει κατασυκοφαντηθεί, αν και εδώ την κύρια ευθύνη και ηθική αυτουργία είχαν οι πολιτικοί και οι άμεσοι κομματικοί συνεργάτες τους. Η ούτως ή άλλως σύντομη αυτή περίοδος ήταν και η μόνη στην οποία υπήρξαν κυρώσεις, με πρωταγωνιστές πάντα πολιτικά πρόσωπα και απλούς συνεργούς ελάχιστους επίορκους ή και εκβιαζόμενους αξιωματικούς από κομματικά υπηρεσιακά όργανα (το γνωστό «υπογράφεις αυτό ή μετατίθεσαι»).

Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ότι παρά το γεγονός ότι η κακή κατάσταση -η χειρότερη μετά την μεταπολίτευση- στην οποία ευρίσκεται σήμερα ο ελληνικός αμυντικός μηχανισμός, παραμένει άγνωστη τόσο στο ευρύ κοινό όσο και εν μέρει, και σε τμήμα της πολιτικής ηγεσίας, με το ιθύνον τμήμα της να εξακολουθεί να παραπληροφορεί τους πάντες με ανακριβή στοιχεία και δηλώσεις περί αμυντικής επάρκειας και αξιόμαχου των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Δηλώσεις που δημιουργούν μια ψευδή αίσθηση ασφαλείας που μπορεί να οδηγήσει σε εθνικές περιπέτειες, ακόμη και απώλειες. Αυτή η υποκατάσταση της πολιτικής με ψέματα, περιττό να τονισθεί ότι ενέχει τεράστιους κινδύνους. Το χειρότερο, όμως, είναι ότι με τα ψέματα αυτά παραπλανάται το σύνολο του πολιτικού κόσμου, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μέχρι τον τελευταίο βουλευτή -και φυσικά ολόκληρου του λαού- με αποτέλεσμα το τεράστιο πρόβλημα της άμυνας της χώρας να παραμένει άγνωστο και ως εκ τούτου ανεπίλυτο. Γιατί το πρώτο βήμα για την επίλυση ενός προβλήματος είναι η γνώση και παραδοχή της υπάρξεώς του.

Η διαδικασία αποδυνάμωσης της ελληνικής αμυντικής ισχύος είχε ξεκινήσει αρκετά πριν από την οικονομική κρίση στην οποία ευρίσκεται η χώρα από το 2009, με τις μόνιμες βάναυσες παρεμβάσεις των πολιτικών στις Ε.Δ. και την αταξία που υπήρχε στον χώρο της άμυνας, τόσο σε επίπεδο υπάρξεως θεσμικών κειμένων, όσο και εξοπλισμών, με κριτήρια συχνά σε ασυμφωνία με αυτά της στρατιωτικής ηγεσίας, επεμβάσεων σε θέματα προαγωγών, επιλογής αρχηγών, τοποθετήσεων κ.λπ.[3] Η διαδικασία αυτή είχε δύο βασικούς άξονες: Πρώτον, τη συνεχή μείωση της χρηματοδότησης του συγκεκριμένου τομέα και δεύτερον, τις συνεχείς μειώσεις της διάρκειας της θητείας, παρά την αντίθετη γνώμη της στρατιωτικής ηγεσίας ή τις σχετικές προς τούτο διακηρυγμένες προϋποθέσεις.

Ο εκ των συντακτών του παρόντος Μ. Ηλιάδης, με βάση τα στοιχεία που υπήρχαν την περίοδο της αγοράς των 30 F-16 επί Σπ. Σπηλιωτόπουλου (μεταξύ άλλων και σχετικό έγγραφο του τότε υφυπουργού Οικονομικών Π. Δούκα), είχε επισημάνει από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 ότι η Ελλάδα εγκατέλειπε την μέχρι τότε πολιτική της διατηρήσεως μίας σχετικής ισορροπίας στο ισοζύγιο ισχύος Ελλάδος-Τουρκίας. Όχι, φυσικά, με την έννοια της ισο(ο)πλίας, αλλά με την ύπαρξη και διατήρηση επαρκούς αμυντικής ισχύος που θα έδινε αξιοπιστία στη στρατηγική αποτροπής της χώρας, μέσω της ρεαλιστικής απειλής επιβολής σημαντικού κόστους σε περίπτωση που η Τουρκία προέβαινε σε υλοποίηση των επαναλαμβανόμενων απειλών και διεκδικήσεών της.

Στην ουσία, η Ελλάδα κήρυξε αμέσως μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 μονομερή αφοπλισμό, αφού απέτυχαν οι ανεδαφικές προτάσεις μελών της πολιτικής ηγεσίας της περί επιδιώξεως συμφωνίας με την Τουρκία για αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών. Προτάσεις που, εκτός των άλλων, αγνοούσαν ότι για την Τουρκία η αμυντική της βιομηχανία αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της οικονομίας της χώρας που συνεισφέρει σε αυτήν 1,5-2 δισ. δολάρια ετησίως από εξαγωγές, τεράστιες οικονομίες στους τουρκικούς εξοπλισμούς, διατηρεί χιλιάδες θέσεις εργασίας και αποτελεί μέσο διάχυσης υψηλής τεχνολογίας σε ολόκληρη την τουρκική βιομηχανία. Η παραπάνω άποψη περί μονομερούς αφοπλισμού της Ελλάδας δεν υποστηρίζεται από το ύψος των αμυντικών δαπανών από το 2005 έως και το 2009, οι οποίοι παρέμειναν υψηλές λόγω κυρίως των ανειλημμένων υποχρεώσεων και της συνεχείς αναβολές πληρωμών (με ανάλογους τόκους) για το ενάμισι περίπου εξοπλιστικό

[3] Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σοβιετική προπαγάνδα που ταύτιζε την έννοια της άμυνας με αυτήν του πολέμου σε στόχο την υπονόμευση της άμυνας της Δύσης (που περιεγράφηκε σε πλήθος εκδόσεων από χώρες του πρώην σοβιετικού μπλοκ και πρώην μέλη της KGB) και ήταν γενικώς επιτυχής, τερματίστηκε μετά την πτώση του σοβιετικού συνασπισμού, όπως και η αξιοπιστία και επίδρασή της στην διεθνή κοινή γνώμη. Ωστόσο στην Ελλάδα όχι μόνο διατηρήθηκε, αλλά επηρεάζει ακόμη την διαμόρφωση απόψεων ολόκληρου του πολιτικού φάσματος της χώρας.

πρόγραμμα (ΕΜΠΑΕ) που κατάφερε να εκτελέσει η χώρα, απόφαση που έλαβε μετά τη διαπίστωση κενού ισχύος στην κρίση των Ιμίων. Από το 2009 και μετά, όμως, η κατάσταση απεικονίζεται με περισσή σαφήνεια γιατί από το έτος αυτό, με αμυντικές δαπάνες ύψους 6,317 δισ. ευρώ (περί το 2,73% του τότε ΑΕΠ, ξεκινά μία σειρά από μειώσεις που μάλλον δεν έχουν εφαρμοσθεί ποτέ άλλοτε σε άλλη χώρα.

Έτσι, ο πρώτος μνημονιακός αμυντικός προϋπολογισμός, από 6,317 δισ. το 2009, μειώθηκε σε 4,531 δισ. το 2010 (2,03% του ΑΕΠ), προφανώς όχι κατ' απαίτησιν της Τρόικας, που δεν είχε στην πραγματικότητα δικαίωμα να επέμβει στον σκληρό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας χώρας-μέλους της Ε.Ε. που είναι ο τομέας της εθνικής άμυνας. Στην Συνθήκη της Λισαβώνας και συγκεκριμένα στο Προοίμιο- Γενικές Διατάξεις, Τίτλος Α, Άρθρο 2Β, αναφέρεται ότι «….Η Ένωση σέβεται τις ουσιώδεις λειτουργίες του κράτους, ιδίως δε τις λειτουργίες που αποβλέπουν στην διασφάλιση της εδαφικής της ακεραιότητα, της δημοσίας τάξεως και την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, η εθνική ασφάλεια παραμένει στην ευθύνη κάθε κράτους μέλους».[4] Η μείωση μάλλον οφειλόταν στην άποψη της τότε πολιτικής ηγεσίας ότι οι --θεωρούμενες ως μη-παραγωγικές-- αμυντικές δαπάνες προσφέρονταν για μια σημαντική εξοικονόμηση πόρων στο πλαίσιο της προσπάθειας μείωσης των κρατικών δαπανών.

Τη φράση «χωρίς να επηρεάζεται η αμυντική ικανότητα της χώρας» θα την βλέπουμε έκτοτε ως μόνιμη επωδό σε κάθε νέα μείωση των αμυντικών δαπανών, όπως και την περικοπή των αμυντικών δαπανών που συχνά αποκαλείται «εξορθολογισμός των αμυντικών δαπανών». Εξορθολογισμός, βέβαια, σημαίνει ότι πρώτα μελετάς ένα πρόβλημα και μετά περικόπτεις ό,τι είναι δυνατόν να περικοπεί, μέχρι να επέλθει η μέγιστη βελτιστοποίηση του οφέλους με το μικρότερο δυνατόν κόστος. Όταν πέρα του σημείου αυτού συνεχίζει κάποιος να περικόπτει –και μάλιστα χωρίς καμία μελέτη- με επίκληση την ανάγκη εξορθολογισμού των δαπανών και μετά ψάχνει να βρει τις ζημιές που έκανε -και μάλιστα χωρίς να τις επανορθώνει- τότε αυτό που χρειάζεται εξορθολογισμό δεν είναι οι δαπάνες, αλλά αυτός που τις περιέκοψε σε τέτοιο βαθμό και με αυτόν τον τρόπο.

Οι περικοπές των αμυντικών δαπανών συνεχίσθηκαν και τα επόμενα έτη, κάτι που αναφέρεται και στο προαναφερθέν προσχέδιο του Μνημονίου στο οποίο γίνεται αναφορά στο «Μεσοπρόθεσμό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Προσαρμογής» και περιλαμβάνει τις επί πλέον προβλεπόμενες μειώσεις για την περίοδο 2013-2016.[5] Στο ίδιο τμήμα («Η Συνεισφορά των Αμυντικών Δαπανών στην Οικονομική Σταθεροποίηση») γίνεται προσπάθεια η περικοπή των αμυντικών δαπανών να εμφανισθεί ως έχουσα την υποστήριξη των ξένων ΜΜΕ: «Σε περισσότερες από μία φορές, τα ΜΜΕ εστίασαν την προσοχή τους στις στρατιωτικές προμήθειες της Ελλάδας, επισημαίνοντας το δυσανάλογα υψηλό επίπεδο τέτοιων δαπανών για ένα κράτος που αντιμετωπίζει κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες», αναφέρει το προαναφερθέν προσχέδιο του Μνημονίου. Οι επίμονες αυτές επιθέσεις εναντίον των αμυντικών δαπανών της χώρας, ιδίως από γερμανικά ΜΜΕ, είχαν επισύρει την προσοχή πολλών υποψιασμένων παρατηρητών, εκ του γεγονότος ότι στην εποχή μας, η επίτευξη είτε πολιτικών είτε πολεμικών στόχων δεν γίνεται άνευ προηγούμενης στοχοποιήσεώς τους από τα ΜΜΕ.[6]

ΠΕΡΙ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Αν και οι αμυντικές δαπάνες έχουν μειωθεί από το 2011 κατά περίπου 40%, Ουδείς μπορεί να είναι ικανοποιημένος με το –ακόμη υψηλό, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο- επίπεδο αμυντικών δαπανών. Αυτό θα ίσχυε ακόμη και αν η ελληνική οικονομία δεν ήταν στην «εντατική». Σαφώς και οφείλουμε να αναζητήσουμε τρόπους μακροπρόθεσμης μείωσής τους. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διερευνήσουμε διπλωματικές μεθόδους επίλυσης των ελληνο-τουρκικών διαφορών, ή τουλάχιστον μείωσης της έντασης μέσω προσεκτικά επιλεγμένων Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης, ενίσχυσης των διμερών οικονομικών σχέσεων, αναζήτησης περιφερειακού ρόλου και οικοδόμησης συμμαχιών, **αλλά για το ορατό μέλλον η αξιόπιστη αποτρεπτική ικανότητα παραμένει απαραίτητη**. Βεβαίως, οι αμυντικές δαπάνες είναι μη-παραγωγικές, με την αυστηρά οικονομική έννοια, αλλά χωρίς ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ευημερία και ανάπτυξη. Στο δίλημμα «κανόνια ή βούτυρο», η σωστή απάντηση για την Ελλάδα είναι ότι –δυστυχώς- θα πρέπει να

Στην πραγματικότητα, τα «υπέρογκα ποσά» που δαπανήθηκαν σε εξοπλισμούς τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια, λίγο πριν και αμέσως μετά την κρίση (περίοδος 2006 με 2010), ήταν ελάχιστα. Στις 20 Αυγούστου 2010, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, σε απάντηση ερωτήσεως δύο βουλευτών του ΛΑΟΣ σχετικά με τα νέα εξοπλιστικά

[4] http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/preamble.html
[5] http://www.macropolis.gr/resources/toolip/doc/2013/09/16/mtfs_october_2012_greek.pdf
[6] Dokos, Thanos & Kollias, Christos, *Greek Defence Spending in Times of Crisis: The Urgent Need for Defence Reform*, ELIAMEP Thesis, 1/2013, σελ. 1.

προγράμματα (και όχι κονδύλια που διετέθησαν για εξόφληση παλαιοτέρων συμβάσεων), ανέφερε ότι η αξία για προγράμματα που υλοποιήθηκαν στην περίοδο 2006-2010 ήταν:

- Έτος 2006: 206.349.806 ευρώ.
- Έτος 2007: 275.290.290 ευρώ
- Έτος 2008: 381.036.170 ευρώ
- Έτος 2009: 56.729.487 ευρώ
- Έτος 2010: 43.472.340 ευρώ

Ένα σύνολο, δηλαδή, 962 εκατ. ευρώ, και για τους τρεις Κλάδους των Ε.Δ., σε μία ολόκληρη πενταετία, το οποίο αποτελεί ιστορικό ρεκόρ (προς τα κάτω) από την Μεταπολίτευση και μετά (για να μην πάμε ακόμη πιο πίσω), με το έτος-ρεκόρ των χαμηλότερων εξοπλιστικών δαπανών τα 43,4 εκατ. του 2010. Τούτο δε όταν η πολιτική του ΝΑΤΟ αναφέρει συγκεκριμένα ότι οι εξοπλιστικές δαπάνες πρέπει να ανέρχονται στο 20% του συνόλου των αμυντικών δαπανών, ώστε να επιτυγχάνεται η απαιτούμενη συνέργεια και διαλειτουργικότητα μεταξύ των δυνάμεων κρατών-μελών του ΝΑΤΟ, η οποία προϋποθέτει ένα μίνιμουμ τεχνολογικής συμβατότητας, που φυσικά επιτυγχάνεται με την προμήθεια σύγχρονων συστημάτων. Και αυτά τα όντως ελάχιστα ποσά για μία χώρα με τις αμυντικές ανάγκες της Ελλάδας, την υπαρκτή απειλή που αντιμετωπίζει, και τα ανάλογου ύψους ποσά για εξοπλισμούς των ετών 2011 και 2012, θεωρήθηκαν από υποτιθέμενους έγκυρους ξένους αναλυτές και ΜΜΕ (π.χ. η αγγλική Guardian της 21.3.2012) ότι αναδείκνυαν την Ελλάδα μεταξύ των χωρών με τις μεγαλύτερες εξοπλιστικές δαπάνες στον κόσμο![7] Σημειώνεται ότι η Τουρκία, με επισήμως ανακοινωθείσες εξοπλιστικές δαπάνες της τάξεως των 4,5 δισ. δολαρίων (όχι στην πενταετία, αλλά) ετησίως, δεν εμφανιζόταν πουθενά στην υποτιθέμενη λίστα των χωρών με τις μεγαλύτερες εισαγωγές όπλων.

Την ίδια εικόνα, ότι η Ελλάδα παρέμενε μεταξύ των μεγαλύτερων αγοραστών όπλων στον κόσμο, συμμερίστηκε και το υποτιθέμενο έγκυρο ευρωπαϊκό δημοσιογραφικό πρακτορείο Eurobserver (7.3.2011), ενώ ανάλογες θέσεις είχαν υιοθετηθεί κατά την επίμαχη περίοδο των αποφάσεων για περικοπή των αμυντικών δαπανών, το γερμανικό πρακτορείο RP, οι εφημερίδες Die Zeit, η περιβόητη Bild, οι αγγλικές Independent και Telegraph, Le Point International, η ελβετική Neue Zurcher Zeitung κ.ά. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλα τα δημοσιεύματα εμφανίσθηκαν την ίδια περίπου περίοδο και μάλιστα με την ίδια επιχειρηματολογία, γεγονός που προκαλεί προβληματισμό ως προς την ύπαρξη συγκεκριμένου κέντρου.

Τελικά, ο στόχος επετεύχθη, με τις αμυντικές δαπάνες του 2011 να μειώνονται στο επίπεδο των 3,603 δισ. ευρώ (1,73% του ΑΕΠ), εν συνεχεία στα 3,436 δισ. το 2012 και ακολούθως στα 3,692 δισ. το 2013, με τα ποσά αυτά να σταθεροποιούνται στο ίδιο περίπου ύψος και τα επόμενα έτη, μέχρι και τώρα. Με την κατάθεση του προϋπολογισμού του 2013 και τις μειώσεις των αμυντικών δαπανών κατά ποσοστό άνω του 50% σε σχέση με το 2009[8] (σ.σ.: Τον Φεβρουάριο του 2018, ο τότε αναπληρωτής ΥΕΘΑ Δ. Βίτσας προσδιόρισε τις περικοπές των αμυντικών δαπανών μεταξύ των ετών 2009-2016 στο ποσό των 3,39 δισ. ευρώ ή στο 52,2% του αντίστοιχου προϋπολογισμού του 2009), η εικόνα έλαβε τελικώς μία μορφή, η οποία εν πολλοίς παραμένει άγνωστη στο ευρύ κοινό και φυσικά και σε τμήμα του πολιτικού κόσμου.

Οι αμυντικές δαπάνες του έτους αυτού, και κυρίως η κατανομή τους σε κονδύλια για αμοιβές προσωπικού, λειτουργικές δαπάνες και εξοπλισμούς, προσφέρονται για την καλύτερη κατανόηση του αμυντικού προβλήματος της χώρας. Οι θεωρητικές εξοπλιστικές δαπάνες του έτους αυτού, ύψους περί τα 750 εκατ. ευρώ - «θεωρητικές» διότι τμήμα τους αφορούσε εξοφλήσεις παλαιοτέρων εξοπλιστικών προγραμμάτων και ένα άλλο προοριζόταν για προμήθεια ανταλλακτικών- το εναπομένον τμήμα των αμυντικών δαπανών ήταν 2,646.000.000 ευρώ. (Σημ.: Τα ανταλλακτικά κανονικώς περιλαμβάνονταν μέχρι τότε στις λειτουργικές δαπάνες, αλλά στην συνέχεια αυτό άλλαξε διότι υπήρχε αβεβαιότητα αν τα κονδύλια του λειτουργικού προϋπολογισμού θα ήταν τελικά διαθέσιμα. Είχαμε δηλαδή μία παραμόρφωση του συστήματος, με αιτία τις μέχρι τότε συνεχείς περικοπές του λειτουργικού προϋπολογισμού, η οποία ανάγκασε την στρατιωτική ηγεσία να εντάξει την προμήθεια αρκετών ανταλλακτικών από τις λειτουργικές στις εξοπλιστικές δαπάνες).

---

[7] Paul Haydon, 'Greece's austerity doesn't extend to its arms budget', The Guardian, 21/3/2012, https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/21/greece-austerity-measures-military-spending

[8] Καμμένος, Ομιλία στη Βουλή κατά τη συζήτηση για τον κρατικό προϋπολογισμό του 2016, http://www.anexartitoiellines.gr/post.php?post_id=6169 5/12/2015

Αφαιρουμένων των δαπανών για μισθούς και συντάξεις (70% των αμυντικών δαπανών), αυτό που παρέμενε για λειτουργικές δαπάνες ήταν το 15% των αμυντικών δαπανών ενός πετσοκομμένου προϋπολογισμού για την λειτουργία και των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων! Δηλαδή για την εκπαίδευση προσωπικού και ασκήσεις, πυρομαχικά, καύσιμα και λιπαντικά, συντήρηση στρατιωτικών νοσοκομείων, μετακινήσεις προσωπικού και μονάδων, και κυρίως την συντήρηση και διατήρηση σε επιχειρησιακή κατάσταση του τεράστιου όγκου των κύριων οπλικών συστημάτων όλων των Κλάδων, όπως εκατοντάδες μαχητικών αεροσκαφών, χιλιάδες άρματα μάχης και συστήματα πυροβολικού, τα συστήματα αεράμυνας της χώρας και έναν ολόκληρο στόλο φρεγατών, υποβρυχίων και άλλων πολεμικών σκαφών.

Με τον αμυντικό προϋπολογισμό του 2017 και 2018 να είναι σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα, 3,08 δισ. το 2017 και 3,18 δισ. το 2018 και την κατάσταση στη χρηματοδότηση της άμυνας να εκτιμάται σχεδόν μετά βεβαιότητας ότι θα παραμείνει η ίδια τουλάχιστον μέχρι το 2022, οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, όπως τις ξέραμε μέχρι πρόσφατα, θα είναι πλέον μία μακρινή ανάμνηση (αν δεν είναι ήδη) και μάλιστα χωρίς καμία ελπίδα επανόδου στο παρελθόν λόγω των υπερβολικών, αν όχι και «εγκληματικών» περικοπών του προϋπολογισμού τους. Να σημειωθεί ότι στις ένοπλες δυνάμεις, ό,τι χτίζεται με κόπο, εμπειρία ετών και αίμα, δεν ξαναφτιάχνεται παρά σε βάθος χρόνου και ικανή χρηματοδότηση και ότι **αυτή η υποβάθμιση του αμυντικού μηχανισμού της χώρας σημειώθηκε ακριβώς την περίοδο της κάθετης ανόδου της** στρατιωτικής **ισχύος της Τουρκίας.**

Επισημαίνεται ότι περικοπές αυτής της εκτάσεως και σε τόσο μικρό χρόνο δεν έχουν σημειωθεί σε καμία άλλη χώρα του δυτικού κόσμου -και όχι μόνο- και ότι ακόμη και περικοπές των αμυντικών δαπανών της τάξεως του 10-15% (και όχι 52% όπως στην περίπτωση της Ελλάδας) γίνονται σε βάθος χρόνου (4 έως και 10 ετών) και φυσικά επί τη βάσει συγκεκριμένου και καλά επεξεργασμένου αμυντικού σχεδιασμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο ρωσικός στρατός την περίοδο αμέσως μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, που από μία πανίσχυρη πολεμική μηχανή, αποδιοργανώθηκε τελείως σε ελάχιστα χρόνια. Και χρειάστηκαν 15 και πλέον χρόνια, τα τεράστια έσοδα από τις υψηλές τότε τιμές του πετρελαίου και η ισχυρή βούληση της πολιτικής του ηγεσίας για να επανέλθει στην σημερινή του κατάσταση, παράγοντες που στην δική μας περίπτωση αποκλείεται να υπάρξουν. Μεγάλες περικοπές προϋπολογισμών σε μικρό χρόνο είχαν πάντα ως αποτέλεσμα, οι δυσκίνητοι –από την φύση τους- στην προσαρμογή αμυντικοί μηχανισμοί να εμφανίζουν έντονα φαινόμενα δυσλειτουργίας, αν όχι και αποδιοργανώσεως και παραλύσεως.

Με δεδομένο ότι τίποτε από αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω για τον ρωσικό στρατό δεν υπάρχει, ούτε είναι δυνατόν να υπάρξει στην Ελλάδα, η κατάσταση αυτή δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί αναστρέψιμη. Το μόνο που υπάρχει στην περίοδο αυτή είναι οι απέλπιδες και φιλότιμες προσπάθειες της στρατιωτικής ηγεσίας να διατηρήσει με κάθε τρόπο τον μέχρι πρότινος ικανό αμυντικό μηχανισμό της χώρας. Ήδη, παρά τις τεράστιες αυτές προσπάθειες, το περίφημο «αξιόμαχο» των Ε.Δ. είναι σε τέτοια επίπεδα που, κατά την άποψή μας, είναι πιθανό ότι **οι Ε.Δ. δεν θα είναι σε θέση να εκτελέσουν στον επιθυμητό βαθμό τις αποστολές που προβλέπει η Π.Ε.Α. (Πολιτική Εθνικής Άμυνας).**

Ακόμη χειρότερα, με τέτοια κατάσταση (εξοπλιστική απραξία δεκαετίας και πλέον και με χρηματοδότηση αυτού του ύψους για το προβλεπόμενο μέλλον) καθιστά στην ουσία ανέφικτη κάθε προσπάθεια αναμόρφωσης ή κάποιας μεταρρύθμισης του αμυντικού συστήματος της χώρας. Με τις αμυντικές δαπάνες να κατανέμονται κατά 70% σε αμοιβές προσωπικού και το υπόλοιπο σε εξοπλιστικές δαπάνες (15%) και λειτουργικό προϋπολογισμό (15%), η μόνη λύση είναι η κατάργηση του παρόντος μοντέλου άμυνας της χώρας και η χάραξη μίας νέας και λιγότερο «απαιτητικής» εξωτερικής πολιτικής που θα μπορεί να υποστηρίζεται από τις υφιστάμενες και σαφώς υποβαθμισμένες αμυντικές δυνατότητες.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η γραφειοκρατία των Βρυξελλών, με την πλειοψηφία των εκπροσώπων των κρατών μελών της να μην έχει γνωρίσει τον πόλεμο ή να μην έχει ως γείτονες επεκτατικές χώρες όπως η Τουρκία και με οικονομικές κατά πλειοψηφία σπουδές, ουδέποτε κατάλαβαν τους λόγους για τους οποίους η Ελλάδα διατηρούσε Ε.Δ. αυτού του επιπέδου. Έτσι, με την πρώτη ευκαιρία που τους προσέφερε η ελληνική πολιτική ηγεσία να έχουν λόγο και σε θέματα άμυνας, επέβαλαν θέσεις και απόψεις που θα ήταν πιθανώς ορθές για το Βέλγιο (σύνολο ενόπλων δυνάμεων 29.000, με 80,80% του προϋπολογισμού να πηγαίνει σε αμοιβές προσωπικού και 2,17% (!) σε εξοπλισμούς)[9] και φυσικά δεν αντιμετωπίζει καμία απειλή από γειτονική της χώρα. Το πού οδηγούν αυτές οι επιβληθείσες περικοπές μας το δίνει το παράδειγμα της Βουλγαρίας, η οποία υιοθέτησε παρόμοιο μοντέλο. Το αποτέλεσμα ήταν από έναν στρατό 120.000 ανδρών και 1300 αρμάτων το 1983, να

[9] https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49198.htm

διαθέτει σήμερα 16.000 άνδρες και περί τα 86 άρματα μάχης. Αντίστοιχα, στην αεροπορία, με 6500 άνδρες, από 225 μαχητικά το 1983, κατέληξαν με 47 παλαιά μαχητικά, ενώ το ναυτικό, με δύναμη 3.500 ανδρών, στην ουσία είναι ανύπαρκτο (1 υποβρύχιο, 2 παλαιές φρεγάτες κ.λπ.).[10]

Σε άρθρο του ενός εκ των συγγραφέων της μελέτης σε κυριακάτικη εφημερίδα[11] αμέσως μετά τις πρώτες μειώσεις των αμυντικών δαπανών είχε αναφερθεί ότι υπάρχουν τρεις τρόποι για να καταστραφεί ένα στράτευμα. Ο πρώτος, είναι η μη ανανέωση του εξοπλισμού του με την κατάργηση κάθε εξοπλιστικού προγράμματος ή προγράμματος εκσυγχρονισμού του υλικού του, με αποτέλεσμα να καθίσταται σύντομα απηρχαιωμένο και να καθορίζει την μορφή των επιχειρήσεων που είναι δυνατόν να αναλάβει. Ο δεύτερος είναι ο δραστικός περιορισμός των λειτουργικών δαπανών που πλήττει άμεσα την συντήρηση του υπάρχοντος υλικού που σε συνδυασμό με την μεγάλη υποβάθμιση της εκπαίδευσης (μείωση ασκήσεων, βολών κ.λπ.) και την έλλειψη καυσίμων οδηγεί στην κάθετη μείωση του αξιόμαχου και το όλο σύστημα σε ακινησία. Και ο τρίτος, είναι η μείωση του προσωπικού και η καταδίκη στην εξαθλίωση αυτών που παραμένουν μέσω της σημαντικής και μη-αναστρέψιμης μείωσης των μισθών και συντάξεων. Και τους τρεις αυτούς τρόπους τους βλέπουμε σε πλήρη εφαρμογή, καθ΄ υπαγόρευση των θεσμών, από όλες τις κυβερνήσεις μετά την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου.

Οι συνέπειες από τους δύο πρώτους τρόπους που αναφέρθηκαν παραπάνω ήταν η κατάργηση του μοντέλου της άμυνας της χώρας (που έδινε έμφαση κυρίως στην ύπαρξη ισχυρής αεροπορίας), ακύρωση όλων των εξοπλιστικών προγραμμάτων με κατάργηση του ΕΜΠΑΕ, κάθετη πτώση της μαχητικής ικανότητας του αμυντικού μηχανισμού, αναγκαστικές αποσύρσεις υλικού λόγω αδυναμίας συντήρησής του, πλημμελή εκπαίδευση, αναμενόμενη σχετικά σύντομα απώλεια του ποιοτικού πλεονεκτήματος των χειριστών της Π.Α. έναντι των Τούρκων λόγω του περιορισμού των ωρών πτήσης από ελλείψεις καυσίμων και τη μειωμένη διαθεσιμότητα αεροσκαφών, ακινησία της πλειοψηφίας των πολεμικών σκαφών του Π.Ν., ανάλογες καταστάσεις στο σύνολο των κύριων οπλικών συστημάτων του Στρατού Ξηράς, κάθετη μείωση του αριθμού και διάρκειας των ασκήσεων, κατάργηση στην ουσία της εκπαίδευσης της εφεδρείας και πολλά άλλα.

Το μείζον πρόβλημα που δημιουργήθηκε, ιδίως στην Π.Α., ήταν ο ζωτικής σημασίας παράγων της διαθεσιμότητας κύριου υλικού, λόγω των ελλείψεων ανταλλακτικών, που μείωναν σε απαράδεκτα επίπεδα τους αριθμούς των διατιθέμενων για επιχειρήσεις (και φυσικά για εκπαίδευση) αεροσκαφών του Κλάδου. Για να γίνει αντιληπτή η σημασία της διαθεσιμότητας θα μπορούσε κανείς να αναφέρει μία διαθεσιμότητα της τάξεως του 40%, το οποίο στην υποθετική περίπτωση που μία αεροπορία είχε, π.χ., 100 αεροσκάφη, στην πράξη, με την εν λόγω διαθεσιμότητα, θα είχε μόνο 40). "Όταν η διαθεσιμότητα είναι σε τέτοια επίπεδα σε καιρό ειρήνης και με τόσο χαμηλούς ρυθμούς χρησιμοποιήσεως των διαθέσιμων αεροσκαφών, ο καθείς μπορεί να φαντασθεί σε τι επίπεδο θα φτάσει η διαθεσιμότητα στους εντατικούς ρυθμούς χρήσης τους σε περίοδο κρίσεως και πολέμου και για πόσο χρόνο μπορεί να διατηρηθεί ακόμη και αυτή η χαμηλή διαθεσιμότητα. [Σημ.: Στοιχεία για την διαθεσιμότητα αεροσκαφών ανά τύπο δεν δίδονται για ευνόητους λόγους.]

Με κίνδυνο να παρεξηγηθούμε για απόψεις μέτρησης ισχύος με βάση την γνωστή μέθοδο «μέτρησης των κουκιών» (bean counting), θα λέγαμε ότι αν στα παραπάνω συνεκτιμήσει κανείς το μέγεθος του στόλου της Π.Α., τις συνεχείς αποσύρσεις αεροσκαφών και την μη ανανέωση του στόλου της με αεροσκάφη 5ης γενιάς και προβεί σε πρόχειρη σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία της τουρκικής αεροπορίας, θα κατέληγε σε συμπεράσματα που μάλλον θα δικαίωναν την γνωστή ρήση ενός ξένου πτεράρχου ότι ο χειρότερος τρόπος να δαπανήσεις τα χρήματά σου είναι να τα χρησιμοποιήσεις για να έχεις τη δεύτερη καλύτερη αεροπορία από τον αντίπαλό σου. Ο τρίτος τρόπος για την καταστροφή ή μείωση της μαχητικής ικανότητας του στρατεύματος ήταν ο τομέας του προσωπικού, η αναγκαστική μείωση του οποίου ακύρωσε στην πράξη την δομή δυνάμεως που προέβλεπε η στρατιωτική ηγεσία, όπου εκεί συνέργησαν οι Έλληνες πολιτικοί πριν από την κρίση και η Τρόικα μετά από αυτήν.

Η ορθότητα του τρόπου που έγιναν οι συνεχείς περικοπές με μία απλή απόφαση, τη υποδείξει της Τρόικας, φαίνεται σε αντιδιαστολή με την διαδικασία που προβλέπεται από το κείμενο της Π.Ε.Α. (Πολιτική Εθνικής Άμυνας) για τον καθορισμό της. Στο κείμενο αυτό, το οποίο αποτελεί βασική συνιστώσα (του κειμένου) της Εθνικής Στρατηγικής, αναφέρεται ότι από την ΠΕΑ πηγάζουν η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική (ΕΘΣΣ) και η Στρατιωτική Αξιολόγηση Κατάστασης (ΣΑΚ), όπου περιγράφονται με κάθε λεπτομέρεια οι απειλές που αντιμετωπίζει η χώρα, με βάση τις οποίες καθορίζεται η εκάστοτε Μελλοντική Δομή Δυνάμεων των Ε.Δ., οι

[10] *Military Balance 2017*, IISS, London, 2017.
[11] Μάνος Ηλιάδης, 'Πως ο Ι. Στουρνάρας δίνει τη χαριστική βολή στο Στράτευμα', *Κυριακάτικη Δημοκρατία, 16/12/2012.*

εξοπλισμοί κ.ά. Με τις περικοπές των αμυντικών δαπανών -κατά 52,02%, σύμφωνα με την προαναφερθείσα δήλωση του τότε αναπληρωτού ΥΕΘΑ Δ. Βίτσα[12]- επηρεάζεται άμεσα η Μελλοντική Δομή Δυνάμεων, όπως φυσικά και η παρούσα, με αποτέλεσμα να καταργείται στην ουσία κάθε στοιχείο της όποιας αμυντικής πολιτικής και οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας να είναι, κατά την άποψή μας, επικίνδυνα κοντά σε αδυναμία εκτέλεσης των αποστολών που καθορίζει η Π.Ε.Α.

Στο κείμενο που ακολουθεί, εξετάζεται το θέμα της θητείας στο πλαίσιο των δυσμενών συνεπειών και προβλημάτων που μόνο συνοπτικώς εθίγησαν στις παραπάνω σελίδες.

Β) Θητεία: Εξέλιξη και προβλήματα

Μετά τα Ίμια (1996), τόσο η αξιοποίηση των στρατευσίμων οπλιτών (θητεία 24 μήνες) όσο και η πρόσκτηση αμυντικού υλικού έλαβαν νέα ώθηση στις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ) της Ελληνικής Δημοκρατίας, ώθηση που περιέλαβε και την νομοθέτηση της Παλλαϊκής Άμυνας. Ο θεσμός αυτός θεωρητικά θα αξιοποιούσε το σύνολο του πληθυσμού, και όχι μόνο την εκπαιδευμένη εφεδρεία, που δεν περιλαμβάνεται στα εκστρατευτικά σχέδια και δεν προβλεπόταν να προσκληθεί υπό τα όπλα. Ταυτόχρονα, όμως, νομοθετήθηκαν εναλλακτικές θητείες, απαλλαγές και άλλα μάλλον υπονομευτικά μέτρα, ενώ η Παλλαϊκή Άμυνα[13] ουδέποτε οργανώθηκε και υλοποιήθηκε, πλην του ημιμέτρου της νομοθέτησης της Πολιτικής Προστασίας (Ν. 2344/1995) ως συμπλήρωμα της από μακρού υπάρχουσας πρόνοιας της Πολιτικής Άμυνας (ΝΔ 17/1974).

Λίγο πριν από το 2000 εμφανίζεται μια τάση για μείωση της σημασίας των στρατεύσιμων οπλιτών ως βασικού συστατικού του «νέου στρατεύματος», ιδίως στο Στρατό Ξηράς, του οποίου η υπό τα όπλα ενεργός δύναμη (οροφή), μετά τις διαδοχικές μειώσεις της θητείας από τους 24 στους 18 και εν συνεχεία στους 12 μήνες- υπέστη καθίζηση κατά 35% περίπου (από τις 140.000 άνδρες στους 90.000)[14]. Αντίστοιχα, η εφεδρεία που περιλαμβανόταν στα επιστρατευτικά σχέδια μειώθηκε από 320.000 σε 200.000 άνδρες, όταν ο απαιτούμενος στρατός εκστρατείας (δηλαδή όχι οι μονάδες υποστήριξης, στρατολογίας, εθιμοτυπίας, κλπ.) για την υπεράσπιση της χώρας υπολογίζεται σε 300.000 ανελαστικά, με βάση την εξωτερική απειλή της προ-προηγούμενης δεκαετίας.[15]

Η κίνηση αυτή έγινε με τη σύμφωνη γνώμη της στρατιωτικής ηγεσίας (γιατί συνοδευόταν από πρόσληψη 25.000 επαγγελματιών οπλιτών) που ήθελε όσο περισσότερους επαγγελματίες μπορούσε, αντί να βασίζεται στους εφέδρους, ιδίως τους Αξιωματικούς. Οι επιδόσεις των τελευταίων ήταν, πράγματι, χαμηλές, αλλά κατά την άποψή μας τούτο οφειλόταν πρώτον, στην από αρκετών ετών μείωση της διάρκειας της εκπαιδεύσεώς τους, από τους 6 μήνες παλαιότερα στους 4 και δεύτερον, στη μειωτική συμπεριφορά των μονίμων στελεχών, από αξιωματικούς και ανθυπασπιστές μέχρι και μόνιμους υπαξιωματικούς, μία κατάσταση η οποία είχε άμεση σχέση με την ανομολόγητη εδώ και πολλά χρόνια χαλάρωση της πειθαρχίας. Σε κάθε περίπτωση, το λιγότερο που θα μπορούσε να πει κανείς σε όσους ασκούν κριτική για την ποιότητα των εφέδρων αξιωματικών είναι ότι αν οι επαγγελματίες συνάδελφοί τους αδυνατούν να παράξουν ικανούς έφεδρους αξιωματικούς από αυτή την θαυμάσια «πρώτη ύλη», η ευθύνη σίγουρα δεν βαρύνει στους τελευταίους.

Οι πρώτες διακηρύξεις για μείωση της θητείας, πάντως, και της οροφής των στρατευσίμων (κληρωτών) και σταδιακή απενεργοποίηση της Εφεδρείας άρχισαν να εμφανίζονται προ του 2000, επί υπουργίας Α. Τσοχατζόπουλου, υπό τις σαφείς προϋποθέσεις, όμως: (α) μαζικών προσλήψεων Επαγγελματιών Οπλιτών, (β) αναδιοργάνωσης των μονάδων και στρατοπέδων για την εξοικονόμηση προσωπικού φρούρησης, συντήρησης και των αντίστοιχων πόρων και γ) απόκτησης υλικού ηλεκτρονικής επιτήρησης, ταχείας μετακίνησης και εκπομπής πυρών ακριβείας σε μεγάλες αποστάσεις, ώστε καλά εκπαιδευμένες και πλήρως επανδρωμένες μονάδες άμεσης επέμβασης, οι οποίες θα μπορούσαν να επεμβαίνουν έγκαιρα και αποφασιστικά. Βέβαια, πράγμα σύνηθες στο επίπεδο της πολιτικής ηγεσίας της άμυνας, ουδείς σκέφτηκε στις μεγαλόπνοες αυτές διακηρύξεις να υπολογίσει και το σχετικό κόστος και αν η ελληνική οικονομία, ακόμη και προ της κρίσης, μπορούσε να αντέξει τέτοιες αλλαγές.

---

12 http://e-amyna.com/%CE%BF-%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%BF%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%85%CF%80%CE%AD%CF%81%CE%BF%CE%B3%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9/

13 Ν. 2641 /1998.

14 Ελεύθερος Τύπος (ΕΤ) σελ 5, 16/7/2001.

15 Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22 : «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.

Όμως, οι βάσεις για τις διαδοχικές μειώσεις της θητείας ετέθησαν την περίοδο 2001-2004, οπότε μειώθηκε η θητεία για τον Στρατό κατά 6 ολόκληρους μήνες (από τους 18 μήνες στους 12), από την 1/1/2003.[16] Με την μείωση αυτή επήλθε μείωση της οροφής του Στρατού από 126.000 σε 93.000 και, το χειρότερο, προαναγγέλθηκε 8μηνη θητεία από το 2006. Παράλληλα, έγινε μαζική αποστολή λευκών απολυτηρίων σε πρόσφατα απολυθέντες στρατεύσιμους (εφέδρους). Ένα άλλο έμμεσο αποτέλεσμα ήταν η κάθετη αύξηση του φαινομένου των αναβολών κατάταξης στρατευσίμων, λόγω της αναμενόμενης σύντομα (λιγότερο από 3 χρόνια μετά) μείωσης της θητείας (το 2006). Την ίδια στιγμή η ΝΔ υπερθεμάτισε, υποσχόμενη περαιτέρω μείωση στους 6 μήνες από το 2008 –αν και με προϋποθέσεις, όπως η πρόσληψη 25.000 ΕΠΟΠ. Οι δηλώσεις και των δύο πολιτικών κομμάτων, πάντως, δεν ανέφεραν πώς θα κατάφερναν να μετατρέψουν τους νεαρούς πολίτες της χώρας σε στρατιώτες, μέσα σε 8 και 6 μήνες, αντίστοιχα.

Το 2003, όμως, κατόπιν αλλεπάλληλων πιέσεων της στρατιωτικής ηγεσίας, το ΚΥΣΕΑ έλαβε μία ζωτικής σημασίας απόφαση σχετικά με το θέμα της επάνδρωσης των διάφορων σχηματισμών και μονάδων κυρίως του Στρατού, διότι τόσο το Π.Ν. όσο και η Π.Α., με την περίφημη σύμπτυξη και αναδιοργάνωση, δεν αντιμετώπιζαν πρόβλημα. Με βάση αυτήν την απόφαση, οι μονάδες των Ειδικών Δυνάμεων και αμέσου ετοιμότητας έπρεπε να έχουν επάνδρωση άνω του 100% ώστε να μπορούν ακόμη και με προσωπικό σε άδειες, φύλλα πορείας κ.λπ. να εκτελέσουν την αποστολή τους. Επίσης, οι Μηχανοκίνητες, Τεθωρακισμένες και μονάδες Αυτοκινούμενου Πυροβολικού πρέπει να έχουν επάνδρωση 75-90%, αναλόγως περιοχής, και οι λοιπές για Δ΄ Σώμα Στρατού και ΑΣΔΕΝ 60%. Για να γίνει αντιληπτή η κατάσταση, η επάνδρωση τότε του Δ΄ Σώματος Στρατού ήταν 25-30% και της ΑΣΔΕΝ 30% (!) και παρέμεινε έτσι για αρκετό διάστημα μετά την λήψη της εν λόγω απόφασης του ΚΥΣΕΑ.[17]

Φυσικά, με τέτοια ποσοστά οι μονάδες υπήρχαν μεν, αλλά απλώς δεν ήταν αξιόμαχες και υπολειτουργούσαν, με το προσωπικό να δαπανά τον μικρό χρόνο της θητείας του σε διάφορες εκτός εκπαίδευσης δραστηριότητες, όπως κανονική άδεια, φοιτητική άδεια, γονεϊκή, αγροτική, αιμοδοτική, τιμητική, συμμετοχή σε παρελάσεις, έργα αμυντικής οχύρωσης, σεμινάρια επαγγελματικού προσανατολισμού, φρουρές, περίπολα, αγγαρείες, συντήρηση στρατοπέδου, υλικού, πυρκαγιές, πλημμύρες και διάφορες απασχολήσεις στα πλαίσια του (σημαντικού και απαραίτητου) κοινωνικού ρόλου του Στρατού, ενώ το επίπεδο εκπαίδευσης ήταν σε ελάχιστα επιθυμητά επίπεδα.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι οι διοικητές σχηματισμών και μονάδων αποθαρρύνονταν να αναφέρουν την κατάσταση αυτή στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, ενώ οι διοικητές, π.χ. ταξιαρχιών, ακολουθούντες το σχετικό πνεύμα, συνήθιζαν να κλείνουν την ενημέρωσή τους κατά τις επιθεωρήσεις, με την στερεότυπη πλέον φράση «Παρά τα προβλήματα, η Ταξιαρχία μπορεί να φέρει εις πέρας την αποστολή της»….. Να σημειωθεί ακόμη ότι η παραπάνω απόφαση του ΚΥΣΕΑ του 2003 περί ποσοστών επάνδρωσης, παραμένει εν ισχύει μέχρι και σήμερα, όπως και η κατάσταση που εκλήθη να θεραπεύσει, όπερ σημαίνει ότι όλες οι πολιτικές ηγεσίες του ΥΠΕΘΑ από τότε, μέχρι και τώρα, 15 χρόνια αργότερα, να παραβιάζουν την μοναδική σχετική ορθή απόφαση που πήραν οι ίδιοι.[18] Από το 2004 και μετά που καθίσταται κυβέρνηση, η ΝΔ προέβη το 2005 σε μία νέα μείωση της θητείας κατά έναν μήνα (στους 11 μήνες), κάτι που μείωσε την ήδη ελλειμματική δύναμη του Στρατού κατά 5.000 περίπου άνδρες, και δημιούργησε αναστάτωση στα Επιτελεία. Και τούτο διότι τα πράγματα με την 12μηνη θητεία ήταν γνωστό πως είχαν καταστεί οριακά ακόμη και στο θέμα της ολοκλήρωσης της στρατιωτικής εκπαίδευσης των στρατιωτών (που έχει 12μηνο κύκλο), ώστε να σχηματιστεί η δεξαμενή της εκπαιδευμένης εφεδρείας.[19]

Ο θεσμός των ΕΦΥΕΣ (Έφεδροι Υψηλής Ετοιμότητας) που σχεδιαζόταν τότε θεωρείτο ότι θα επέφερε μερική τουλάχιστον ανάταξη του προβλήματος, ιδίως επειδή αφορούσε προσωπικό μόνιμα εγκατεστημένο στις απειλούμενες ζώνες και άρα εξ' ορισμού θα μετείχε στην παρατακτή δύναμη και θα είχε το επιπρόσθετο πλεονέκτημα της άμεσης κινητοποίησης και της εξοικείωσης με το έδαφος λόγω εντοπιότητας. Ταυτόχρονα, η μηχανοκίνηση θα προαγόταν με την σχεδιαζόμενη προμήθεια 450 νέων ΤΟΜΑ, κάτι που θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ευκινησίας σημαντικού μέρους του κορμού του Στρατού, δηλαδή περίπου 6-7 ταγμάτων πεζικού, που θα μπορούσαν να αυξηθούν με μέτρα συμμείξεως με παλαιότερα ΤΟΜΠ που επιδέχονται εκσυγχρονισμό και ανέρχονται σε πολλές εκατοντάδες (Μ-113 και Λεωνίδας). Κανένα από τα δυο μέτρα εξισορρόπησης δεν υλοποιήθηκε για ποικιλία λόγων, αλλά η μείωση θητείας υλοποιήθηκε κανονικά.

---

[16] Το Βήμα, σελ. 79Α43, 22/2/09; Ηλιάδης, Κόσμος του Επενδυτή (ΚτΕ), σελ. 37, 5/2/2005.
[17] Ηλιάδης, ΚτΕ σελ 22, 17/12/2005.
[18] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 39, 26/1/2008 & σελ. 31, 12/9/2009.
[19] Ζιαζιάς, συνέντευξη στο Militaire 11-6-17.

Σε αυτό δε το άκρως δυσμενές πλαίσιο έρχεται το τελικό πλήγμα. Συγκεκριμένως, το 2009, χωρίς κανέναν προγραμματικό λόγο, ικανοποίηση προϋποθέσεων, εισήγηση ή έστω ενημέρωση της στρατιωτικής ηγεσίας, η πολιτική ηγεσία του ΥΕΘΑ μειώνει την θητεία στους 9 μήνες. Αυτό χαρακτηρίζεται ως ημίμετρο (!) από την αντιπολίτευση (λόγω προεκλογικής υπόσχεσης της Ν.Δ. το 2003 για μείωση στους 6 μήνες από το 2008) με σκοπό τον κατευνασμό της δήθεν εξεγερμένης νεολαίας. Αυτό υποστηρίχθηκε από ορισμένους ότι αποτελούσε ενδοτισμό και υποχώρηση στις πάγιες απαιτήσεις των αντιεξουσιαστών, αριστεριστών και οργανωμένων ομάδων αναρχικών που κατέκαιγαν την Αθήνα λόγω των γεγονότων του Δεκεμβρίου 2008. Και μάλιστα, η μείωση αυτή επισυνέβη παρά το γεγονός ότι την ίδια περίοδο υπήρχε έντονος προβληματισμός λόγω της λειψανδρίας και την αναγνωρισμένη από το ΚΥΣΕΑ ανάγκη αυξήσεως της οροφής των ΕΔ στις 103.000, από τις τότε θεωρητικά υπάρχουσες 93.000, που όμως υπήρχαν και αυτές μόνο στα χαρτιά.[20]

Για να καλυφθεί το έλλειμμα, αναμορφώθηκε επί το ελκυστικότερον ο θεσμός των ΕΦΥΕΣ[21], προτάθηκε οι υπόχρεοι θητείας να υπηρετούν μόνο στον ΕΣ (και όχι στο Π.Ν. και την Π.Α.), ενώ συζητήθηκε (χωρίς να γίνει δεκτή φυσικά) και η ιδέα για στράτευση στην ηλικία των 18 ετών. Τούτο, διότι εκτιμήθηκε ότι με το μέτρο αυτό θα μειωνόταν η φυγοστρατία και θα αύξανε τον ωφέλιμο χρόνο παραμονής στην Εκπαιδευμένη Εφεδρεία.

Επίσης, ελήφθησαν μέτρα που είχαν οριακή θετική επίδραση: μειώθηκαν οι αριθμοί προσωπικού των μονάδων βάσει ΠΟΥ (Πίνακες Οργάνωσης-Υλικού), κάτι που μείωσε πλασματικά το έλλειμμα στα χαρτιά (ο νέος ΠΟΥ προέβλεπε συνθέσεις μονάδων με λιγότερα άτομα), αλλά φυσικά δεν αποκαθιστούσε το αξιόμαχο. Κάποιες μονάδες συγχωνεύτηκαν ή απενεργοποιήθηκαν μερικώς, κρύβοντας το πρόβλημα της επάνδρωσης και της λειψανδρίας, αλλά υπονομεύοντας πάλι το αξιόμαχο, καθώς ακόμη και μονάδες άμεσης επέμβασης συνέχισαν να διατηρούν πολύ χαμηλότερα επίπεδα επάνδρωσης από τις προβλεπόμενες από την απόφαση του ΚΥΣΕΑ οροφές δυνάμεων, σε βαθμό μάλιστα που σε πολλές μονάδες εκστρατείας των πρόσω, η επάνδρωση έφτανε στο 25-35%. Να σημειωθεί ότι στον πόλεμο, μία μονάδα που λόγω απωλειών φτάνει στο 50% της προβλεπόμενης επάνδρωσής της, αποσύρεται από το μέτωπο ως μη λειτουργική και επιστρέφει αφού καλυφθούν τα κενά της με άνδρες από την εφεδρεία.

Αντίθετα, τα ελάχιστα ορθά βήματα που μπορούσαν να γίνουν, με μείωση των εκπαιδευτικών δομών και της αναδιάρθρωσης της διοικητικής μέριμνας, η οποία αναγόταν σε στρατό υπό τα όπλα 125.000 ανδρών και στην ψυχροπολεμική περίοδο, με τις τελείως διαφορετικές επιχειρησιακές ανάγκες και πρακτικές, δεν έγιναν, ή δεν έγιναν σε πλήρη έκταση, όπως δεν έγινε επίσης η στράτευση στα 18, η οποία εκρίθη ότι θα είχε πολιτικό κόστος.

Η επόμενη κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ κατήργησε το θεσμό των ΕΦΥΕΣ και απέκλεισε τη θητεία στα 18. Παράλληλα, η νομοθέτηση του «Καλλικράτη» για την τοπική αυτοδιοίκηση παρέλειψε να υλοποιήσει τις προβλέψεις του Ν. 2641/1998 για τη Παλλαϊκή Άμυνα, η οποία βάσει του νόμου αυτού οργανώνεται και ενεργοποιείται σε αυτοδιοικητικό πλαίσιο, την στιγμή που η Τουρκία παρέτασσε τότε ένοπλες δυνάμεις (στρατιωτικές και παραστρατιωτικές) περίπου 700.000.[22] Σε αυτές περιλαμβάνονται πέντε επαγγελματικές ταξιαρχίες Ειδικών Δυνάμεων με συνολικά περίπου 10.000 επαγγελματίες καταδρομείς έναντι μιας μόλις ελληνικής επαγγελματικής Μοίρας (Ζ' ΜΑΚ), μία πρωτοφανής δηλαδή δυσμενής δυσαναλογία.

Δομή και λειτουργία της Εφεδρείας

Ο ΕΣ αποτελείται από τον τακτικό στρατό, με το ενεργό και το επιστρατευόμενο τμήμα του και από την Εθνοφυλακή, που έχει αυξημένο βαθμό ετοιμότητας. Θεωρητικά υπήρχε και ο θεσμός της Παλλαϊκής Άμυνας, που -ως προαναφέρθηκε- ουδέποτε ενεργοποιήθηκε για διάφορους λόγους. Το ενεργό τμήμα των ΕΔ περιλαμβάνει την παρατακτή δύναμη του στρατού εκστρατείας, με την οποία αναμένεται να αρχίσει μια σύγκρουση που θα ξεκινήσει αιφνιδιαστικά και αποτελείται από μόνιμο προσωπικό και όσους κληρωτούς υπηρετούν τη θητεία τους ή βρίσκονται κινητοποιημένοι σε επιστρατευτική άσκηση την συγκεκριμένη στιγμή.

Υπάρχει επίσης ο εκπαιδευτικός μηχανισμός, που προσδίδει σε μόνιμους και έφεδρους τις βασικές και προηγμένες δεξιότητες όπως προβλέπονται για την θέση, αρχαιότητα και ειδικότητά τους, ο μηχανισμός υποστήριξης που επιτρέπει τη λειτουργία όλων των υπολοίπων στοιχείων εν ειρήνη και την προετοιμασία σε

[20] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 39, 26/1/2008 & σελ. 31, 12/9/2009.
[21] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 39, 14/6/2000 & σελ. 31, 12/9/2009.
[22] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 50, 25/6/2011.

όρους υλικού για το ενδεχόμενο του πολέμου και ο επιστρατευτικός μηχανισμός, που αναμένεται να αυξήσει τις διαθέσιμες δυνάμεις στην προβλεπόμενη οροφή, με την οποία αναμένεται να διεξαχθεί η κύρια φάση των επιχειρήσεων. Αυτή η «διαστολή» δυνάμεως αφορά κυρίως, αλλά όχι μόνο, τον στρατό εκστρατείας και είναι το αντικείμενο της επιστράτευσης. Αυτό το εγχείρημα πέτυχε το 1940 και υιοθετήθηκε και κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η διαστολή των ΕΔ των ΗΠΑ κατά τις μακροχρόνιες εμπλοκές τους τα τελευταία 20 χρόνια φθάνει περίπου το 110%, ενώ η διαστολή του ΕΣ υπολογιζόταν κοντά στο 300% σε περίπτωση πολέμου υψηλής έντασης.

Η Εθνοφυλακή αφορά συγκεκριμένες περιοχές υψηλής τρωτότητας και οι άνδρες της, που είναι εθελοντές, έχουν υπηρετήσει τη θητεία τους και αφιερώνουν ένα ποσοστό του χρόνου της πολιτικής τους ζωής σε εκπαίδευση και άλλο σχετικό έργο, όπως η επιτήρηση, η φύλαξη εγκαταστάσεων κ.λπ. Η Εθνοφυλακή είναι τοπική δύναμη -οι εθνοφύλακες δεν μεταφέρονται σε άλλες περιοχές για επιχειρήσεις- και δεν υπάγονται στη στρατιωτική υπηρεσία και δικαιοσύνη σε διαρκή βάση, αλλά μόνο για τις ώρες/ημέρες που ενεργοποιούνται. Η ενεργοποίησή τους λαμβάνει υπ' όψιν τις πολιτικές τους υποχρεώσεις και ζωή, συνεπώς πρέπει να έχουν ευχέρεια χρόνου όσον αφορά την απασχόλησή τους και το στρατιωτικό κομμάτι είναι πλήρως ολοκληρωμένο και εναρμονισμένο με την πολιτική τους ζωή. Ο θεσμός των ΕΦΥΕΣ που εμφανίστηκε αργότερα προσπαθούσε να μεταφυτεύσει στον τακτικό στρατό την ιδέα της Εθνοφυλακής.

Το επιστρατευόμενο μέρος των Ενόπλων Δυνάμεων αντλεί ανθρώπινους πόρους από την Εφεδρεία, η οποία αποτελείται από όσους έχουν ολοκληρώσει τη στρατιωτική τους θητεία ή έχουν αποστρατευθεί και τίθενται στη διάθεση των ΕΔ μόλις υπογραφούν διατάγματα επιστράτευσης, οπότε ενεργοποιείται και για αυτούς η υπαγωγή στην στρατιωτική ιεραρχία και η ένοπλη υπηρεσία.

Οι έφεδροι στο τυπικό ελληνικό μεταπολεμικό σύστημα συγκροτούσαν Αποστολές Συμπληρώσεως {ΑΣ], για να επανδρωθούν στην προβλεπόμενη πολεμική τους σύνθεση οι ενεργές μονάδες, που στον καιρό της ειρήνης, έχουν χαμηλότερο λειτουργικό ρυθμό και επάνδρωση, με έμφαση τη φρούρηση και την εκπαίδευση. Σε αποστολές συμπλήρωσης τοποθετούνται κυρίως οι πρόσφατα ολοκληρώσαντες τη θητεία τους, καθώς έχουν πρόσφατες παραστάσεις και ενεργές δεξιότητες, αλλά και ψυχική και συναισθηματική επαφή με το μόνιμο και στρατεύσιμο προσωπικό των μονάδων. Ο κύριος όγκος των εφέδρων συγκροτούν Επιστρατευόμενες Μονάδες [ΕΜ], δηλαδή μονάδες που δεν υπάρχουν και συγκροτούνται επιτόπου, στελεχωμένες (α) με μόνιμο προσωπικό που ως εκείνη τη στιγμή υπηρετεί σε επιτελεία και σε κέντρα εκπαίδευσης ή σε άλλες επιστασίες, μη εκστρατευτικές και (β) με εφέδρους αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και οπλίτες, οι οποίοι εφοδιάζονται και εξοπλίζονται με προαποθηκευμένο υλικό. Οι Έφεδροι που είναι εντεταγμένοι σε ΑΣ και ΕΜ είναι οι καλούμενοι κατά τις μερικές επιστρατεύσεις για επιχειρήσεις και στις επιστρατευτικές ασκήσεις, και αποτελούν την Πρώτη Σειρά Εφεδρείας, η οποία περιλαμβάνεται στα σχέδια επιχειρήσεων.

Τέλος, υπάρχουν οι αποστολές απομείωσης, που προορίζονται για την αναπλήρωση απωλειών. Οι αποστολές αυτές αξιοποιούν το δυναμικό που δεν κινητοποιείται άμεσα στα σχέδια μερικής επιστράτευσης για συγκρότηση στρατού εκστρατείας και που δεν εντάσσεται σε μονάδες ενεργές ή επιστρατευόμενες.

Προβλήματα του εφεδρικού μοντέλου

Η μεγαλύτερη πρόκληση που συνοδεύει την εφεδρεία σε τεχνολογικά προηγμένους στρατούς είναι ότι οι δεξιότητες και ικανότητες για πόλεμο αποκλίνουν από τον συνήθη πολιτικό βίο λόγω της καθιστικής ζωής μεγάλου μέρους του ανθρώπινου δυναμικού. Η σωματική αντοχή και ρώμη, αλλά και τα αντανακλαστικά, η οξύτητα των αισθήσεων, η πνευματική οξύτητα και η ψυχολογική αντοχή εκπίπτουν προϊόντος του χρόνου. Εκτός από την ηλικιακή έκπτωση, υπάρχει και η έκπτωση εξ απραξίας: Οι σωματικές ικανότητες των ανδρών των Ειδικών Δυνάμεων, η εμπειρία των χειριστών αισθητήρων, η ετοιμότητα και ευχέρεια χειρισμού επικοινωνιακού και πληροφοριακού υλικού ή τηλεκατευθυνόμενων βλημάτων είναι ικανότητες που εκπίπτουν ταχύτατα χωρίς εξάσκηση, ακόμη και προτού επέλθει ο ηλικιακός εκφυλισμός τους.

Αντίστοιχης βαρύτητας είναι η ανάγκη διατήρησης σε ενεργή κατάσταση των νέων οπλικών συστημάτων και αισθητήρων, προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από την πρώτη στιγμή μιας σύγκρουσης, καθώς το παράθυρο μέγιστης τρωτότητας είναι ακριβώς αυτό, όπως τονίζει η διεθνής στρατιωτική βιβλιογραφία, αναφερόμενη στη σημασία του αιφνιδιασμού στην εποχή μας. Η μεγάλη καταστροφικότητα των νέων μέσων μπορεί να κρίνει τελεσίδικα σε ελάχιστες ώρες μια σύγκρουση, αν επιτευχθεί αιφνιδιασμός, όπως έγινε στον

Πόλεμο των Έξι Ημερών το 1967, στον Πόλεμο του Κόλπου το 1991 και στην ισραηλινή εισβολή στο Λίβανο το 1982.

Η αποθήκευση και επανενεργοποίηση ενός οπλικού συστήματος υψηλής τεχνολογίας είτε απαιτεί σημαντικό χρόνο, πόρους και άριστες συνθήκες, είτε, προκειμένου να επιτυγχάνεται ταχύτερα, προκρίνεται η αποθήκευση χωρίς πλήρη απενεργοποίηση, που όμως σημαίνει υποβέλτιστες παραμέτρους όσον αφορά στη συντήρηση του υλικού, και άρα την αξιοπιστία, τη διάρκεια ζωής του και την απόδοσή του. Αυτές οι απαιτήσεις του πολεμικού υλικού νέας τεχνολογίας και η μόνιμη ύπαρξη εκπαιδευμένου προσωπικού καθιστούν ελκυστικό το μοντέλο των επαγγελματικών ενόπλων δυνάμεων.

Η ιδέα της επιστράτευσης προσκρούει σε ιδιαίτερα συμπιεσμένους χρόνους που, με το ρυθμό διεξαγωγής των επιχειρήσεων σήμερα, απλά δεν μπορούν να υλοποιηθούν, όση τεχνολογία κι αν ενσωματωθεί στην παρακολούθηση των Εφέδρων, στην ανανέωση των καταλόγων και στην καταγραφή επιτασσόμενου εξοπλισμού και οχημάτων μέσω της μηχανοργάνωσης και ψηφιακών εργαλείων, αλλά και στη διαβίβαση διαταγών, εντολών, οδηγιών, κλήσεων με μέσα πληροφορικής. Η μετακίνηση εφέδρων, η ένδυση, ο οπλισμός τους και η ένταξη τους, χωρίς να συμπεριληφθεί η ψυχική προετοιμασία και η υπενθύμιση λειτουργιών και ανάκτηση δεξιοτήτων, απαιτεί κατ' ελάχιστον 12 ώρες, η έγκριση διαταγμάτων επιστράτευσης με την ενημέρωση πολιτικών προσώπων τουλάχιστον άλλες δύο (όπως αποδείχθηκε στην κρίση των Ιμίων), ακόμη και αν χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά η τηλεματική για τη γνωστοποίηση επιστράτευσης και τη συλλογή υπογραφών.

Μέσα σε 4 περίπου ώρες μπορεί να έχει ολοκληρωθεί μια αεραπόβαση 2 κυμάτων σε 2 νήσους. Αυτά τα στοιχεία ήταν μεταξύ των λόγων που οδήγησαν αρκετές χώρες, μετά τον Β' Π.Π. και ιδίως μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, στις αμιγώς επαγγελματικές Ένοπλες Δυνάμεις. Όμως ακόμη και εκεί, οι ανελαστικές ανάγκες επάνδρωσης που ανακύπτουν σε αμυντικές επιχειρήσεις οδηγούν σε αξιοποίηση διαφόρων σχημάτων εφεδρείας. Το αμερικανικό εφεδρικό μοντέλο υποστηρίζει από το 1990 κάθε επιχειρησιακή ανάπτυξη. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι για την επανεκμάθηση, εκπαίδευση, ενημέρωση, αλλά κυρίως για την επίτευξη συνοχής των εφέδρων ώστε να αποτελέσουν μονάδα και όχι συνονθύλευμα επιστρατευμένων πολιτών, προβλέπονται 90 ημέρες εκπαίδευσης πριν από την εμπλοκή τους σε επιχειρήσεις[23], κάτι που καθίσταται δυνατόν από το γεγονός ότι οι ΗΠΑ είναι σε θέση να γνωρίζουν πότε θα γίνει κάποιος πόλεμος. Και αυτό παρά τη συχνή και κανονική κλήση των εφέδρων σε ασκήσεις, υπό όλες τις συνθήκες. Το θέμα της συνοχής των επιστρατευόμενων μονάδων στην δική μας περίπτωση δεν υφίσταται ούτε ως σκέψη, παρά την τεράστια σημασία του στο ηθικό και άλλες ευνόητες παραμέτρους. Παρόμοιο σύστημα ακολουθεί και η Ελβετία, με τους εφέδρους να διατηρούν στο σπίτι τους, εκτός του στρατιωτικού ιματισμού, τον οπλισμό τους. Να σημειωθεί ότι οι Ελβετοί καλούνται, μέχρι την ηλικία των 42 ετών, κάθε δύο χρόνια, για επανεκπαίδευση επί 20 ημέρες.

Στις ΗΠΑ, ο αντίστοιχος θεσμός διαφέρει, καθώς, εκτός του Εφεδρικού Στρατού (Army Reserve), υπάρχει και η Εθνοφρουρά (National Guard) η οποία αποτελείται από πολίτες που βάσει συμβολαίου κινητοποιούνται κάθε Σαββατοκύριακο (εξ ου και το προσωνύμιο «πολεμιστές του Σαββατοκύριακου»/weekend warriors) και εκπαιδεύονται κανονικά, όπως ο ενεργός αμερικανικός στρατός (U.S. Army), σε κάθε μορφή αγώνα. Το αξιοσημείωτο εδώ είναι ότι αυτή η ανά εβδομάδα κινητοποίηση επιτυγχάνει ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα απόδοσης λόγω της συνεχούς επανάληψης, της τεκμαιρόμενης προθυμίας των εθνοφρουρών να ασκηθούν και ίσως το διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ των εβδομαδιαίων κινητοποιήσεων. Είναι γνωστό ότι σε μία προ ετών αντιπαράθεση δύο Ταξιαρχιών (μία της Εθνοφρουράς και μία του ενεργού αμερικανικού στρατού), στο Εθνικό Κέντρο Εκπαίδευσης (National Training Center), αυτή που απέσπασε την νίκη ήταν η Ταξιαρχία της Εθνοφρουράς.[24]

Η μείωση της θητείας: επιπτώσεις

Για χώρες που έχουν επιλέξει το εφεδρικό μοντέλο κάλυψης των αμυντικών τους αναγκών σε προσωπικό, η διάρκεια της θητείας είναι η Λυδία λίθος επί της οποίας δοκιμάζεται η ορθότητα αυτής της επιλογής. Τούτο, φυσικά, ισχύει υπό την έννοια της μικρότερης θητείας από αυτήν που επιβάλλουν οι πραγματικές αμυντικές

[23] https://southfront.org/us-army-reserve-creates-units-of-highly-combat-readiness/
[24] http://www.irwin.army.mil/Pages/Units/NTC/NTC.html

ανάγκες της χώρας και από παράγοντες ξένους από αυτούς που πρέπει να καθορίζουν την αναγκαία σε κάθε περίπτωση διάρκεια της θητείας.

Είναι προφανές ότι η απαίτηση για προσωπικό σε συγκεκριμένο ηλικιακό στάδιο, όπου συνυπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης πνευματικών, σωματικών και ψυχικών ικανοτήτων απαραίτητων στον σύγχρονο (αλλά και σε παλαιότερες μορφές) πόλεμο ικανοποιείται μόνο από τον θεσμό της θητείας, που παρέχει προσωπικό για αυτό ακριβώς το ηλικιακό διάστημα. Καθώς το προσωπικό αυτό έχει και την προσωπική του ζωή, επαγγελματική σταδιοδρομία κ.λπ., τίθεται ένα θέμα ορίου αξιοποίησής του, μέχρι να αντικατασταθεί από νεότερους και χωρίς να υπάρχει δυσμενής επίπτωση στην προσωπική του ζωή.

Αυτή η εναλλαγή υποχρεώνει σε πολλαπλές εκπαιδεύσεις στρατεύσιμου προσωπικού σε δεδομένο χρόνο, κάτι που επιβαρύνει το έργο του μόνιμου προσωπικού, με αποτέλεσμα την εκτροπή στελεχών και πόρων σε αυτή την αέναα επαναλαμβανόμενη εκπαιδευτική διαδικασία, της οποίας η περιοδικότητα συμπίπτει με τη συχνότητα εισδοχής σειράς στρατεύσιμων για εκπαίδευση (ΕΣΣΟ-Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών). Η απόλυση των εκπαιδευμένων στρατιωτών δημιουργεί την δεξαμενή εφεδρείας, ενώ η διάρκεια της θητείας καθορίζει την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης (που για την ολοκλήρωση των αντικειμένων της, *χωρίς επανάληψη,* έχει ελάχιστη διάρκεια 12 μηνών) και καθορίζεται από την απαιτούμενη οροφή του παρατακτού στρατού.

Η παρατακτή δύναμη θεωρητικά αποτελείται από τους εκπαιδευμένους στρατεύσιμους οπλίτες στις μονάδες εκστρατείας, αλλά πρακτικά περιλαμβάνει και άνδρες που κάνουν την επιχειρησιακή τους εκπαίδευση. Οι στρατεύσιμοι οπλίτες στις μονάδες εκστρατείας δεν διατίθενται πλήρως εκπαιδευμένοι, ώστε να τις καθιστούν πλήρως αξιόμαχες, αλλά μετατίθενται σε αυτές ενώ είναι μόνο μερικώς εκπαιδευμένοι. Παλαιότερα μετέβαιναν από τα κέντρα εκπαίδευσης έχοντας κάνει τη βασική στρατιωτική εκπαίδευση και τη βασική εκπαίδευση ειδικότητας (Α' Κύκλος), ενώ σήμερα περιορίζονται σε εκπαίδευση σε βασικές δεξιότητες μαχητή, μια πολύ βελτιωμένη εκπαιδευτική πρακτική σε σχέση με την παλαιότερη 40ήμερη βασική εκπαίδευση, που όμως παραμένει ποιοτικά η ίδια: βασική εκπαίδευση.

Τον Ιανουάριο του 2018, πάντως, έγινε γνωστό ότι η κατάταξη νεοσυλλέκτων δεν θα γίνεται πλέον στα κέντρα βασικής εκπαίδευσης, αλλά απ' ευθείας στις μονάδες στις οποίες θα τοποθετηθούν για να ολοκληρωθεί εκεί η εκπαίδευση και των 3 κύκλων. Πρόκειται για το γνωστό γερμανικό μοντέλο, το οποίο, στην περίπτωσή μας, αποτελεί μία ικανοποιητική λύση που, σε συνδυασμό με το κλείσιμο των κέντρων βασικής εκπαίδευσης, επιφέρει κάποια οικονομία τόσο οικονομική, όσο και προσωπικού. Αυτό που παραμένει άγνωστο είναι εάν οι νεοσύλλεκτοι που μεταβαίνουν (αντί των μέχρι τώρα κέντρων βασικής εκπαίδευσης) σε μονάδες για όλη τους εκπαίδευση, θα συμμετέχουν, σε περίπτωση πολέμου, σε επιχειρήσεις της μονάδας τους όταν θα έχουν, π.χ., μόλις έναν ή έστω δύο μήνες εκπαίδευσης.

Η μαθησιακή καμπύλη των εφέδρων που έχουν εκπαιδευτεί σε βασικά, αλλά και σε εξειδικευμένα αντικείμενα υποτίθεται ότι ολοκληρώνεται ακριβώς στις μονάδες εκστρατείας, όπου διδάσκεται η εφαρμογή των γνώσεων ειδικότητας αλλά και των βασικών, με προσαρμογή στην εκάστοτε αποστολή της μονάδας και στο έδαφος ευθύνης της. Δηλαδή οι μονάδες εκστρατείας εκπαιδεύουν τους στρατιώτες επί πρακτικού. Προφανώς, **η ολοκληρωμένη επιχειρησιακή εκπαίδευση απαιτεί τουλάχιστον 12 μήνες, προκειμένου να καλύπτει όλα τα ενδεχόμενα εποχικότητας, που αλλάζουν τις παραμέτρους περιβάλλοντος και** εδάφους, με άμεση επίπτωση στην επίδοση όπλων, αισθητήρων, μεταφορικών μέσων, καθώς και ανθρώπινων δεξιοτήτων και αντοχών. Άρα η ελάχιστη θητεία, με την βασική και την ειδικευμένη εκπαίδευση, πρέπει να είναι τουλάχιστον 14-15 μήνες και ακόμη καλύτερα στους 18 μήνες (η θητεία στην Τουρκία είναι 15 μήνες και οι στρατεύσιμοι συνεπιχειρούν με έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό επαγγελματιών στρατιωτών).

Πρέπει να τονισθεί ότι στο ελληνικό αμυντικό σύστημα το πρόβλημα (και) της εκπαίδευσης, που είχε χαλαρώσει από χρόνια αλλά κατέστη ιδιαίτερα πλημμελής με τη μείωση της θητείας κάτω από τους 12 μήνες το 2009, δεν είναι το μόνο βασικό πρόβλημα. **Το άλλο βασικό και μείζον πρόβλημα είναι η ανεπαρκής παρατακτή δύναμη.** Η υπερεπάνδρωση των εχθρικών σχηματισμών και μονάδων επιτρέπει τη σχεδόν άμεση και αιφνιδιαστική κίνηση εναντίον των υποεπανδρωμένων δικών μας, σε περίπτωση που ένα εκ σχεδιασμού θερμό επεισόδιο ή μείζων εχθρική άσκηση εξελιχθεί ταχύτατα σε γενικότερη εχθρική ενέργεια (οι προετοιμασίες για την οποία ενδεχομένως μπορεί να μην έχουν εντοπισθεί εγκαίρως από το ελληνικό σύστημα πληροφοριών), με αποτέλεσμα να επέλθει πλήρης στρατηγικός αιφνιδιασμός.

Σε μια τέτοια μη δυνάμενη να αποκλεισθεί περίπτωση, για την αντιμετώπιση της οποίας δεν θα υπάρχει χρόνος για επιστράτευση, ούτε κινήσεων των επιστράτων, λόγω της έντονης εχθρικής αεροπορικής δράσης και των πυκνών πυρών από το εχθρικό πυροβολικό, πολλαπλούς εκτοξευτές ρουκετών μεγάλου βεληνεκούς και

βαλλιστικών πυραύλων, η κατάσταση που μπορεί να δημιουργηθεί μπορεί να είναι πολύ σοβαρή. Τούτο μπορεί να έχει ως συνέπεια μια ενδεχόμενη τέτοια εχθρική ενέργεια να καταλήξει να αντιμετωπισθεί, στο αρχικό και πλέον επικίνδυνο στάδιό της, με μόνο την υποεπανδρωμένη παρατακτή δύναμη των ελληνικών Ε.Δ., σχεδόν σε κάθε μέτωπο, χωρίς την δυνατότητα ενίσχυσής της.

Ήδη από τον Β' Π.Π. το σύστημα της επιστράτευσης είχε δώσει σημεία αποτυχίας, αφού πολλοί στρατοί καταστράφηκαν προτού καν επιστρατευτούν, με τις αεροπορικές προσβολές να εμποδίζουν την επιστράτευση και την προώθηση των επιστρατευμένων. Η ελληνική επιστράτευση το 1940 επέτυχε για τους εξής λόγους: (α) η ιταλική αεροπορία αποδείχθηκε κατώτερη των περιστάσεων σε στρατηγικό και τακτικό επίπεδο (β) επειδή από ελληνικής πλευράς είχε γίνει μυστικά προεπιστράτευση συγκεκριμένων μονάδων και (γ) επειδή οι Ιταλοί δεν βομβάρδισαν το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, με την προοπτική να το χρησιμοποιήσουν κατά την κλιμάκωση της εισβολής τους. Αυτή η συνθήκη δεν αναμένεται να επαναληφθεί και οι εφεδρείες ακόμη και αν κινητοποιηθούν, συγκεντρωθούν και οπλιστούν δεν θα φτάσουν ποτέ (ή, τουλάχιστον, όχι έγκαιρα) στις περιοχές συγκρούσεων των πρόσω, που πιθανόν να μην αποτελούν καν μέτωπο, αλλά πολλαπλές εστίες. Οι μονάδες, τόσο των πρόσω όσο και αυτές των μετόπισθεν που αποτελούν επιχειρησιακή εφεδρεία, πρέπει να είναι επαρκώς ανεπτυγμένες και επανδρωμένες για την αντιμετώπιση κεραυνοβόλου πολέμου ελιγμών σε τρισδιάστατο χώρο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ το 1973, όπου η κεραυνοβόλος φάση, με την αιφνιδιαστική επίθεση των Αιγυπτίων, διήρκεσε μία ημέρα, όσο δηλαδή και η ισραηλινή κινητοποίηση. Όταν η φάση αυτή τελείωσε, από την αντίσταση των ήδη παρατεταγμένων μονάδων, έφτασαν οι Ισραηλινοί έφεδροι και η έκβαση της συγκρούσεως κρίθηκε ταχύτατα.

Η ύπαρξη όμως εξαιρετικά μεγάλου αριθμού εναέριων μέσων του πιθανού αντιπάλου, οι περιορισμένες επιλογές που παρέχει το οδικό δίκτυο και το δυσχερές ελληνικό ανάγλυφο δεν επιτρέπουν παρόμοιες σκέψεις. Οι ελληνικές μονάδες, τόσο των πρόσω και αυτές των μετόπισθεν που αποτελούν την επιχειρησιακή εφεδρεία, πρέπει να είναι πλήρως επανδρωμένες και ανεπτυγμένες, να θεωρούν ότι δεν θα έχουν χώρο ελιγμού και να εφαρμόζουν «ρευστή» εδαφική άμυνα. Τούτο, προκειμένου να μειώσουν την κινητικότητα, ορμή και ετοιμότητα των εχθρικών δυνάμεων, ενώ χρειάζεται προετοιμασία για μείωση των απωλειών από το σφοδρό πυρ προπαρασκευής της εχθρικής επίθεσης, που θα είναι εξαιρετικά πυκνό και θα στοχεύει τις υψηλής επάνδρωσης μονάδες, αυξάνοντας το ποσοστό απωλειών.

Στην προκειμένη περίπτωση, όμως, προκύπτουν δύο δυσμενή χαρακτηριστικά της απαίτησης προανεπτυγμένων δυνάμεων, όπως (α) η πιθανότητα αυτές να αποκοπούν, άρα πρέπει να έχουν αυτοδυναμία σε μέσα, εφόδια πληροφορίες και διοίκηση ώστε να μάχονται απομονωμένα και ολόπλευρα, πιθανώς χωρίς να μπορούν να υποχωρήσουν, να ελιχθούν ή να ενισχύσουν άλλους τομείς και (β) η έκθεση στην εχθρική προπαρασκευή πυρός, δολιοφθορές, ή δράση τμημάτων ειδικών επιχειρήσεων των Τούρκων, που αναμένεται να δράσουν με την υποστήριξη της υποδομής που αποδεδειγμένα διατηρούν στην Θράκη.[25]

Αυτό σημαίνει ότι οι πλέον ζωτικές ειδικότητες μπορεί να εκλείψουν νωρίς, πιθανότατα από ανορθόδοξη ή υβριδική εχθρική δράση. Αν πρόκειται μόνο για μονίμους ή και εθελοντές μεγαλύτερης θητείας και οι έφεδροι δεν λαμβάνουν παρόμοιες ειδικότητες για άμεση αναπλήρωση, επειδή η εκπαίδευσή τους για μικρό χρονικό διάστημα επιχειρησιακής αξιοποίησής τους κρίνεται αντιπαραγωγική, το σύστημα άμυνας θα καταρρεύσει λίγο μετά με το πρώτο πλήγμα. Αυτή η παράμετρος φθοράς, όπως και κάθε έννοια αναπλήρωσης απωλειών στους τομείς του κυρίου υλικού εκτιμάται ότι δεν πρέπει να διέφυγε από τους εμπνευστές της κατάργησης της απονομής ορισμένων ειδικοτήτων στους στρατεύσιμους οπλίτες.

Η επαρκής επάνδρωση, τόσο άμεσα όσο και σε βάθος χρόνου, μαζί με το απόλυτο ζητούμενο της σοβαρής εκπαίδευσης στελεχών και στρατεύσιμου προσωπικού, μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο με αύξηση της θητείας. Αυτό δεν είναι αδύνατο να επιτευχθεί, καθώς το αναφερόμενο πολιτικό κόστος μάλλον υπερεκτιμάται. Όταν μία απόφαση για την αύξηση της θητείας τίθεται σοβαρά, με αποφασιστικότητα και διευκρινίζεται κατηγορηματικά ότι εξαιρέσεις και υπεκφυγές δεν πρόκειται να γίνουν ανεκτές, δεν υπάρχει πολύς χώρος για αντιρρήσεις. Η αύξηση της θητείας, όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω, καθίσταται ευκολότερη την παρούσα περίοδο, με τις σημερινές οικονομικές συνθήκες να αναμένεται να διαρκέσουν για αρκετά ακόμη χρόνια και με την ανεργία των νέων στο 50% και εργασίες μερικής απασχόλησης με μισθούς 250-300 ευρώ.

---

[25] Βλέπε βιβλίο Μάνου Ηλιάδη, «Η μυστική δράση των Τούρκων στην Ελλάδα και η σύγχρονη MIT» (Εκδόσεις Ινφογνώμων) και ανάλογα δημοσιεύματά του στην «Κυριακάτικη Δημοκρατία», με την ευκαιρία των αποκαλύψεων την περίοδο της γνωστής «Βαριοπούλας».

Επαγγελματικός Στρατός: γιατί δεν είναι η λύση

Το γεγονός ότι το κόστος επαγγελματικών Ενόπλων Δυνάμεων είναι απαγορευτικό για χώρες με τις αμυντικές ανάγκες και οικονομικές δυνατότητες της Ελλάδας υποστηρίζεται από πλήθος στοιχείων. Επιπλέον, το μόνιμο προσωπικό που προσλαμβάνεται για να καλύψει τα κενά σε προσωπικό που δημιουργεί η μειωμένη θητεία καθίσταται και αυτό ακατάλληλο με την πάροδο του χρόνου για ενεργές επιχειρήσεις και η διατήρηση και απορρόφησή του σε μη μάχιμες θέσεις -με εξαίρεση την εκπαίδευση- αυξάνει κατακόρυφα τα λειτουργικά έξοδα, ενώ η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας απαλείφει πολλές τέτοιες θέσεις, όπως βοηθητικό προσωπικό επιτελείων και υπηρεσιών.

Ως εκ τούτου η πλήρης επαγγελματική σταδιοδρομία (μονιμότητα) επιπλέον στελεχών, με αποστολή μόνο την κάλυψη λειτουργιών ειδικής κρισιμότητας όπου η εμπειρία ή/και η εξοικείωση είναι κομβικής σημασίας, καθίσταται με την πάροδο του χρόνου αντιοικονομική και αντιπαραγωγική, αναλώνοντας πόρους για μισθοδοσία και συνταξιοδότηση προσωπικού. Έτσι, το προσωπικό αυτό, καθίσταται στην πλειοψηφία ανεπαρκές, για την εκπλήρωση της βασικής αποστολής του, στο ήμισυ περίπου του αναμενόμενου επαγγελματικού βίου -δηλαδή γύρω στα 40, για ένα αναμενόμενο εργασιακό βίο 35-40 ετών. Η κυριαρχούσα άποψη σήμερα είναι ότι η πρόσληψη τέτοιων επαγγελματιών οπλιτών δεν μπορεί να υπερβαίνει τις δύο πενταετείς περιόδους ή, μάξιμουμ τρεις, και υπό την προϋπόθεση ενδιαμέσων εξετάσεων καταλληλότητας κ.λπ.

Το βασικό πρόβλημα για την αδυναμία υιοθετήσεως του μοντέλου του επαγγελματικού/ημιεπαγγελματικού στρατού, ασχέτως με την θεσμική και ζωτικής σημασίας ανάγκη της συμμετοχής όλων των πολιτών στην άμυνα της χώρας, είναι η ανεπαρκής χρηματοδότηση των Ε.Δ. Όπως προαναφέρθηκε, οι ετήσιες αμυντικές δαπάνες του ΥΠΕΘΑ είναι της τάξεως των 3,2-3,5 δισ. Ευρώ, με περίπου το 70% να αφορά μισθοδοσία. Αυτό αφήνει περίπου 30% για εξοπλισμούς και λειτουργικές δαπάνες, ποσοστά και αντίστοιχα ποσά τελείως ανεπαρκή.[26]

Όπως επίσης αναφέρθηκε ήδη, στις τελευταίες *(λειτουργικές δαπάνες)* περιλαμβάνεται η συντήρηση κάθε είδους, από βάψιμο κτηρίων, συντήρηση εγκαταστάσεων και αλλαγές λιπαντικών, μέχρι διατροφή, στολές και υπόδηση, αλλαγή ερπυστριών και προγραμματισμένες ανακατασκευές οχημάτων και εργοστασιακό έλεγχο αεροσκαφών, αλλά και οδοιπορικά, έξοδα μεταθέσεων στελεχών, έξοδα ειρηνευτικών αποστολών και θέσεων εξωτερικού, εορταστικές εκδηλώσεις κλπ. Από αυτό το κονδύλι πληρώνονται επίσης τα καύσιμα των αναχαιτίσεων και των πλόων περιπολίας και επίδειξης σημαίας, οι μεταφορές κάθε είδους, οι αναπληρώσεις αναλώσιμου υλικού και φυσικά τα έξοδα εκπαίδευσης, ασκήσεων κ.λπ.

Όταν η μισθοδοσία απορροφά τόσα κονδύλια, δεν υπάρχουν περιθώρια για κανονικές προμήθειες καυσίμων και πυρομαχικών και άλλων χρειωδών ώστε να αποκτήσουν οι ΕΠΟΠ την εκπαίδευση που υποτίθεται ότι θα αποτελούσε μακροχρόνια επένδυση της υπηρεσίας σε αυτούς. Όσο για τους στρατεύσιμους οπλίτες, αυτοί πλέον είναι σχεδόν τελείως ανεκπαίδευτοι, καθώς η εμπειρία τους με το ατομικό τους τυφέκιο, για παράδειγμα, περιορίζεται σε μηνιαίες βολές των 5 φυσιγγίων, ήτοι περίπου 45 φυσίγγια (!) για το σύνολο της θητείας τους.

Οι προσπάθειες προς έναν ημιεπαγγελματικό στρατό ξεκίνησαν με την πρόσληψη μη μόνιμων επαγγελματιών στρατιωτών. Αυτοί ήταν οι ΟΠΥ/ΕΠΥ, (Οπλίτης/Εθελοντής Πενταετούς Υποχρέωσης) με πενταετείς συμβάσεις, που εξασφάλιζαν, θεωρητικά, σημαντικό βάθος αξιοποίησης δεξιοτήτων και εμπειριών. Ο θεσμός ήταν σαφώς αμερικανικής έμπνευσης, αλλά η μεταφορά του στην ελληνική πραγματικότητα υπήρξε ατυχής καθώς μετά την πρόσληψή τους ουδείς ασχολήθηκε με αυτούς, με αποτέλεσμα με την πάροδο του χρόνου οι ΕΠΥ να υποστούν και αυτοί τη φυσιολογική φθορά του χρόνου και να εμφανισθούν προβλήματα για τα Επιτελεία που δεν ήξεραν τι να τους κάνουν. Έτσι, ελλείψει πολιτικής ή γενικού σχεδίου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των ΕΠΥ, οι αποσπασματικές αποφάσεις οδήγησαν στην χρήση τους σε διοικητικές θέσεις, καθώς μονιμοποιήθηκαν και εν συνεχεία προήχθησαν και σε υπαξιωματικούς. Από τη στιγμή που κατέστησαν βαθμοφόροι, η σχέση τους με το στρατεύσιμο προσωπικό έγινε προβληματική, ιδίως με εφέδρους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς, ενώ οι αποδοχές τους αυξάνονταν αντίστροφα με την μαχητική τους ικανότητα, προϊούσης της ηλικίας. Η προαγωγή και μονιμοποίησή τους έγινε μετά τη δεύτερη πενταετή σύμβαση και πρακτικά έγιναν ΕΜΘ (Εθελοντές Μακράς Θητείας), λαμβάνοντας διαδοχικές προαγωγές, με αποτέλεσμα την τελική συνταξιοδότησή τους από τις ΕΔ και τη δυσανάλογη επιβάρυνση του προϋπολογισμού του ΥΕΘΑ με τις συντάξεις και περίθαλψη αυτών και των οικογενειών τους.

[26] https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49198.htm

Η επόμενη προσέγγιση ήταν οι Επαγγελματίες Οπλίτες (ΕΠΟΠ), που εμφανίστηκαν με τη νέα χιλιετία για να υλοποιήσουν το εκσυγχρονιστικό «όραμα» του μικρού, σύγχρονου και ευκίνητου, ημιεπαγγελματικού στρατού. Οι ΕΠΟΠ είχαν υπηρεσία μικρότερου βάθους χρόνου από τους ΕΠΥ και δεν προάγονταν, αλλά ακόμη κι έτσι το κόστος τους στη μνημονιακή περίοδο της άμυνας κατέστη δυσβάσταχτο[27], ενώ η απόδοσή τους, σύμφωνα με αρκετές μαρτυρίες μονίμων στελεχών, παραμένει ως επί το πλείστον μετριότατη. Υποτίθεται ότι θα αναλάμβαναν τα πολύπλοκα συστήματα που απαιτούν μακρά εκπαίδευση ώστε το κόστος της να αποσβένεται, κάτι που δεν συμβαίνει με τους στρατεύσιμους οπλίτες. Αρκετές πηγές αναφέρουν, όμως, ότι προσλαμβάνονταν υποψήφιοι ανίκανοι για παρόμοια καθήκοντα, χαμηλού συνήθως επιπέδου ή ακατάλληλου σωματότυπου, -γενικώς όσοι δεν είχαν μεγάλες πιθανότητες για επαγγελματική αποκατάσταση αλλού.

Σημειώνεται ότι **το κόστος για κάθε στρατεύσιμο οπλίτη**, σύμφωνα με δήλωση του πρώην Α/ΓΕΣ αντιστράτηγο Ζιαζιά στον ιστότοπο Militaire στις 11 Ιουνίου 2017**, ανέρχεται στο ποσό των 3.000** Ευρώ για 9 μήνες θητείας.[28] Οι διαφορές από τη σύγκριση του κόστους αυτού με το αντίστοιχο των επαγγελματιών στρατιωτών είναι τεράστιες και καταδεικνύουν το ανέφικτο της φιλοδοξίας μετάβασης σε έναν ημιεπαγγελματικό Ε.Σ. Η μελέτη «Μεγάλη Στρατηγική Αναδιάταξη – Ο Επιχειρησιακός Ρόλος των Εφέδρων στην Ειρήνη και στον Πόλεμο» που ανέθεσε, το 2005, το υπαγόμενο στο ΥΠΕΘΑ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ) στον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Εφέδρων Ενόπλων Δυνάμεων, στην σύνταξη της οποίας μετείχε και ο Αντιστράτηγος ε.α. Δημήτριος Δήμου, Επίτιμος Διοικητής Στρατιάς και επίτιμος Αρχηγός της Κυπριακής Εθνοφρουράς (ΓΕΕΦ), αναφέρεται λεπτομερώς στο κόστος Εφέδρων και Μονίμων.[29] Για λόγους συντομίας και αποφεύγοντας την παράθεση αριθμών, αναφέρεται απλώς ότι η Ελλάδα δεν είναι σε θέση να αντέξει το τεράστιο οικονομικό βάρος ενός επαγγελματικού στρατού και επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι **όσο κοστίζει ένα περίπου Τάγμα Εφέδρων (στρατεύσιμων), κοστίζουν δύο μόνο επαγγελματίες οπλίτες!**[30] Η τεράστια αυτή διαφορά οφείλεται στο γεγονός ότι ο μισθός των στρατεύσιμων οπλιτών είναι καθηλωμένος επί χρόνια στο ταπεινωτικό επίπεδο των 8,5 ευρώ (τον μήνα!), ένα ποσό που μεταθέτει το βάρος συντήρησης των στρατευμένων πολιτών κατά την θητεία τους στις οικογένειές τους, χωρίς μάλιστα να τους αναγνωρίζεται το σχετικό ποσό ως φορολογική ελάφρυνση.

Και οι δύο θεσμοί είχαν ένα ακόμη τεράστιο πρόβλημα: την μαζική κατάταξη γυναικών, που άρχισε τις περασμένες δεκαετίες και συνεχίστηκε. Η αρχή έγινε με το σκεπτικό ότι η κατάταξη γυναικών που θα αναλάμβαναν δευτερεύοντες ρόλους, ώστε να απελευθερωθεί από εκεί άρρεν προσωπικό, αλλά για μία ακόμη φορά χάθηκε ο έλεγχος της κατάστασης. Ο λόγος για την μάλλον ξαφνική έφεση των γυναικών για τον πόλεμο και τις ένοπλες δυνάμεις μάλλον θα πρέπει να αναζητηθεί στο ότι στην χώρα μας, όπου επικρατεί η «ρεαλιστική» αντίληψη ότι στην εποχή μας πόλεμος δεν γίνεται, οι Ένοπλες Δυνάμεις θεωρούνται πλέον από τις γυναίκες ως μία καλή λύση στο πρόβλημα της επαγγελματικής τους αποκατάστασης. Το οπωσδήποτε σοβαρό αυτό πρόβλημα που μας προέκυψε από την έλλειψη εμπειρίας, την αλόγιστη εισαγωγή του θεσμού των επαγγελματιών στρατιωτών, καθώς επίσης και από τις αποφάσεις των δικαστηρίων που βασίσθηκαν κυρίως την αρχή της ισότητας, έχει δημιουργήσει προβλήματα στη στελέχωση των Ε.Δ.

Αν και τυπικά συνταγματικό (ισότητα των φύλων), το μέτρο ήταν προσχηματικό. Γιατί **αυτό που υποστήριξαν στην πράξη, οι σχετικές δικαστικές αποφάσεις είναι ότι η συμμετοχή γυναικών στην άμυνα αποτελεί συνταγματική επιταγή (βάσει ισότητας των δύο φύλων), αλλά μόνο όταν αυτό γίνεται επ' αμοιβή**!! Η άνευ αμοιβής θητεία παραμένει ανδρικό 'προνόμιο'. Γενικώς η κατάταξη γυναικών μόνο σε επαγγελματική βάση ήταν και παραμένει καταστροφική: ευνοούνται από το σύστημα μοριοδοτήσεων και έχουν μειωμένους συντελεστές σωματικών επιδόσεων, υποτίθεται σταθμισμένους για τη γυναικεία φυσιολογία αλλά στην πράξη αυτό οδηγεί σε σωματικώς ακατάλληλο προσωπικό, αφού οι σωματικές επιδόσεις εξάγονται με βάση επιχειρησιακές απαιτήσεις και όχι την φυσιολογία κάθε φύλου.

---

[27] Ζιαζιάς, συνέντευξη στο Militaire, 11-6-17.

[28] https://www.militaire.gr/%CE%B8%CE%B7%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-12-%CE%BC%CE%AE%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CE%B6%CE%B5%CE%BC%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD/

[29] http://www.ekeo.gr/2011/01/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%80-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%BD-5%CE%B5%CF%84%CE%AF/

[30] Κόντος, Δήμου, Μαστοράκος, «Μεγάλη Στρατηγική αναδιάταξη: ο Επιχειρησιακός ρόλος των εφέδρων στην Ειρήνη και στον Πόλεμο», ΙΑΑ, 7/2005.

Η φυσιολογική αδυναμία των γυναικών να ανταποκριθούν σε τέτοια καθήκοντα είχε ως αποτέλεσμα οι ΕΔ, και ιδιαίτερα ο ΣΞ, να καταλήξουν να ξοδεύουν σημαντικά ποσά για να έχουν χειρότερα αποτελέσματα από άποψη σωματικών ικανοτήτων και πειθαρχίας από αυτά που είχαν σχεδόν δωρεάν. Η μέχρι σήμερα απόδοση του ανοίγματος των ΕΔ στη γυναικεία σταδιοδρομία είναι επωφελής για τις ενδιαφερόμενες, ιδίως σε εποχές ανεργίας και ειρήνης, αλλά για τις ΕΔ είναι επιζήμια, αφού οι επιχειρησιακές απαιτήσεις στην ουσία δεν λαμβάνονται υπόψη, όπως π.χ., η πρακτική αδυναμία χειρισμού οποιουδήποτε βαρέος όπλου από την πλειοψηφία των στρατευμένων γυναικών.

Τα παραδείγματα που συνελέγησαν από συνομιλίες με αξιωματικούς του Στρατού Ξηράς είναι πολλά. Για παράδειγμα, ως πλήρωμα αρμάτων μάχης, όπου οι γυναίκες ΕΠΟΠ κατέλαβαν το 54% (!) των θέσεων (σε προ ετών διαγωνισμό πρόσληψης ΕΠΟΠ), μία γυναίκα θα πρέπει, αν χρειασθεί, να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως γεμιστής του πυροβόλου του άρματος, όπου το βάρος του βλήματος είναι, π.χ. για το γερμανικό DM53 (για άρματα Leopard) είναι 21.4 κιλά, ενώ για το αμερικανικό M830 είναι 22,3 κιλά. Το βλήμα αυτό θα πρέπει να τοποθετηθεί από το χειριστή στο κλείστρο του πυροβόλου και εν συνεχεία να ωθηθεί με το ένα χέρι μέχρι τέρμα μέσα, διαφορετικά δεν θα υπάρξει η αναγκαία σφήνωση του κλείστρου, με αποτέλεσμα το βλήμα να μην μπορεί να πυροδοτηθεί. Μπορεί μία γυναίκα να το κάνει αυτό και μάλιστα στον περιορισμένο χώρο του άρματος, ή την φυσιολογική κόπωση από μία επί μακρόν κίνηση του άρματός της; Ως πλήρωμα ερπυστριοφόρου Πεζικού (Μ113, Λεωνίδας) όπου οι γυναίκες κατέλαβαν το 48% των θέσεων, το συχνό φαινόμενο της θραύσης της ερπύστριας (πράγμα που φυσικά ισχύει και για τα άρματα μάχης) δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με πλήρωμα γυναικών. Για όσους γνωρίζουν πόσο επίπονη εργασία είναι και τι μυϊκή προσπάθεια απαιτείται για να αποκατασταθεί το πρόβλημα, ή η δύναμη που απαιτείται για αντικατάσταση, π.χ. ενός τροχού ή τυμπάνου άρματος, η ιδέα της συμμετοχής γυναικών ως πληρωμάτων αρμάτων προκαλεί έντονο προβληματισμό.

Στο Πεζικό, όπου γυναίκες ΕΠ.ΟΠ προσελήφθησαν ως υπηρέτες πολυβόλων (51%) τα πράγματα είναι εξ ίσου προφανή. Διότι μία γυναίκα χειριστής πολυβόλου θα πρέπει να είναι σε θέση να μεταφέρει στον ώμο της ένα όπλο 10,5 κιλών, συν βάρος 1 ταινίας πυρομαχικών 1,7 κιλά (με τον τρίποδα, που φέρεται από άλλο άτομο - το βάρος είναι 27,5 κιλά), χωρίς να υπολογίζεται σε αυτά τα βάρη, το βάρος του κράνους, της εξάρτησης, του όπλου για την προσωπική της ασφάλεια κ.λπ. Το ίδιο συμβαίνει και με τις γυναίκες που προσελήφθησαν ως υπηρέτες όλμων (57%), όπου το βάρος του όλμου, της βάσης κλπ. συνιστούν ένα προφανές πρόβλημα.

Αν σε όλη αυτή την κατάσταση μονίμων γυναικών στρατιωτών συνυπολογισθεί και **η συμμετοχή τους ως υπαξιωματικών**, τότε το θέμα προσλαμβάνει άλλες διαστάσεις. Δύο μικρά παραδείγματα από το σχετικά πρόσφατο παρελθόν. **Το 2007, στην Π.Α. οι 47 απόφοιτοι της 43ης σειράς της Σχολής Διοικητικών Υπαξιωματικών (ΣΥΔ) ήταν 35 γυναίκες και 12 άνδρες (μία σχέση 3:1) η οποία εκάλυπτε πλέον και μάχιμες ειδικότητες (π.χ. αμύνης αεροδρομίων). Την ίδια χρονιά, στην αντίστοιχη σχολή του Στρατού Ξηράς (ΣΜΥ) οι αποφοιτήσαντες ήταν 128 γυναίκες και 124 άνδρες.**

Προς άρσιν παρεξηγήσεων, πάντως, οι γυναίκες είναι εξ ίσου ικανές, αν όχι και καλύτερες των ανδρών συναδέλφων, τους σε ειδικότητες όπως χειριστού ραντάρ, συστημάτων ηλεκτρονικού πολέμου, διαβιβάσεων, διοικητικής μέριμνας, υλικού πολέμου, γραμματειακής υποστήριξης, εκπαιδευτών ορισμένων ειδικοτήτων, συλλογής πληροφοριών κ.ά., όπου δεν τίθεται θέμα σωματικών προσόντων και ικανοτήτων.

Πρότερες προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος

Όπως επανειλημμένως αναφέρθηκε, από τις μειώσεις της θητείας προκαλείται ολόκληρη σειρά προβλημάτων, με σημαντικότερο αυτό της επάνδρωσης, το οποίο επηρεάζει την εκπλήρωση ακόμη και στοιχειωδών λειτουργιών του στρατεύματος.[31] Για γνωστούς λόγους και κυρίως λόγω υπεραπασχόλησης του ελλειμματικού στρατεύσιμου προσωπικού σε εργασίες εκτός της στρατιωτικής εκπαίδευσης (φρουρά, αγγαρεία, συντήρηση κ.λπ.), οι εκπαιδευτικές σειρές λαμβάνουν μειωμένη εκπαίδευση, ενώ δεν λαμβάνουν πλέον εκπαίδευση ορισμένων ειδικοτήτων. Η μειωμένη επάνδρωση και η εξ αυτής μείωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης δεν αφορά μόνο την εκπαίδευση των ανδρών: οι διοικητές και τα επιτελεία πρέπει επίσης να ασκούνται.

Αναλογισθείτε αν και πόσο χρήσιμη είναι η εμπειρία που αποκτά λοχαγός από την διοίκηση λόχου των …12 ή 20 ανδρών, που σε περίπτωση πολέμου θα κληθεί να διοικήσει (σίγουρα για πρώτη φορά) λόχο 120 ανδρών, ή τι

[31] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 39, 14/06/2009.

πραγματικό περιεχόμενο έχει η εμπειρία από χρόνο διοίκησης τάγματος ενός αξιωματικού που σε καιρό ειρήνης διοικεί τάγμα των 70-80 ανδρών, αντί ενός κανονικού τάγματος με αριθμητική δύναμη πεντακοσίων-εξακοσίων ανδρών.

Ο θεσμός των ΕΦΥΕΣ (Έφεδροι Υψηλής Ετοιμότητας) ήταν μια πρώτη προσπάθεια, στα μέσα της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, για τη διατήρηση στο στράτευμα εφέδρων μετά τη λήξη της θητείας τους σε ευαίσθητες περιοχές. Προέβλεπε ολιγόμηνη χειμερινή υπηρεσία σε διαδοχικά έτη με τη λογική της απασχόλησης τοπικού πληθυσμού σε νεκρή περίοδο από αγροτικές και τουριστικές εργασίες, ώστε οι Έφεδροι τοπικής προέλευσης και ως εκ τούτου ήδη ευρισκόμενοι στις απειλούμενες περιοχές, να εξοικειώνονται με τον χώρο επιχειρήσεων και να συντηρούν τις δεξιότητες που έχουν αποκτήσει, αλλά και να τις ανανεώνουν και βελτιώνουν με τη συνεχή, επί μήνες, εκπαίδευση συντήρησης δεξιοτήτων και την εξοικείωση. Ο θεσμός συνέβαλλε στην αντιμετώπιση του γενικότερου προβλήματος της επάνδρωσης, αν και όχι σε ικανοποιητικό βαθμό, εισήγαγε στρατιώτες πλήρως ενεργοποιημένους και αξιοποιήσιμους για κάποιο βάθος χρόνου, σε αντίθεση με τους Εθνοφύλακες που δεν είναι πλήρως στρατιωτικοποιημένοι, προκειμένου να ενισχύσει το αξιόμαχο των ενεργών μονάδων του τακτικού στρατού. Δεν στέφθηκε από επιτυχία διότι αρχικά ο προτεινόμενος μισθός ήταν ελάχιστος, ενώ όταν αυτό διευθετήθηκε, ο θεσμός καταργήθηκε για καθαρά πολιτικούς λόγους, υπό το πρόσχημα του κόστους και της έλλειψης ενδιαφέροντος. [32]

Επόμενοι θεσμοί ήταν οι ΟΒΑ (Οπλίτες Βραχείας Ανακατάταξης) και ΕΕΦΟΠ (Ειδικοί Έφεδροι Οπλίτες), που παρείχαν σε εθελοντική βάση μια διαστολή της θητείας, ανταποδοτική, με κριτήρια επιλογής, αλλά και με πρόβλεψη για συνεχή, όχι διακοπτόμενη υπηρεσία και χρήση των εφέδρων όχι σε τοπική βάση, αλλά ως κανονικών ενεργών στρατιωτών, οπουδήποτε απαιτηθεί. Οι ΟΒΑ είχαν θεσμοθετηθεί από το 1991 και στην πράξη ήταν στρατεύσιμοι που επιθυμούσαν να συνεχίσουν τη θητεία τους για ως και τρία χρόνια με εφάπαξ ή ετήσιες συμβάσεις και την επιλογή της μονάδας εκστρατείας στην οποία θα υπηρετούσαν κατά τη διάρκεια της ανακατάταξης. Αυτό το βάθος χρόνου ήταν ικανοποιητική λύση για καλή εκπαίδευση και επάνδρωση, ενώ το προσωπικό μοριοδοτείτο για πρόσληψη ως ΕΠΟΠ όταν δημιουργήθηκε ο σχετικός θεσμός.

Οι ΟΒΑ δεν ήταν τίποτα περισσότερο από το παλαιό μέτρο της εθελοντικής και υπό προϋποθέσεις παραμονής στρατεύσιμων οπλιτών στο στράτευμα μετά τη θητεία τους, για την κάλυψη παγίων αναγκών. Ήταν ένα μέτρο που αφέθηκε να παρακμάσει, για να επανέλθει όταν η πληρωμή των επαγγελματιών άρχισε να γίνεται δυσβάστακτη: τα έξοδα μισθοδοσίας των ΟΒΑ ήταν μικρά, όπως και οι ασφαλιστικές εισφορές και αφορούσαν ανθρώπους που ήθελαν ένα ευέλικτο πλαίσιο παραμονής καθώς είχαν σχέδια πολιτικού βίου που όμως ενείχαν χρόνους αναμονής, όπως για αναμονές μετεκπαίδευσης, υποτροφιών κ.λπ.[33]

Οι Ειδικοί Έφεδροι Οπλίτες (ΕΕΦΟΠ), μια επινόηση του 2010-11, ήταν βασικά μια εκδοχή του θεσμού των ΟΒΑ, δηλαδή με συνεχή επιπλέον θητεία, πλήρη απασχόληση και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξης. Αν και αρχικά επρόκειτο να υπηρετούν μόνο σε μονάδες εκστρατείας και δεκτοί ήταν μόνο οι ικανοί Ι-1, τελικά ο μόνος περιορισμός ήταν να έχουν εκπληρώσει ένοπλη θητεία, να μην είναι άνω των 30 ετών και, αν έχουν απολυθεί, αυτό να μην έχει γίνει σε διάστημα μεγαλύτερο των τριών ετών. Επρόκειτο δηλαδή για θεσμό επανακατάταξης, με τον οπλίτη να διατηρεί το βαθμό και την ειδικότητα της θητείας του, να υπηρετεί 6 μήνες ως 3 χρόνια σε οποιοδήποτε πόστο εσωτερικού και εξωτερικού, με αποζημίωση και ασφάλιση, αλλά όχι εξαρτημένη σχέση εργασίας. Η φιλοσοφία για τη σχέση εργασίας αποσκοπούσε στο να μη φορτωθούν οι ΕΔ άλλους συνταξιούχους, μετά την αλγεινή εμπειρία των ΟΠΥ και αργότερα των ΕΠΟΠ, που αντί να επιλύσουν τα προβλήματα επάνδρωσης των μονάδων εκστρατείας και ειδικών ρόλων, τελικά μονιμοποιήθηκαν, γεμίζοντας με αντιπαραγωγικές ηλικίες ένα ήδη διογκωμένο σύστημα.

Αυτό που είναι αξιοσημείωτο, πάντως, είναι το γεγονός ότι όλα αυτά τα σχήματα δοκιμάσθηκαν και απέτυχαν χωρίς να γίνει προσπάθεια για εφαρμογή στοιχείων του μοντέλου που πρότεινε σε εμπεριστατωμένη μελέτη του ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εφέδρων Ενόπλων Δυνάμεων[34], ή να ληφθούν υπ' όψιν κάποια στοιχεία από τα συστήματα άλλων χωρών, όπως π.χ. του Ισραήλ και της Ελβετίας για ενδεχόμενη άντληση ιδεών.[35]

---

[32] Ηλιάδης, ΚτΕ, 25/4/2010.
[33] Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22 : «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.
[34] ΠΣΕΕΔ, Πρόταση Νόμου στη Διαρκή Επιτροπή Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων της ΒτΕ για τη σύσταση εθελοντικής δύναμης εφέδρων ταχείας ανάπτυξης, 5/2007.
[35] Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22 : «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.

Στον τομέα των χωρών που εφαρμόζουν το εφεδρικό σύστημα (υποχρεωτική στρατιωτική θητεία), το μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει το Ισραήλ, το οποίο είναι η μόνη χώρα στον κόσμο όπου η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική και για τα δύο φύλα. Η θητεία για τους άνδρες είναι 36 μήνες και για τις γυναίκες 24 (μέχρι το 2002 ήταν 21). **Αναβολές λόγω σπουδών δεν δίδονται** παρά μόνο για το κορυφαίο τεχνολογικό ίδρυμα της χώρας με αντάλλαγμα πενταετή στρατιωτική θητεία, χωρίς κανένας να διανοείται να παραπονεθεί για ανακοπή ή αναβολή της σταδιοδρομίας του ή για χαμένο χρόνο, ή να ζητά επέκταση του ευεργετήματος για σπουδές σε άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Το 2000, το σύνολο των αντιρρησιών συνείδησης κάθε μορφής (κυρίως, όμως, για θρησκευτικούς λόγους) στο Ισραήλ ανερχόταν σε 8% για τους άνδρες και 26% για τις γυναίκες. Οι γυναίκες αποτελούν το ένα τρίτο περίπου των στρατεύσιμων που υπηρετούν στον στρατό ξηράς και περίπου το 20% της στρατιωτικής δύναμης που διατηρεί μόνιμα το Ισραήλ. Να σημειωθεί ακόμη ότι στις Ισραηλινές δυνάμεις υπηρετούν περί τους 40.000 μόνιμους επαγγελματίες στρατιώτες και ότι οι άνδρες μένουν στην εφεδρεία μέχρι την ηλικία των 45 ετών και οι γυναίκες μέχρι τα 40.

Οι έφεδροι μπορούν να σταδιοδρομήσουν χωρίς περιοριστικές και υποτιμητικές διακρίσεις σε βάρος τους, παραμένοντας περαιτέρω στο στράτευμα, αν το επιθυμούν, και μπορούν να υπηρετήσουν παντού βάσει αξιοκρατικών κριτηρίων. Τέλος, παρά την τριετή θητεία που λύνει τα θέματα επάνδρωσης και επαρκούς εκπαίδευσης, τα θέματα συντήρησης δεξιοτήτων αλλά και ιδιαίτερα της συνοχής, επιλύονται με την υποχρέωση μηνιαίας θητείας ετησίως από τη γενική εφεδρεία (μετά την απόλυση των εφέδρων) για την οποία οι κινητοποιούμενοι έφεδροι αποζημιώνονται. Κανένας εργοδότης δεν διανοείται να διαμαρτυρηθεί, και η οικονομία και οι επιχειρήσεις της χώρας παραμένουν ανταγωνιστικότατες, όπως και το προσωπικό της, παρά την τριετή και κατόπιν μηνιαία κατ' έτος αποχή από την ειρηνική, πολιτική σταδιοδρομία. Η μακρά διάρκεια της θητείας (36 μήνες) επιτρέπει την εκπαίδευση σε βάθος, αλλά και για ανάπτυξη, σύσφιξη και διατήρηση σχέσεων, επιτυγχάνοντας αξιοζήλευτα επίπεδα συνοχής μεταξύ των μονάδων των εφέδρων, ενός βασικού παράγοντα για την ύπαρξη υψηλού ηθικού.

Οι Ισραηλινοί στρατεύσιμοι οπλίτες υπηρετούν την θητεία τους και παραμένουν έφεδροι στην ίδια περιοχή και με τους ίδιους συστρατιώτες, διατηρώντας την συνείδηση της στρατιωτικής μονάδας σε όλο τον έφεδρο βίο τους. Τούτο αποτελεί μέρος της πολιτικής του Ισραήλ στο συγκεκριμένο τομέα της συνοχής, η οποία, π.χ. καθιστά ανήκουστη την εγκατάλειψη τραυματία στο πεδίο της μάχης. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο τελευταίο τμήμα της βασικής τους εκπαίδευσης, οι Ισραηλινοί στρατιώτες τρέχουν, διαγωνιστικά, μία μεγάλη απόσταση, με 4 στρατιώτες να μεταφέρουν με φορείο έναν υποτιθέμενο τραυματία συστρατιώτη τους. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ισραηλινές δυνάμεις αποτελούνται, ανά πάσα στιγμή, κατά 80% από προσωπικό θητείας, χωρίς διαμαρτυρίες για την διάρκεια της θητείας ή άλλους λόγους. Θα πρέπει, βεβαίως, να σημειωθεί η συνεχής εμπλοκή του Ισραήλ σε συγκρούσεις υψηλής ή χαμηλής έντασης που καθιστά απολύτως σαφή τόσο την ύπαρξη απειλής, όσο και την ανάγκη 'θυσιών' για την αντιμετώπισή της.[36]

Το πλέον αξιοσημείωτο, το οποίο σπανίως αναφέρεται, είναι ότι όλος αυτός ο εφεδρικός στρατός δεν υπηρετεί αμισθί, αλλά αμείβεται με ποσά κατά τι μικρότερα του κατώτατου μισθού, αλλά αρκετά για την κάλυψη των βασικών αναγκών του προσωπικού. Συγκεκριμένως, οι μάχιμοι στρατιώτες λαμβάνουν 451 δολάρια τον μήνα (1600 νέα Ισραηλινά Σεκέλ), οι δε στρατιώτες που υπηρετούν σε μονάδες υποστήριξης μάχης λαμβάνουν 410 δολάρια τον μήνα. Για τους Ισραηλινούς, η υποχρέωσή τους για θητεία δεν σημαίνει ασυμβατότητα με την ύπαρξη αποζημίωσης προκειμένου ο στρατευμένος να έχει μία αξιοπρεπή διαβίωση, αντί να τον συντηρεί η οικογένειά του, όπως στην δική μας περίπτωση, όπου επωμίζεται το επί πλέον βάρος της μη φορολογικής απαλλαγής (σε αντίθεση με την φοίτηση σε πανεπιστήμια που είναι καθαρά προσωπική επιλογή και όχι υποχρέωση έναντι του κράτους).

Στην Ελβετία, οι στρατεύσιμοι οπλίτες, μετά την ολοκλήρωση της θητείας τους, εκπαιδεύονται κάθε χρόνο σε επαναλαμβανόμενες κλήσεις (τυπικά ένα Σαββατοκύριακο το μήνα), πάλι χωρίς επίπτωση στην αγορά εργασίας και την οικονομία. Η κλήση γίνεται τα Σαββατοκύριακα, η επίπτωση είναι μόνο στην προσωπική τους ζωή, και θεωρείται λογικό αντίτιμο της ελευθερίας τους, ενώ έχουν το όπλο και τη στολή στο σπίτι τους, όπως άλλωστε συνέβαινε και στην Κύπρο για πολλά χρόνια, μειώνοντας έτσι τον χρόνο κινητοποίησης μόνο στα βασικά: την διανομή της ειδοποίησης και τη μετάβαση στα σημεία συγκέντρωσης.

[36] Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22: «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.

Στην Ελλάδα, οι εφεδρικές οργανώσεις έχουν προτείνει διάφορα σχήματα αξιοποίησης εφέδρων σε εθελοντική βάση όπως το σχέδιο νόμου του Πανελλήνιου Συνδέσμου Εφέδρων Ενόπλων Δυνάμεων (ΠΣΕΕΔ) για κινητή, εθελοντικής βάσης, εθνοφυλακή ταχείας ανάπτυξης δύναμης 100 ταγμάτων[37] κλπ. Τέτοια σχήματα επιλύουν το πρόβλημα της εκπαίδευσης για συντήρηση δεξιοτήτων, αφού τα μέλη τους έρχονται αυτοβούλως και διαθέτουν αφ' εαυτών ιδιαίτερα υψηλό φρόνημα, ενώ μπορούν να έχουν υψηλή ετοιμότητα. Μπορούν να αναπτύξουν εξαιρετική συνοχή και να φθάσουν να συγκεντρώσουν σημαντικούς αριθμούς καθ΄ όσον ενεργοποιούνται σε αστικά κέντρα, όπου κατοικούν, λόγω αστυφιλίας, οι περισσότεροι έφεδροι. Όμως, θα έχουν επίπτωση στα επιστρατευτικά σχέδια, αφήνουν ανέγγιχτο το σημαντικό θέμα της κοινής υποχρέωσης στην άμυνα προς χάρη του εθελοντισμού, δημιουργούν την αίσθηση δικαιολογημένα ή όχι μιας παράλληλης δομής ή, ακόμη χειρότερα, μία εντύπωση «διαφορετικότητας» από άλλες μονάδες, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μεταξύ τους προστριβές επιζήμιες για την πειθαρχία κ.λπ.

Το πλέον σημαντικό είναι ότι δεν αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της επάνδρωσης, η μετάβαση τους στις περιοχές επιχειρήσεων παραμένει ζητούμενο σε περίπτωση εχθρικού αιφνιδιασμού και αποκλεισμού του θεάτρου επιχειρήσεων, ένα ενδεχόμενο μη δυνάμενο να αποκλειστεί. Το ελληνικό ανάγλυφο σε συνδυασμό με την κατανομή πληθυσμού θέτει μοναδικά προβλήματα, καθώς η γεωγραφία και η σύγχρονη τεχνολογία συμπράττουν για εύκολη αποκοπή των θεάτρων των πρόσω.

Θητεία : Προτεινόμενες Λύσεις

Οι χώρες της Ευρώπης που ακολουθούν το σύστημα της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας είναι πολύ λιγότερες μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και περιλαμβάνουν τη Σουηδία (πρόσφατη επαναφορά της θητείας), τη Φινλανδία, τη Νορβηγία, την Ελλάδα, την Κύπρο, τη Λιθουανία και τη Γερμανία, ενώ μεγαλύτερος είναι ο αριθμός χωρών εκτός Ευρώπης. Ακόμη, υπάρχουν χώρες οι οποίες επανεξετάζουν το θέμα της κατάργησης της θητείας, με μάλλον γενική τάση την επαναφορά της, καθώς θεωρούν την θητεία ως έναν χρήσιμο θεσμό για τη διατήρηση και προστασία της δημοκρατίας, ενώ σε άλλες θεωρείται ως μία οιονεί περίοδος δοκιμασίας για είσοδο των νέων στην τάξη των ανδρών. Η διάρκεια, σε μήνες, της θητείας στις χώρες αυτές είναι, Ελλάδα 9, Φινλανδία 12, Κύπρος 24, Εσθονία 11, Πολωνία 9-12, Νορβηγία 12, Λιθουανία 12, Τουρκία 15, Ρωσία 12, Δανία 12, Αυστρία 6, Ουκρανία 12. Πρωταθλήτρια χώρα στον τομέα αυτόν το εκτός Ευρώπης Ισραήλ, όπου, όπως είδαμε σε άλλο τμήμα της παρούσας μελέτης, η θητεία είναι υποχρεωτική τόσο για άνδρες όσο και για γυναίκες, με διάρκεια 36 μήνες για τους άνδρες και 24 για τις γυναίκες.[38]

Προκαλεί εντύπωση ότι με την εξαίρεση του Ισραήλ που είναι σε μόνιμη κατάσταση πολέμου και της Αυστρίας, που κήρυξε την ουδετερότητά της στις 26.10.1955 και διαθέτει αμελητέα στρατιωτική ισχύ (π.χ. η αεροπορία της διαθέτει μόλις 15 μαχητικά αεροσκάφη), **η Ελλάδα έχει την μικρότερη στρατιωτική θητεία από όλες τις χώρες που αναφέρθηκαν παραπάνω και τούτο όταν είναι η μόνη χώρα εξ αυτών που αντιμετωπίζει στρατιωτική απειλή!**

Ο σημερινός συσχετισμός ισχύος με την Τουρκία καθίσταται σταδιακά δυσμενής, έτσι ώστε η θεραπεία ενός μόνο παράγοντα εξ όσων οδήγησαν σε αυτήν την κατάσταση είναι αμφίβολο αν θα έχει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, της ουσιαστικής, δηλαδή, ενίσχυσης του αμυντικού μηχανισμού της χώρας. Παρά ταύτα, εν όψει της εν γένει κατάστασης και των σημερινών οικονομικών δυνατοτήτων και περιορισμών, **η αύξηση του χρόνου της θητείας είναι ένα από τα κεντρικά 'εργαλεία' για την ενίσχυση του αμυντικού μηχανισμού της χώρας.** Το θέμα, βέβαια παραμένει αν με τους οικονομικούς περιορισμούς, οι οποίοι έχουν επιβληθεί στη χώρα και οι οποίοι είχαν ως συνέπεια την μείωση των αμυντικών δαπανών στο 52% των αντίστοιχων του 2009, μπορεί να γίνει ακόμη και αυτό.

Χωρίς δεύτερη σκέψη, η απάντηση στο εύλογο αυτό ερώτημα δεν μπορεί παρά να είναι αρνητική. Γιατί ακόμη και εάν το θέμα της αύξησης του προσωπικού στο στράτευμα επελύετο με μία απόφαση για αύξηση της θητείας, η οποία θα κάλυπτε όλο ή μέρος του ελλείμματος των 25.000 ανδρών της οροφής του Στρατού Ξηράς, δεν θα υπήρχαν τα αναγκαία χρήματα για τόσο βασικές ανάγκες, όπως για ένδυση και υπόδηση κ.λπ. του επιπλέον

[37] ΠΣΕΕΔ, Πρόταση Νόμου στη Διαρκή Επιτροπή Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων της ΒτΕ για τη σύσταση εθελοντικής δύναμης εφέδρων ταχείας ανάπτυξης, 5/2007 & Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22: «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.

[38] *Military Balance 2017*, IISS, London, 2017.

αυτού προσωπικού, ούτε επίσης για την σίτιση, την εκπαίδευσή τους και την εν γένει επιβάρυνση που θα επέφερε το προσωπικό αυτό στις λειτουργικές δαπάνες.

Το προφανές κατά συνέπεια συμπέρασμα είναι ότι **για να έχει η Ελλάδα άμυνα στοιχειωδώς ανάλογη με τις ανάγκες της η εκάστοτε κυβέρνηση θα πρέπει από εδώ και πέρα να θέσει ως υψηλή προτεραιότητα το θέμα της -σταδιακής και λογικής- αύξησης των αμυντικών δαπανών, παράλληλα με την αύξηση της θητείας.** Στην κατανόηση αυτής της ανάγκης, άλλωστε, σκόπευε η μάλλον δυσανάλογα μακρά παράθεση στοιχείων για την παρούσα κατάσταση της άμυνας της χώρας, στο πρώτο μέρος του παρόντος πονήματος.

Εστιάζοντας στο θέμα της στρατιωτικής θητείας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτή προβλέπεται από το άρθρο 4, παρ. 6 του Συντάγματος και σχετική ερμηνευτική δήλωση, καθώς και από τον Νόμο 3421/2005. Κατά το Σύνταγμα, η διάρκεια της πλήρους θητείας είναι 24μηνη (όση ακριβώς και η διάρκεια θητείας των νέων της αρχαίας Αθήνας, 2500 περίπου χρόνια πριν), αλλά προβλέπεται η δυνατότητα μείωσής της με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, με ελάχιστο πάντως όριο τους 6 μήνες πλήρους θητείας και τους 3 μήνες μειωμένης θητείας

Σήμερα, η θητεία στην Ελλάδα είναι 9 μήνες, με μία μακρά σειρά από περιπτώσεις που προβλέπουν την αναβολή, απαλλαγή και μειωμένη θητεία για αρκετές κατηγορίες υπόχρεων στράτευσης, των αντιρρησιών συνείδησης συμπεριλαμβανομένων.

Το πρόβλημα της θητείας ή, επί το ακριβέστερον, η διάρκειά της, είναι σχετικά νέο καθώς δεν υπήρχε για αρκετά χρόνια μετά την μεταπολίτευση. Δεν ήταν πρόβλημα ούτε πριν από την μεταπολίτευση, όπου εθεωρείτο απλώς ως κάτι δεδομένο και δεν αμφισβητείτο από κανέναν. Έγινε πρόβλημα όταν τα πολιτικά κόμματα ανακάλυψαν στον τομέα αυτό μία νέα περιοχή άντλησης κομματικών ωφελημάτων, πέραν της μέχρι τότε υφιστάμενης πελατειακής πρακτικής και ρουσφετολογικής εκμετάλλευσης, μέσω απλών ή προνομιακών μεταθέσεων, τοποθετήσεων, απονομής ειδικοτήτων, κατάταξης σε Κλάδους για άνετη υπηρεσία, όπως το Π.Ν. και η ΠΑ αντί του ΣΞ, χορήγησης αδειών κ.λπ. Και φυσικά στην κατάσταση αυτή μεγάλη ευθύνη έχουν οι πολιτικές νεολαίες συγκεκριμένων κομμάτων, οι οποίες, επεκτείνοντας την εφαρμογή της αρχής της ήσσονος προσπάθειας και στον τομέα της άμυνας, ασκούσαν έντονες πιέσεις στις ηγεσίες των κομμάτων τους. Το πιο πρόσφατο αίτημα για μείωση της θητείας ετέθη από την Νεολαία του ΣΥΡΙΖΑ κατά την διάρκεια του συνεδρίου της τον Απρίλιο του 2017, με το οποίο ζητούσαν η διάρκεια της θητείας να μειωθεί στους 7 μήνες.

Εξεταζόμενη από μία άλλη οπτική, **η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο στην οποία το θέμα της θητείας θεωρείται πρόβλημα και δη αυτών των διαστάσεων**. Μία μοναδικότητα η οποία, συγκρινόμενη με όποια αντίστοιχη προσπάθεια για αποφυγή της σε άλλες χώρες, π.χ. στο Ισραήλ, θα ήταν ανήκουστη και στην περίπτωσή μας θα έπρεπε (παλαιότερα τουλάχιστον) να προκαλεί αν όχι ντροπή, τουλάχιστον απορίες για την έλλειψη ευθύνης με την οποία οι Έλληνες και η ηγεσία τους προσεγγίζουν το θέμα της άμυνας της χώρας, η οποία αντιμετωπίζει υπαρκτή και δη σοβαρή απειλή.

Από την μείωση της θητείας στους 9 μήνες το 2009, η οποία είχε ως συνέπεια την σημερινή κατάσταση, αλλά και ανάλογες καταστάσεις προγενέστερα λόγω των αναβολών, ανυποταξίας, κοινωνικών λόγων, απαλλαγών για λόγους υγείας, μειωμένων αποδόσεων κλάσεων κ.λπ. [39] το πρόβλημα της κάλυψης του κενού στην οροφή της προβλεπόμενης δύναμης τείνει να καταστεί ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα. Τούτο προέκυψε με τον παραμερισμό της αυταπόδεικτα μόνης λογικής λύσης της αύξησης της θητείας για κάλυψη του κενού και αντ' αυτής την προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος μέσα από διάφορες υποτιθέμενες λύσεις ή μεθόδους, όπως αυτές που προέβλεπαν οι Στρατηγικές Αναθεωρήσεις της περασμένης δεκαετίας[40], οι ιδέες ορισμένων Αρχηγών Επιτελείων[41], οι προτάσεις εφεδρικών οργανώσεων, με τις τελευταίες μάλιστα να φτάσουν στο σημείο υποβολής των προτάσεών τους υπό μορφή Σχεδίου Νόμου όπου περιέγραφαν λεπτομερώς στις προτάσεις τους το προτεινόμενο σχήμα κ.α.[42]

Ορισμένες από αυτές προέβλεπαν την υπηρέτηση των στρατεύσιμων οπλιτών για άλλους 3 μήνες ή και 6, προκειμένου να επιτευχθεί το οριακά επαρκές όριο των 12 μηνών ή των 15 αντίστοιχα, με τους επί πλέον 3 ή 6

---

[39] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 42, 13/8/2011 & Ελευθεροτυπία 18/3/2005, 22/4/2005 & Γρ Τύπου ΥΦΥΠΕΘΑ, 14/1/05, 9/3/2005.
[40] *Αμυντική Στρατηγική Αναθεώρηση*, ΥΕΘΑ, Σεπτέμβριος 2001.
[41] Κόντος, Δήμου, Μαστοράκος: Μελέτη «Μεγάλη Στρατηγική αναδιάταξη: ο Επιχειρησιακός ρόλος των εφέδρων στην Ειρήνη και στον Πόλεμο», 7/2005.
[42] ΠΣΕΕΔ, Πρόταση Νόμου στη Διαρκή Επιτροπή Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων της ΒτΕ για τη σύσταση εθελοντικής δύναμης εφέδρων ταχείας ανάπτυξης, 5/2007.

μήνες να υπηρετούνται με κάποια αμοιβή των επιθυμούντων να μετάσχουν σε τέτοια σχήματα. Άλλες προέβλεπαν την κατάταξη μόνιμων οπλιτών ή οπλιτών επ' αμοιβή[43] και με μακρά θητεία, την ανακατάταξη για βραχεία διάρκεια (1-3 χρόνια) οπλιτών μετά την ολοκλήρωση της κανονικής τους θητείας κ.ά., όπως αναφέραμε σε προηγούμενες σελίδες.

Κοινό στοιχείο των παραπάνω προτάσεων, η σύνδεση του επιπλέον χρόνου θητείας με οικονομικά κίνητρα, την αμοιβή δηλαδή των στρατιωτών για την υπηρέτηση των 3 ή 6 επί πλέον μηνών. Κάτω από άλλες συνθήκες και κυρίως σε άλλες εποχές, τέτοια οικονομικά κίνητρα ίσως να αποτελούσαν και προσβολή για τις γενιές εκείνες των Ελλήνων στρατιωτών που, σε συγκεκριμένες περιόδους, υπηρετούσαν αδιαμαρτύρητα και επί μακρόν στο στράτευμα, όπως οι γενιές που έβγαλαν τους σχεδόν διαδοχικούς πολέμους του 1897, 1912-13, Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1917-1919), Μικρασιατικό Πόλεμο (1919-1922) κ.α., με περιπτώσεις στρατιωτών να υπηρετούν σχεδόν συνεχώς επί μία περίπου δεκαετία, πάντα δε χωρίς καμία αμοιβή. Με την ίδια προθυμία οι Έλληνες στρατιώτες πολέμησαν και στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Εκτός από τη μειωμένη θητεία, η οποία έχει προφανείς δυσμενείς επιπτώσεις για την άμυνα της χώρας και για την οποία η ευθύνη βαρύνει πρωτίστως τους πολιτικούς, υπάρχει ένας ακόμη αρνητικός παράγοντας που συμβάλλει σε κάποιο βαθμό στην απροθυμία για κατάταξη, διευκολύνει την ανυποταξία και έχει δυσμενή αντίκτυπο στο ηθικό των στρατεύσιμων οπλιτών. Πρόκειται για το απαράδεκτα χαμηλό, αν όχι και ταπεινωτικό, επίπεδο της αμοιβής των στρατεύσιμων οπλιτών, το οποίο όπως αναφέρθηκε σε αρκετά σημεία του παρόντος, είναι **8,5 ευρώ τον μήνα. Λιγότερα, δηλαδή, από όσα παίρνουν την ημέρα (!) οι στρατεύσιμοι, σε όλες τις χώρας της λίστας**.

Σήμερα, η αποζημίωση του στρατεύσιμου προσωπικού σε όλο σχεδόν τον κόσμο είναι μία καθιερωμένη και ηθικά αποδεκτή πρακτική, με εξαίρεση την Ελλάδα. Η χώρα μας έμεινε πίσω και στο ζήτημα αυτό επί αρκετές δεκαετίες, όπως και στο θέμα της θητείας. Γενικά, το πνεύμα που επικρατεί σε σχέση με τις αμοιβές στρατεύσιμων οπλιτών δεν άλλαξε καθόλου για τουλάχιστον 60 χρόνια και τούτο διότι ουδείς από την πολιτική και την στρατιωτική ηγεσία προφανώς σκέφτηκε ότι κάτι τέτοιο ήταν αναγκαίο. Τις συνέπειες τις βλέπουμε σήμερα με τη γενικευμένη σχεδόν προσπάθεια αποφυγής της θητείας με κάθε τρόπο, γιατί εκτός των άλλων, υπάρχουν οικογένειες που δεν μπορούν να στερηθούν την συμβολή του υπόχρεου προς στράτευση μέλους της στο οικογενειακό εισόδημα ή να αναλάβουν τη συντήρησή του για όσο χρόνο υπηρετεί.

- Για του λόγου το αληθές, ο μισθός του απλού στρατιώτη στην Φινλανδία είναι από 5,20 έως 12,90 Ευρώ την ημέρα (αφορολόγητα), με το κράτος να του πληρώνει επίσης το ενοίκιο και το λογαριασμό του ηλεκτρικού.
- Στην Γερμανία ο μισθός του απλού στρατιώτη είναι 9,40-10,06 Ευρώ την ημέρα.
- Στην Σουηδία (που από 2.3.2017 επανέφερε τον θεσμό της θητείας, με διάρκεια τους 12 μήνες) ο μισθός του στρατιώτη είναι 2500 δολάρια τον μήνα.
- Στην Ελβετία ο μισθός του απλού στρατιώτη είναι 25 Ελβετικά φράγκα την ημέρα συν 20 φράγκα την ημέρα για κάθε παιδί.
- Στο Ισραήλ τα αντίστοιχα ποσά όπως είδαμε ήδη είναι 451 δολάρια τον μήνα για μάχιμη υπηρεσία και 410 δολάρια όταν οι στρατιώτες επιστρέφουν στις μονάδες τους.
- Και, τέλος, στην Κύπρο που μονίμως καταφέρνει να έχει καλύτερα αποτελέσματα από την Ελλάδα σε κάθε σχεδόν τομέα, ο μισθός του απλού στρατιώτη είναι 250 Ευρώ τον μήνα και του δεκανέα 330. Του δε επαγγελματία στρατιώτη ο μισθός είναι 1127 Ευρώ τον μήνα συν ένα Επίδομα 105 Ευρώ.

Για το θέμα της αμοιβής των στρατεύσιμων οπλιτών θα πρέπει να αναφερθεί ότι η στρατιωτική ηγεσία της χώρας ουδέποτε έθεσε το θέμα αυτό στην πολιτική ηγεσία, γεγονός που αποτελεί μια ελάχιστα κολακευτική παράλειψη εκ μέρους της. Δίδει δε αφορμή για σχόλια του τύπου ότι οι μόνοι που δικαιούνται χρήματα από τον αμυντικό προϋπολογισμό είναι τα μόνιμα στελέχη του στρατεύματος κλπ.

Το 2012, με τις Ε.Δ. να έχουν πια αποκτήσει αρκετή εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού των επαγγελματιών στρατιωτών και τη ματαίωση όλων των προϋποθέσεων υπό τις οποίες είχε γίνει η μείωση της θητείας (πρόσληψη επιπλέον ΕΠΟΠ, διάφορες προμήθειες σύγχρονου υλικού κλπ.), τα Γενικά Επιτελεία ετοίμασαν ένα δικό τους σχέδιο, το οποίο, κατά την άποψή μας, είναι το καλύτερο που έχει εκπονηθεί μέχρι τώρα και μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει, με μερικές τροποποιήσεις, τη βάση για την οριστική επίλυση του προβλήματος.

---

[43] Ηλιάδης, ΚτΕ, σελ. 33, 5/6/2010.

Το σχέδιο περιγράφεται σε ένα ενημερωτικό σημείωμα του 2012 που κυκλοφόρησε στην ανώτατη ηγεσία των Ε.Δ., σε εφαρμογή προφορικής εντολής του τότε Α/ΓΕΕΘΑ, αλλά όπως και κάθε άλλο προηγούμενο σχέδιο δεν προχώρησε παραπέρα. Το σχετικό κείμενο περιέγραφε τη μέχρι τότε κατάσταση και πρότεινε τις αναγκαίες λύσεις με κάθε λεπτομέρεια. Το κείμενο αναφέρει ότι η θητεία στον Σ.Ξ. ήταν όπως και σήμερα:

- 9μηνη για τους οπλίτες πλήρους θητείας.

-8μηνη για τους οπλίτες μειωμένης θητείας.

-14μηνη για τους Δόκιμους Έφεδρους Αξιωματικούς, με ελαφρά αυξημένη την θητεία σε διάφορες κατηγορίες στρατεύσιμων στο Π.Ν. και την Π.Α.

Στην συνέχεια, αναφέρεται ότι η εννεάμηνη θητεία καθιερώθηκε λαμβάνοντας υπόψη τις παρακάτω παραδοχές:

α) Την πρόσληψη ΕΠΟΠ, προκειμένου ο αριθμός τους να φτάσει σταδιακά στις 40.000 για την αντιμετώπιση των συνεπειών του δημογραφικού προβλήματος στις Ένοπλες Δυνάμεις. Σήμερα (τότε) ο αριθμός των υπηρετούντων ΕΠΟΠ ανέρχεται σε 25.055 (18.103 στον Σ.Ξ., 2.87 4 στο Π.Ν. 3.699 στην Π.Α. και 379 σε νοσηλευτικές υπηρεσίες). Στο κείμενο τονίζεται ότι «η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία δεν αναμένεται να αλλάξει στα αμέσως επόμενα χρόνια, καθιστά ανέφικτη την πρόσληψη ΕΠΟΠ, προκειμένου να συμπληρωθεί το ανώτατο προβλεπόμενο όριο των 40.000».

β) Τους ήδη υπηρετούντες ως Οπλίτες Βραχείας Ανακατάταξης (ΟΒΑ) και τους Ειδικούς Έφεδρους Οπλίτες (Ε.ΕΦ.ΟΠ).

γ) Την κατάργηση της μεταφοράς από Κλάδο σε Κλάδο, με την οποία αλλοιωνόταν ουσιαστικά η αρχική κατανομή στους 3 Κλάδους, γεγονός που απέβαινε σε βάρος του Στρατού Ξηράς.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι απόψεις των συντακτών του ενημερωτικού σχετικά με τις συνέπειες που είχε η μείωση της θητείας στους 9 μήνες. Συγκεκριμένως, αναφέρεται ότι κατά την εφαρμογή του ισχύοντος συστήματος κατάταξης διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:

α) «Ο χρόνος βασικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ειδικότητας έχει περιοριστεί σε μέγιστο χρόνο μέχρι τέσσερις (4) εβδομάδες, από τις πέντε (5) ή έξι (6) εβδομάδες που ίσχυε πριν την καθιέρωση της 9μηνης θητείας, με αποτέλεσμα αυτό να αποβαίνει σε βάρος της εκπαίδευσης, τόσο της βασικής όσο και αυτής της ειδικότητας».

β) «Λόγω της απαιτούμενης διάρκειας της εκπαίδευσης δεν είναι δυνατόν πλέον να δίδονται στους οπλίτες ειδικότητες όπως υποβρύχιου καταστροφέα, οδηγού ή πυροβολητή αρμάτων LEO2, ειδικοτήτων των Ειδικών Δυνάμεων, τεχνικών διαφόρων τύπων, συσκευαστών αλεξιπτώτων, οδηγών αρματοφορέων κ.λπ.».

γ) «Η επιχειρησιακή εκπαίδευση διαρκεί πέντε (5) μήνες και δεκαπέντε (15) ημέρες περίπου, στην οποία περιλαμβάνεται και η βασική εκπαίδευση, η εκπαίδευση ειδικότητας, η εκπαίδευση υπαξιωματικού και η επιχειρησιακή εκπαίδευση. Στη συνέχεια, στη Μονάδα γίνεται συντήρηση και εμπέδωση της ειδικότητας για την οποία απομένει ελάχιστος χρόνος».

δ) «Τα ποσοστά στελέχωσης (σ.σ.: «επάνδρωσης», μέχρι πριν από είσοδο γυναικών στο στράτευμα) των Μονάδων στα Δ΄ ΣΣ, Β΄ΣΣ και ΑΣΔΕΝ με πολεμική σύνθεση παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα».

ε) «Η εφεδρεία των Ενόπλων Δυνάμεων τείνει να αποτελείται από λιγότερο εκπαιδευμένους εφέδρους, λόγω της μείωσης του χρονικού διαστήματος της εκπαίδευσής τους ως οπλίτες και επιπλέον να παρουσιάζει ελλείψεις σε συγκεκριμένες ειδικότητες που δεν δίδονται πλέον σε οπλίτες».

Στην συνέχεια, το κείμενο του ενημερωτικού αναφέρει: «Το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας έχει αντίκτυπο και στην απόδοση των κλάσεων, η οποία μειώνεται συνεχώς. **Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι η κλάση 2005 (γεννηθέντες το 1984) που κλήθηκε αρχικά το έτος 2003 αριθμούσε 74.375 στρατεύσιμους, ενώ η κλάση 2016 (γεννηθέντες το 1995), που θα κληθεί για κατάταξη το 2014, αριθμεί 56.672 στρατευσίμους.**

«**Ο αριθμός των στρατευσίμων που τελικά κατατάσσονται και εκπληρώνουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις είναι αρκετά μικρότερος σε σύγκριση με την απόδοση κλάσης, δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός στρατευσίμων τυγχάνει απαλλαγής για λόγους υγείας, ή επ' αόριστον αναβολής (μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού) ή κηρύσσονται ανυπότακτοι. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το έτος 2012, κατατάχθηκαν και υπηρέτησαν και στους τρεις Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων 48.174 οπλίτες**» (σ.σ.: έναντι σημαντικά μεγαλύτερου αριθμού πολιτών της κλάσης τους).

«Κατόπιν των παραπάνω», συνεχίζει το ενημερωτικό, «και για την αντιμετώπιση της μειωμένης στελέχωσης των μονάδων, την αύξηση της επιχειρησιακής τους ετοιμότητας, τη βελτίωση της υφιστάμενης εκπαίδευσης των νεοσυλλέκτων και δεδομένης της μη δυνατότητας πρόσληψης στρατιωτικού προσωπικού μέσω των θεσμών ΕΠ.ΟΠ και Ε.ΕΦ.ΟΠ, προτείνονται τα παρακάτω:

α) Αύξηση της στρατεύσιμης στρατιωτικής υποχρέωσης και στους τρεις Κλάδους των Ε.Δ. και συγκεκριμένα:

(1) Στον Στρατό Ξηράς:

(α) 12μηνη για τους οπλίτες πλήρους θητείας.

(β) 9μηνη για τους οπλίτες μειωμένης θητείας εννεάμηνης θητείας,

(γ) 15μηνη για τους Δόκιμους Εφέδρους Αξιωματικούς..

(2) Στο Πολεμικό Ναυτικό και την Πολεμική Αεροπορία:

(α) 15μηνη για τους οπλίτες πλήρους θητείας.

(β) 12μηνη για τους οπλίτες πλήρους θητείας, που υπηρετούν στις περιοχές της Θράκης, νήσων Ανατολικού Αιγαίου και Δωδεκανήσου.

(γ) 9μηνη για τους οπλίτες μειωμένης θητείας εννεάμηνης διάρκειας ανεξάρτητα από την περιοχή που υπηρετούν.

(δ) 15μηνη για τους Επίκουρους Σημαιοφόρους και Εφέδρους Ανθυποσμηναγούς που υπηρετούν στις περιοχές της Θράκης, νήσων του Ανατολικού Αιγαίου.

(ε) 17μηνη για τους Επίκουρους και Εφέδρους Ανθυποσμηναγούς.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να αυξηθεί αναλόγως η διάρκεια της εναλλακτικής θητείας, προκειμένου να μην καταστεί ελκυστική επιλογή λόγω της μικρής διαφοράς στην διάρκεια των δύο υπηρεσιών (εναλλακτική θητεία – στρατεύσιμη στρατιωτική υποχρέωση).

β) **Στράτευση (όλων) στο δέκατο ένατο έτος (19ο) της ηλικίας, με παράλληλη κατάργηση της** χορήγησης **αναβολών λόγω σπουδών**».

Η υιοθέτηση αυτής της λύσης, αναφέρεται στην συνέχεια, παρουσιάζει τα παρακάτω πλεονεκτήματα:

(1) «Η κατάταξη στην ηλικία των 19 ετών, με την αυτόματη κατάταξη των συνυποχρέων (στρατεύσιμοι παλαιότερων κλάσεων των οποίων λήγει ή διακόπτεται η αναβολή σπουδών) θα δημιουργήσει άμεσα επάρκεια προσωπικού σε βάθος 10ετίας και θα επιλύσει το σημερινό πρόβλημα της ελλείψεως προσωπικού.

(2) Μετά την εξάντληση του αριθμού των προερχόμενων από αναβολές σπουδών, μετά μία δεκαετία περίπου, θα κατατάσσεται εξ ολοκλήρου η κλάση που στρατεύεται στην ηλικία των 19 ετών. **Μετά την κατάργηση του δικαιώματος της αναβολής, το ποσοστό των στρατευσίμων που αναμένεται να κατατάσσεται υπολογίζεται στο 95% περίπου του συνόλου της κλάσης, ενώ μέχρι σήμερα ανέρχεται σε 25%.**

(3) Περιορίζεται ο αριθμός αυτών που στη διάρκεια της αναβολής τους θα αποκτήσουν λόγους απαλλαγής από την στράτευση ή μειωμένης θητείας.

(4) Περιορίζεται δραστικά ο αριθμός των ανυπότακτων κυρίως του εξωτερικού, δεδομένου ότι όσοι επιλέγουν τις σπουδές στο εξωτερικό σε ένα μεγάλο ποσοστό δημιουργούν επαγγελματικούς ή κοινωνικούς δεσμούς στις χώρες των σπουδών τους. Ο αριθμός των ανυπότακτων ανέρχεται στους 32.000. Σήμερα, από τους καλούμενους για κατάταξη για πρώτη φορά (στα 19), λιγότερο από 25% κηρύσσεται σε ανυποταξία.

(5) Για τους νέους που θα σπουδάσουν δεν θα παρεμβάλλεται μεταξύ των σπουδών τους και της επαγγελματικής σταδιοδρομίας διακοπή, όπως συμβαίνει σήμερα. Θα εκπληρώνουν σε νεαρή ηλικία τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και θα μπορούν απερίσπαστοι να ξεκινούν τις σπουδές τους, να τις συνεχίζουν στο εξωτερικό εάν θέλουν και μετά να εντάσσονται στην αγορά εργασίας.

(6) Περιορίζονται τα υφιστάμενα σήμερα προβλήματα κατά την διάρκεια της θητείας (έγγαμοι οπλίτες, φοιτητικές άδειες κ.λπ.).

(7) Οι οπλίτες θα ασκούν απερίσπαστοι το καθήκον τους, απαλλαγμένοι οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων.
(8) Ενισχύεται η εφεδρεία των Ε.Δ. και η Παλλαϊκή Άμυνα, δεδομένου ότι όλοι οι ενήλικοι Έλληνες που έχουν υπηρετήσει θα έχουν στρατιωτική εκπαίδευση από την ηλικία των 19 ετών και όχι από τα 28 ή 30 που είναι σήμερα η πλειονότητα. Θα δημιουργηθεί δηλαδή επάρκεια ετοιμοπόλεμης νεαρής ηλικίας εφεδρείας, καθώς και στρατιωτικά εκπαιδευμένο προσωπικό σε περίπτωση πολέμου, **σε αντίθεση με την σημερινή κατάσταση που όλες οι ηλικίες αυτές διατελούν σε αναβολή λόγω σπουδών ή σε ανυποταξία**. Θα αποδίδονται νωρίτερα στο επιστρατευτικό σύστημα με προφανές αποτέλεσμα την καλύτερη ποιότητα αλλά και την μεγαλύτερη ποσότητα εφέδρων.
(9) Αυξάνεται η παραγωγικότητα αφού οι πολίτες θα αποδίδονται στην κοινωνία σε μικρή ηλικία, με δυνατότητα άμεσου επαγγελματικού προσανατολισμού και εργασίας σε μόνιμη βάση.
(10) Θα μειωθεί ο αριθμός των ακατάλληλων για στράτευση και των αναβολών υγείας λόγω του νεαρού της ηλικίας των κατατασσόμενων.
(11) Δεν θα απαιτηθεί η αύξηση της θητείας κατά το μεταβατικό διάστημα (περίπου 10 ετών) δεδομένης της ύπαρξης συνυπόχρεων, οι οποίοι θα προστίθενται στον αριθμό των πρωτοκλήτων στρατευσίμων».

Στα παρατιθέμενα μειονεκτήματα των προτάσεων που περιλαμβάνονται στο κείμενο, είναι το κόστος που ενέχει η προτεινόμενη λύση, η αλλαγή του συστήματος απονομής ειδικοτήτων μετά την επιστρατευτική ένταξη, λόγω της επιμόρφωσης και εξειδίκευσης των εφέδρων μετά την στράτευση, οι αναμενόμενες πιέσεις από ιδιωτικές σχολές «επειδή θα απωλέσουν ένα τμήμα της πελατείας τους, δεδομένου ότι ένα από επιχειρήματα που προβάλλουν για προσέλκυση σπουδαστών είναι η εξασφάλιση αναβολής κατάταξης με την εγγραφή τους σε αυτές» και άλλα μάλλον ήσσονος σημασίας.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αναφέρεται στο κείμενο είναι ότι μετά την λήξη του μεταβατικού σταδίου των 10 ετών, οπότε και θα περατωθεί ο αριθμός των υπόχρεων από αναβολή σπουδών, θα πρέπει να μελετηθεί η εφαρμογή και άλλων μέτρων (π.χ. αύξηση θητείας, υποχρεωτική ή εθελοντική στράτευση γυναικών, προκειμένου να διατηρηθεί η μαχητική ισχύς των Ε.Δ.

Όπως προκύπτει από μία απλή αντιπαράθεση των προτάσεων του ΓΕΕΘΑ και αυτών που εισηγείται ο ΠΣΕΕΔ (για το προαναφερθέν θέμα της δημιουργίας Εθνοφρουράς εκ 40.000 ανδρών)[44], παρά τις διαφορές αντικειμένου, συμφωνούν σε δύο βασικά σημεία. Και οι δύο **υποστηρίζουν την αύξηση της θητείας στους 12 μήνες και την πλήρη κατάργηση των αναβολών**, τις οποίες θεωρούν ως το κλειδί του προβλήματος της λειψανδρίας των Ε.Δ. και τον προθάλαμο για μετάβαση στην ανυποταξία και τελικά στις οριστικές αναβολές και αποφυγή θητείας. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο οι ανυπότακτοι εσωτερικού και εξωτερικού υπολογίζονται σε 35.000, αριθμός που υπερκαλύπτει το όποιο έλλειμμα στην οροφή των Ε.Δ., ενώ σημαντικός είναι και ο αριθμός των απαλλαγέντων με διάφορα αιτιολογικά.[45] Όσο για **το σύνολο αυτών που βρίσκονταν μόνιμα για διάφορους λόγους εκτός στρατεύματος (μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού, αναβολές λόγω σπουδών, υγείας, παράνομες απαλλαγές κ.λπ.), σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΘΑ που επικαλείται ο ΠΣΕΕΔ[46], την 1.1.2005 ανέρχονταν στον εξωφρενικό αριθμό των 312.400 νέων, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός την 1.1.2004 ήταν, κατά την ίδια πηγή πάντα, 307.662 νέοι.**

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, **το κλειδί για την επιτυχή εφαρμογή του σχεδίου που περιέχεται στο σχετικό ενημερωτικό είναι η 12μηνη θητεία, σε συνδυασμό με τον απαράβατο όρο της ταυτόχρονης κατάργησης όλων των αναβολών,** πλην προφανώς αυτών για λόγους υγείας.

Το προαναφερθέν σχέδιο του ΓΕΕΘΑ, είναι πρόδηλο ότι θα έχει ευεργετικές συνέπειες για την επίλυση του προβλήματος της λειψανδρίας. Αλλά τούτο για μία δεκαετία μόνο, πέραν της οποίας θα πρέπει, όπως αναφέρει, να αυξηθεί η θητεία και να εξετασθεί το θέμα της υποχρεωτικής θητείας των γυναικών. Μέχρι τότε, η αύξηση της θητείας είναι το μόνο λογικό και εφικτό μέτρο, αλλά οι 12 μήνες αποτελούν ουσιαστικά ημίμετρο, που επιτρέπει θεωρητικά την εκπαίδευση του προσωπικού σε ένα «στριμωγμένο» πρόγραμμα.[47] Όμως όσοι τυχαίνει να λείπουν

---

[44] ΠΣΕΕΔ, Πρόταση Νόμου στη Διαρκή Επιτροπή Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων της ΒτΕ για τη σύσταση εθελοντικής δύναμης εφέδρων ταχείας ανάπτυξης, 5/2007.
[45] Ηλιάδης, ΚτΕ σελ 42, 13/8/2011 & Ελευθεροτυπία 18/3/2005, 22/4/2005.
[46] ΠΣΕΕΔ, Πρόταση Νόμου στη Διαρκή Επιτροπή Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων της ΒτΕ για τη σύσταση εθελοντικής δύναμης εφέδρων ταχείας ανάπτυξης, 5/2007.
[47] Ναλμπάντης, Defense Security Analysis, Κείμενο Εργασίας 22: «Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», 11/4/2011.

σε άλλα καθήκοντα, π.χ. φύλαξη, ενέδρες, άδειες, αγγαρείες θα έχουν κενά που δεν μπορούν να καλυφθούν, αφού ο κύκλος είναι ετήσιος. Η επάνδρωση μονάδων εκστρατείας, ακόμη και από μικτό προσωπικό, έμπειρο και άπειρο, που επιτρέπει ταχύτερη αφομοίωση του δεύτερου και καλύτερη εκπαίδευσή του, απαιτεί τουλάχιστον 15 μήνες και αυτό είναι ανελαστικό για την επίτευξη πραγματικής εκπαίδευσης, ώστε το στρατεύσιμο προσωπικό και η τελική παρατακτή δύναμη να είναι ικανοποιητικά εκπαιδευμένοι.

Εναλλακτικά, για να μην αυξηθεί περαιτέρω η θητεία για λόγους επάνδρωσης και εκπαίδευσης των μονάδων εκστρατείας, πρέπει να αυξηθεί σημαντικά η στρατολογική βάση.

Η χρήση στρατεύσιμου προσωπικού δεν αποκλείει μηνιαία αποζημίωση 2-3 εκατοντάδων ευρώ. Κάτι τέτοιο θα προσέδιδε αξιοπρέπεια και, επιπλέον είναι και δίκαιη, γιατί όντως ο στρατευμένος υφίσταται θεωρητικά και πρακτικά οικονομική και κοινωνική ζημιά. Αυτά τα χρήματα θα ελαφρύνουν και το βάρος για πολλές οικογένειες, άρα θα τις κάνουν δεκτικότερες σε αυξήσεις της θητείας αφού δεν θα αναλαμβάνουν εκείνες το κόστος για τους επιπλέον μήνες θητείας και ακόμη θα τις απήλλασσε από το βάρος συντήρησής του για το ίδιο επιπλέον διάστημα σε περίπτωση που δεν έχει από πριν εξασφαλισμένη εργασία. Το άλλο ακανθώδες θέμα είναι η ασφάλιση: η θητεία είναι καθήκον, άρα, κατά τη διάρκειά της ο στρατεύσιμος πρέπει να είναι πλήρως ασφαλισμένος και ο χρόνος της να υπολογίζεται στα συντάξιμα χρόνια, όπως και του επαγγελματία που επέλεξε αυτήν τη σταδιοδρομία, σε αντίθεση με τον έφεδρο, που του επεβλήθη.

Η υποχρεωτική στράτευση των γυναικών είναι ένα ακόμη χρήσιμο μέτρο. Θα μπορούσε να εξεταστεί ως πιθανή επιλογή, είτε συμπληρωματικά της [περιορισμένης] αύξησης της θητείας, είτε με διατήρηση της θητείας στα σημερινά χρονικά επίπεδα, η στράτευση γυναικών, ενδεχομένως για μικρότερο χρονικό διάστημα από το αντίστοιχο των ανδρών (π.χ. τρεις μήνες λιγότεροι). Η στράτευση γυναικών, που είναι ο μισός πληθυσμός της χώρας, θα διευκόλυνε σημαντικά την προσπάθεια για κάλυψη του ελλείμματος ανδρών, υπό την προϋπόθεση της λογικής επιλογής των ειδικοτήτων τις οποίες θα μπορούν να καλύπτουν οι γυναίκες. Δεν είναι καθόλου απαραίτητο να είναι σε μη μάχιμες ειδικότητες, ή μειωμένων ευθυνών, ενώ το ίδιο ισχύει και για άνδρες μειωμένης ικανότητας που και αυτοί μπορούν να ασκήσουν αρκετά βοηθητικά καθήκοντα. Το πλήρωμα ενός ραντάρ αεράμυνας κινδυνεύει εξ' ορισμού, ενώ δεν απαιτεί ιδιαίτερα σωματικά προσόντα και χρειάζεται μόνο αντοχή, συγκέντρωση και εμπειρία. Δεν υπάρχει λόγος να μην μπορεί μια γυναίκα να αναλάβει κομβικούς ρόλους, όπως την επάνδρωση συστημάτων αισθητήρων και κέντρων ακροάσεως, και εν γένει μέσων ηλεκτρονικού πολέμου, καθώς επίσης και την τήρηση αρχείων, γραμματειακή υποστήριξη, διοικητική μέριμνα και εν γένει υλικού πολέμου, υγειονομικές ειδικότητες, υποστήριξη επιχειρήσεων κυβερνοπολέμου και συλλογής, ανάλυσης και επεξεργασίας πληροφοριών, μαγείρου κ.α., απελευθερώνοντας ισάριθμους άνδρες από τις παραπάνω ειδικότητες. Μάλιστα [και εδώ διατυπώνεται μια μη-επεξεργασμένη σκέψη απλώς για να διευκολύνει τη μελλοντική διεξαγωγή της σχετικής συζήτησης] για τον περιορισμό της επιβάρυνσης όσον αφορά στη διοικητική μέριμνα, αλλά και τη διαχείριση άλλων ζητημάτων (π.χ. κοινή διαβίωση ανδρών και γυναικών σε στρατώνες), θα μπορούσαν οι γυναίκες να υπηρετούν στον αποκλειστικά στον τόπο διαβίωσης τους και να έχουν ένα ωράριο εργασίας 8-4. Ακόμη και με αυτούς τους περιορισμούς, η στράτευση γυναικών θα συνεισέφερε σημαντικά στην ελαχιστοποίηση των διοικητικών καθηκόντων για τους άρρενες στρατεύσιμους, κάτι που θα αύξανε σημαντικά τη διαθεσιμότητα προσωπικού για αμιγώς στρατιωτικά καθήκοντα.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η αύξηση του μισθού των στρατεύσιμων οπλιτών, από το απαράδεκτο ποσό των 8,5 Ευρώ στα 100 ή και 200 Ευρώ κατ΄ελάχιστον, είναι ένα θέμα που δεν έχει δουλευτεί επαρκώς επικοινωνιακά για να διευκολύνει μία σχετική απόφαση. Είναι, όμως, ένα θέμα που, εκτός που θα καταστήσει, ως προελέχθη, πιο εύκολη την αύξηση της θητείας, θα αυξήσει την αυτοεκτίμηση των στρατευμένων, θα ανεβάσει το ηθικό τους, θα βελτιώσει την απόδοσή τους και εν γένει θα έχει πολλαπλά ευεργετικά αποτελέσματα.

Το κόστος του μέτρου αύξησης του μισθού των στρατιωτών είναι απολύτως εντός των δυνατοτήτων της ελληνικής οικονομίας. Το συγκεκριμένο κόστος για 40.000 στρατεύσιμους με μισθό 100 Ευρώ ανέρχεται για τους 12 μήνες της θητείας τους σε μόλις 48 εκατ. Ευρώ, ενώ με μισθό 200 Ευρώ, είναι 96 εκατ., ποσά ασήμαντα για τον αμυντικό προϋπολογισμό, ακόμη και εάν προστεθεί και το σημερινό κόστος των 3000 Ευρώ ετησίως για κάθε οπλίτη. Η διαφορά μεταξύ των δύο ποσών είναι ότι με τα 100 Ευρώ οι στρατιώτες θα πάψουν κάπως να γκρινιάζουν για την σημερινή κατάσταση, ενώ με το ποσό των 200 Ευρώ, στα 2/3 περίπου του μισθού της μερικής απασχόλησης, δεν θα είναι λίγοι ακόμη και αυτοί που θα θέλουν να παραμένουν για λίγο ακόμη στο στράτευμα. **Με άλλα λόγια, η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει άμεσα και χωρίς καθυστερήσεις (όπως, π.χ., στην**

περίπτωση αγοράς κάποιων οπλικών συστημάτων) σημαντική βελτίωση του αμυντικού της μηχανισμού έναντι μόλις 48 ή 96 εκατ. Ευρώ, πέραν των 3000 Ευρώ που δαπανά ετησίως για κάθε οπλίτη.

Θεωρούμε ότι εγγύηση για την επιτυχία του θεσμού θα είναι η απόφαση για μισθό τουλάχιστον 200 Ευρώ, ώστε να μην επαναληφθούν τα φαινόμενα των ΕΦΥΕΣ και των ΟΒΑ, όπου οι προσφερθέντες μισθοί ήταν τόσο χαμηλοί που θεωρήθηκαν ως η σημαντική αιτία για την αποτυχία και των δύο θεσμών. Με τις αμυντικές δαπάνες, βέβαια, στο σημερινό τους ύψος, τα ποσά αυτά θεωρούνται μεγάλα, εξ ου και από την αρχή επισημάναμε την ανάγκη αύξησης της θητείας σε συνδυασμό με τη σταδιακή αύξηση των αμυντικών δαπανών, πράγμα που ενδεχομένως σημαίνει διαπραγματεύσεις επί του θέματος με τους θεσμούς. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η ενίσχυση του αμυντικού προϋπολογισμού με 100 ή 200 εκατ. Ευρώ από τον γενικό προϋπολογισμό ή από το πλεόνασμα, παρά τις διαφαινόμενες δυσκολίες, δεν μπορεί παρά να θεωρείται εφικτή, διότι άπτεται άμεσα της ασφάλειας της χώρας.

Τέλος, όπως ήδη αναφέρθηκε, η θεώρηση του θεσμού της στρατιωτικής θητείας από την ελληνική κοινωνία εμπεριέχει μια σημαντική δόση αμφισημίας: από τη μια υπάρχει σχετική συναίνεση ως προς την ύπαρξη εξωτερικής απειλής και η στρατιωτική θητεία θεωρείται σε γενικές γραμμές ως απαραίτητη για την προστασία της εθνικής ασφάλειας και εδαφικής ακεραιότητας, και μάλιστα αντιμετωπίζεται και ως σημαντική υποχρέωση του [άρρενος] πολίτη και από την άλλη αντιμετωπίζεται ως αγγαρεία και χάσιμο χρόνου σε μια παραγωγική ηλικία.

Πέραν της προτεινόμενης αύξησης του μισθού, υπάρχουν ενδεχομένως και άλλοι τρόποι αλλαγής αυτής της νοοτροπίας. Έχει διατυπωθεί η σκέψη ότι πέραν των αμιγώς στρατιωτικών καθηκόντων, οι στρατεύσιμοι θα μπορούσαν κατά τη διάρκεια της θητείας να αποκτούν και πρόσθετες δεξιότητες. Στόχος θα ήταν η αύξηση της ελκυστικότητας της θητείας, αλλά, κυρίως, η απόκτηση χρήσιμων δεξιοτήτων για την προσωπική και συλλογική ευημερία, αλλά και την εθνική ασφάλεια με την ευρεία έννοια του όρου. Ενδεικτικά αναφέρονται οι πρώτες βοήθειες, η αυτοάμυνα, η αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και εκτάκτων καταστάσεων[48], καθώς και η ενδεχόμενη επέκταση (στο μέτρο του δυνατού) των επαγγελματικών γνώσεων που ήδη προσφέρονται σε περιορισμένο αριθμό στρατευσίμων (οδηγοί, ηλεκτρολόγοι, κλπ.). Αν και ο ανωτέρω κατάλογος είναι κάθε άλλο παρά εξαντλητικός και είναι βέβαιο ότι μπορεί να επεκταθεί, η παροχή δεξιοτήτων σε βασικούς τομείς όπως η χρήση Η/Υ (αν και εδώ υπάρχουν κάποιες πιθανές επιλογές, όπως αναφέρεται στην επόμενη ενότητα), η καλύτερη γνώση αγγλικών κ.λπ. είναι δουλειά του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ πιθανότατα δεν θα ήταν εφικτή τόσο λόγω υλικοτεχνικών, όσο και χρονικών περιορισμών.

Οποιαδήποτε αλλαγή του συστήματος θητείας στην ανωτέρω κατεύθυνση θα πρέπει ασφαλώς να λαμβάνει υπόψη τη σαφή προτεραιότητα των στρατιωτικών αναγκών και καθηκόντων. Θα πρέπει να απαντηθεί το βασικό ερώτημα αν είναι εφικτή μια τέτοια αλλαγή του περιεχομένου της θητείας χωρίς κάποια χρονική επέκταση. Επίσης, η επιτυχημένη υλοποίηση μιας τέτοιας αλλαγής δεν θα αποτελέσει καθόλου απλή υπόθεση (ιδιαίτερα με την αλλαγή στο σύστημα εκπαίδευσης στρατευσίμων του Σ.Ξ. από κέντρα εκπαίδευσης απευθείας στις μάχιμες μονάδες), ενώ πριν τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης θα απαιτηθούν λεπτομερείς οικονομικο-τεχνικές μελέτες σχετικά με τους τρόπους και τις δυσκολίες υλοποίησης των προτεινόμενων αλλαγών. Σε περίπτωση αλλαγής του περιεχόμενου της θητείας στην κατεύθυνση της παροχής δεξιοτήτων, σημαντική επένδυση θα πρέπει να γίνει και στην 'εκπαίδευση των εκπαιδευτών' για να μπορέσει να λειτουργήσει ομαλά και αποδοτικά το νέο σύστημα. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται μια σημαντική πρόκληση για το μέλλον του θεσμού της θητείας η οποία θα πρέπει να εξεταστεί με προσοχή από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Στην επόμενη ενότητα διατυπώνονται ορισμένες σκέψεις και προτάσεις σε μια προσπάθεια συμβολής στο σχετικό προβληματισμό.

---

[48] Με δεδομένη την τεράστια έκταση που πρέπει να προστατευθεί και την αυξανόμενη οξύτητα των φαινομένων, ο κρατικός μηχανισμός, όσο και αν βελτιωθεί, θα συνεχίσει να δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει φυσικές καταστροφές αυτού του μεγέθους. Πέραν των απαιτούμενων οργανωτικών αλλαγών, ιδιαίτερα σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, θα απαιτηθεί μια εκτενής αλλαγή νοοτροπίας από την ελληνική κοινωνία, η επανεξέταση της ατομικής και συλλογικής μας συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον και η σημαντική αύξηση του εθελοντισμού. Στο πλαίσιο αυτό θα βοηθούσε η εκπαίδευση ενός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού (που σταδιακά θα αποτελούσε μια πλειοψηφία, καθώς διαδοχικές σειρές/κλάσεις στρατευσίμων θα εξοικειώνονταν με τις σχετικές διαδικασίες) σε μεθόδους και τεχνικές διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων (με έμφαση στις φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές). Η επιδείνωση του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής απαιτεί τη μετατροπή ενός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού σε ενεργούς πολίτες. (*Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια*, ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ. 285)

Παροχή δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της θητείας

Η ένοπλη θητεία είναι καθήκον και ως εκ τούτου δεν απαιτείται να είναι ευχάριστη ή χρήσιμη στον θητεύοντα. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να είναι. Αντί για την εκτροπή του Στρατεύματος σε παράλληλη δομή κατάρτισης και εκπαίδευσης όπως επιχειρήθηκε, με αρνητικά αποτελέσματα, επί θητείας Παπαντωνίου και Βενιζέλου, της οποίας τα αποτελέσματα στις ικανότητες και το ηθικό έγιναν αργότερα ορατά, μπορεί απλώς να εκσυγχρονιστεί η παλαιόθεν χρησιμοποιούμενη πρακτική της «ειδικότητας αποκτηθείσας εν τω στρατεύματι», η οποία έδωσε βιοπορισμό και παρήγε για την κοινωνία επαρκείς επαγγελματίες.

Κοινωνική πραγματικότητα

Σε μια εποχή που η επαγγελματική κατάρτιση έχει μετατραπεί και σε μια τεράστια επιχείρηση που αποσκοπεί στην πελατοποίηση του εργαζόμενου μέχρι το τέλος της ενεργού απασχόλησής του μέσω της διά βίου μάθησης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, η εμπλοκή των ΕΔ στη διαδικασία είναι ευαίσθητη: έχει τεράστια κοινωνική σημασία, διότι αν γίνει σωστά, μεγάλος αριθμός νέων, προερχόμενων από εξαθλιωμένα οικονομικώς στρώματα, μπορεί να αποκτήσει έναν πόρο και να μην έχει την αίσθηση ότι απλά τυγχάνει εκμετάλλευσης ως δωρεάν εργατικό δυναμικό – κάτι που ισχύει ειδικά στις δήθεν κοινωνικές αποστολές. Αυτό είναι σημαντικό αν το μέτρο συνδυαστεί με θητεία στα 18 ή 19, ώστε ο ενδιαφερόμενος να μην έχει αρχίσει κάπου αλλού κατάρτιση ή σπουδές.

Φυσικά το μέτρο υπονομεύει ευθέως το πελατολόγιο ιδιωτικών και δημόσιων ΙΕΚ, τεχνικών σχολών και λοιπών δομών κατάρτισης, και ως εκ τούτου θα υπάρξουν τεράστιες αντιδράσεις, με ορατό συμβιβασμό την ανάθεση σε επιλεγμένες και ευνοημένες τέτοιες δομές της αντίστοιχης εκπαίδευσης, κάτι που θα αυξήσει δυσθεώρητα το λειτουργικό κόστος του ΥΠΕΘΑ χωρίς να βοηθά την αμυντική προσπάθεια.

Η βάση εφαρμογής του μέτρου θα πρέπει να είναι αναγκαστικά ειδικότητες χρήσιμες στις ΕΔ, κάτι που αποκλείει συγκεκριμένα επαγγέλματα, ειδικά θεωρητικής κατεύθυνσης. Το πλεονέκτημα είναι ότι, μονοσήμαντα, όλες τις επαγγελματικές δεξιότητες που απαιτεί ο οργανισμός των ΕΔ τις απαιτεί και η κοινωνία. Η εκπαίδευση εφέδρων με εστίαση για την ικανοποίηση των αναγκών του στρατεύματος (όχι για την επαγγελματική αποκατάσταση των εφέδρων, όπως είχε αναφερθεί παλαιότερα) μπορεί να εξοικονομήσει τεράστιους πόρους από τα έξοδα 4ου γραφείου, αλλά πρέπει να είναι κατανοητό ότι οι τοπικές κοινωνίες και ο εσμός των συναλλασσομένων θα αντιδράσουν εξίσου βίαια με την αντίδραση των κατασκευαστικών εταιρειών στην ενεργοποίηση των ΜΟΜΑ.

Επίσης, οι καταρτισμένοι έφεδροι θα μειώνουν το πελατολόγιο ειδικευμένων στελεχών του ΕΔ που, τυπικά ή άτυπα, διατηρούν παράλληλη απασχόληση χρησιμοποιώντας τις στρατιωτικές δεξιότητές τους, όπως οι Ιατροί και οι μηχανικοί.

Οι προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας

Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου του ΥΠΕΘΑ της 24/11/2016, με αποσπάσματα της ομιλίας του Υπουργού Εθνικής Άμυνας Πάνου Καμμένου στην ημερίδα του συνδέσμου βιομηχανιών βορείου Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη, οι κληρωτοί που «υπηρετούν τη θητεία τους για 9, 12 ή 15 μήνες, ανάλογα στο ποιο Όπλο υπηρετούν, να έχουν τη δυνατότητα κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής τους θητείας να μπορούν να απολαμβάνουν μίας εκπαίδευσης που θα τους βοηθήσει αργότερα στην επαγγελματική τους αποκατάσταση». Μια προσέγγιση ήταν «μία μεγάλη συμφωνία με τη Microsoft για να δώσει τη δυνατότητα στους στρατεύσιμους να παίρνουν πτυχίο επαγγελματικής κατάρτισης στους υπολογιστές…», ενώ το μέτρο σχεδιαζόταν να επεκταθεί και σε άλλους τομείς, δηλαδή στην επαγγελματική κατάρτιση των στρατεύσιμων σε ειδικότητες που θα τις χρειαστούν για τη αυριανή τους μέρα. Χειριστές βαρέων μηχανημάτων, νέα παιδιά που έχουν σπουδάσει μηχανικοί, αρχιτέκτονες θα μπορούν να εργαστούν στη ΜΟΜΚΑ. Τεχνολόγοι, ηλεκτρολόγοι και άλλοι που θα μπορούν μετά το πέρας της θητείας τους να έχουν μία επαγγελματική πιστοποίηση για να μπορούν αύριο να εργαστούν. Το πλέον δυσοίωνο στοιχείο ήταν όμως η αποφορά ότι «Σε αυτό τον τομέα θέλουμε τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα, θέλουμε δηλαδή να συνεργαστούμε και μέσα από τη θητεία αυτών των νέων παιδιών μαζί με τις επιχειρήσεις να ετοιμάζουμε τα στελέχη του μέλλοντος. Αυτό θα φέρει ακόμα πιο κοντά τον ελληνικό λαό και την επιχειρηματικότητα».

Αξιολόγηση

Τα ανωτέρω πιθανότατα βασίζονταν εν πολλοίς στην αντίστοιχη – αλλά φυσικά καλύτερα οργανωμένη, μελετημένη και εμβριθέστερη – κυπριακή πρωτοβουλία όπως ανακοινώθηκε από το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων στις 04/09/2014, ότι από το 2015 εθνοφρουροί θα μπορούσαν να παρακολουθούν μαθήματα τυπικών εξαμήνων του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου στον ελεύθερο χρόνο τους, ως 5 στο διετές χρονικό διάστημα της θητείας τους, τα οποία αναγνωρίζονται για συνέχιση των σπουδών τους σε τυπικά εξάμηνα και με βάση το σύστημα των πιστωτικών μονάδων. Οι τηλεματικές υποδομές τόσο του ΑΠΚΥ, όσο και του υπουργείου εθνικής άμυνας της Κύπρου επέτρεπαν μια τέτοια προσέγγιση για σχετικών μικρό αριθμό εθνοφρουρών, με την επιλογή να γίνεται με κοινωνικά και υπηρεσιακά κριτήρια και αρχικά να αφορά 120 άτομα σε μια πιλοτική εφαρμογή. Το κυπριακό μοντέλο διακηρυγμένα θα επικεντρωνόταν ΚΑΙ στην «…παραχώρηση εξ αποστάσεως διπλωμάτων επαγγελματικής κατάρτισης για όσους εθνοφρουρούς δεν έχουν εξασφαλίσει θέση σε ανώτατα ιδρύματα προκειμένου να τους βοηθήσουν να ενταχθούν ομαλότερα και με περισσότερα εφόδια στην αγορά εργασίας».

Οι υποδομές και η κοινωνική πραγματικότητα της Κύπρου καθιστούν τα παραπάνω εφικτά. Στην Ελλάδα αντιθέτως μια τέτοια προσέγγιση είναι καταφανώς αντιπαραγωγική, καθώς εμφανίζονται συγκεκριμένα προβλήματα:

(α) Οι ΕΔ είναι υποεπανδρωμένες και για το αμέσως προσεχές διάστημα θα παραμείνουν έτσι, προκειμένου να μειώνουν το λειτουργικό τους κόστος. Ποιος θα κάνει την κατάρτιση; Το σχήμα που υπαινίσσονταν οι δηλώσεις του ΥπΕΘΑ το 2016 σημαίνει εν πολλοίς ότι αυτές οι λειτουργίες θα ανατεθούν (outsourcing) σε εξωτερικούς φορείς, κάποιους εκ των οποίων κατονομάζει, ενώ ταυτόχρονα το κυπριακό μοντέλο βασιζόταν στο πανεπιστημιακό σκέλος του στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Στην ελληνική περίπτωση, το κόστος ποιος θα το καλύψει; Οι ΕΔ που δεν έχουν κονδύλια για καύσιμο, θα κάνουν έξοδα-δώρο σε ιδιωτικούς παρόχους, όπως έκαναν στις περιπτώσεις του ΟΑΣΑ και των σημείων υποδοχής;

(β) Υπάρχει ένα στοιχείο προνομιακής επιλογής στην όλη ιδέα: ο ΥπΕΘΑ σαφώς ανέφερε συγκεκριμένες ιδιότητες ενός στρατεύματος που μπορούν να αξιοποιηθούν ως δεξιότητες εκτός στρατεύματος (αφήνοντας το μείζον θέμα της πιστοποίησης των πιστοποιητικών και της ισοδυναμίας τους με αντίστοιχα της αγοράς εργασίας). Ποιος και πώς θα αποφασίσει ποιοι κληρωτοί θα αναλάβουν τέτοιες χρήσιμες ειδικότητες και επιστασίες και ποιοι θα περάσουν τη θητεία τους στις πολύ πιο κρίσιμες, αλλά καθόλου ελκυστικές ως επιμόρφωση για το επέκεινα, ειδικότητες του τυφεκιοφόρου, του βαρυοπλίτη κλπ., οι οποίες, ιδίως του τυφεκιοφόρου, είναι οι κατεξοχήν όπου απορροφάται μείζον ποσοστό του στρατεύσιμου προσωπικού; Ποιος και με ποιο δικαίωμα όχι μόνο θα απονέμει ειδικότητες διαφορετικής επικινδυνότητας, όπως γινόταν πάντα, αλλά πλέον και προσοδοφόρες ή μη προσοδοφόρες; Εμφανίζεται ακόμη μια φορά ο κίνδυνος οι λιγότερο ικανοί στρατιώτες εκτός από ανετότερη θητεία και μικρότερο κίνδυνο να απολαμβάνουν και προοπτικά οικονομικά οφέλη, γεγονός που θα κάνει τη θητεία απεχθέστερη στο πλέον ικανό και μάχιμο τμήμα του κληρωτού προσωπικού, που θα εξυπηρετεί χρονικά εξίσου, αλλά σκληρότερα, επικινδυνότερα και χωρίς κανένα προοπτικό όφελος. Αυτό το πρόβλημα, που έχει παρουσιαστεί με την κοινωνική θητεία, τους αντιρρησίες συνείδησης και τις θητείες πολυτελείας των Ι-4, γιγάντωσε την απαξία της θητείας και τη φυγοστρατία, και τώρα θα μπορούσε να μπει, χωρίς καν το πρόσχημα της τυχαιότητας που υπήρχε στις δεκαετίες ’50-’70, ως κύρια και επίσημη πολιτική διάκρισης των στρατευμένων με δήθεν κοινωνικά κριτήρια σε προνομιούχους που θα αποκτήσουν πόρο ζωής και σε μη προνομιούχους που μαθαίνουν πόλεμο και λειώνουν στη σκοπιά, τις ασκήσεις και τον περίπολο όσο οι άλλοι γράφουν εμπειρία και πιθανώς και ένσημα…

Προτάσεις

Α) Θεσμική κατοχύρωση

Στη σημερινή αγορά η πρόσδοση δεξιοτήτων πρέπει απαραίτητα να συνοδεύεται με πιστοποίηση και σχετικό πτυχίο που θα αντιστοιχηθεί στην 8-βάθμια κλίμακα διεθνών αξιολογήσεων. Καθόλου τυχαία, η κυπριακή εξαγγελία του 2014 έπραττε ακριβώς αυτό, δίνοντας πλήρως αναγνωρίσιμη αντιστοίχιση σε τυπικά πανεπιστημιακά μαθήματα εξαμήνου με διδακτικές μονάδες που μετρούν έναντι απόκτησης πτυχίου.

Δεν είναι απαραίτητο να εμπλέκονται φορείς από τις τυπικές δομές, καθώς αυτό θα κάνει τη διαδικασία ακριβή και αναξιόπιστη. Χρειάζεται η νομοθετική κατοχύρωση, παρά τις αντιδράσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μηχανοδήγηση και η παροχή αντίστοιχων διπλωμάτων πλήρους ισχύος (ειδικά αλλά όχι αποκλειστικά) σε

προσωπικό του ΣΕΜ, η ισχύς των οποίων απομειώθηκε λόγω διαμαρτυριών των αντίστοιχων σχολών οδήγησης. Συνεπώς, η εκπαίδευση σε στρατιωτικά αντικείμενα διττής χρήσης πρέπει να έχει νομοθετημένη και ακριβή αντιστοίχιση με πιστοποιητικά του πολιτικού τομέα. Όχι πρακτική αντιστοίχιση, αλλά πλήρης, με πλήρη δικαιώματα εντός και εκτός συνόρων. Η βασική δυσκολία είναι η αχρείαστη θεωρητική κατάρτιση που χρησιμοποιείται στις πολιτικές αντίστοιχες δομές για απασχόληση εκπαιδευτικών και αύξηση του χρόνου – και των εξόδων – εκπαίδευσης, και για αυτό απαιτείται σαφώς νομοθετική ρύθμιση. Με θητεία 19, όχι 9 μηνών που είναι σήμερα, πώς θα δοθεί πτυχίο επιπέδου ΙΕΚ (Βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης), το οποίο προβλέπει 4 εξάμηνα φοίτησης με 20 ώρες εβδομαδιαίας παρακολούθησης και ένα εξάμηνο πρακτικής (που αντικαθίσταται από 120 ημερομίσθια στην αντίστοιχη ειδικότητα); Ας τονιστεί ότι μόνο τότε γίνεται ελκυστική η παροχή. Χαμηλής οικονομικής επιφάνειας στρώματα έχουν μεγάλο πρόβλημα αποστολής των παιδιών τους σε ΔΙΕΚ, παρά τα μηδενικά δίδακτρα, λόγω της αδυναμίας τους να τα συντηρήσουν, είτε ως τροφεία, είτε και ως έξοδα μετακίνησης, που στην υποβαθμισμένη επαρχία είναι πολύ σημαντικό συστηματικό έξοδο αφού σημαίνει πανάκριβη βενζίνη ή ακόμη ακριβότερο εισιτήριο ΚΤΕΛ.

Β) Ειδικότητες και αντικείμενα

Η ψηφιοποίηση μεγάλων τμημάτων της στρατιωτικής ζωής αλλά και των πολιτικών εκδηλώσεων, ιδίως σε επαγγελματικό επίπεδο, κάνει τις ψηφιακές δεξιότητες ένα πραγματικό εργαλείο αλφαβητισμού ιδίως για τα οικονομικώς ασφαλέστερα στρώματα. Εκτός του αλφαβητισμού, εμβριθέστερη εκπαίδευση θα προσφέρει πόρο ζωής μειώνοντας τα απαιτούμενα έξοδα πιστοποίησης δεξιοτήτων (στα πλαίσια απαιτήσεων ψηφιακού αλφαβητισμού, όπως γίνεται πλέον σε πλείστες θέσεις εργασίας οποιουδήποτε τύπου, ιδίως υπαλληλικές) και δευτερευόντως πρόσδοσης επαυξημένων που θα επιτρέπου να ασκηθεί αντίστοιχη επαγγελματική απασχόληση, όπως τεχνικός υπολογιστών ή τεχνικός παραμετροποίησης λογισμικών πακέτων. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν να προσδοθούν από το Σώμα Πληροφορικής που θα βρίσκεται όλο και συχνότερα σε ζήτηση και ανεπάρκεια, αφού απόλυτα απαραίτητες καθημερινές λειτουργίες όπως τροφοδοσία, μεταθέσεις, κατάταξη γίνονται πολύ ταχύτερα και οικονομικότερα με ψηφιακή υποδομή, αλλά ανταγωνίζονται ζωτικές λειτουργίες όπως παρακολούθηση στόλου μηχανημάτων και αποθεμάτων ανταλλακτικών, κρυπτασφάλεια, επικοινωνίες και επιτήρηση εθνικού χώρου.

Δυνατότητες στον τομέα των επισκευών τροχαίου υλικού μπορούν να δοθούν σε προσωπικό που διατίθεται στα μηχανοκίνητα, ενώ προσωπικό που διατίθεται σε αντιαεροπορική άμυνα μπορεί να καταρτιστεί σε ηλεκτρομαγνητική και οπτική παρακολούθηση και να απορροφηθεί στην ΥΠΑ ως ελεγκτής εναερίου κυκλοφορίας, σε αντίστοιχες θέσεις του ΛΣ, αλλά και στην καθαυτό πολιτική βιομηχανία νυκτερινής όρασης και οπτικών μέσων, που ενσωματώνεται πλέον και σε κινητά.

Εκπαιδευτές σε αθλήματα, εκπαιδευτές σε σχολές κυνηγών ή σε ομίλους οπαδών επιβίωσης, ναυαγοσώστες αλλά και ειδικότητες τουριστικών επαγγελμάτων σε όσους υπηρετούν σε λέσχες ή ως μάγειρες ή τραπεζοκόμοι εστιάτορες είναι επίσης πρακτικότατες λύσεις. Όσοι απασχολούνται στο υγειονομικό μπορούν να εξισώνονται ή να διευκολύνονται για απασχόληση στην πολιτική αγορά παροχών υγείας ή/και με τη μείωση του χρόνου αποφοίτησης από τις τυπικές δομές. Δε χρειάζεται ο άσχετος να μετατρέπεται σε επιστήμονα σε ένα επάγγελμα, χρειάζεται, ανάλογα με τη θητεία του σε ειδικότητα και ώρες, να του δίνεται μια αντιστοίχιση ώστε να μην κάνει τις ίδιες σπουδές από την αρχή. Π.χ. με 4 μήνες σε Λέσχη Αξιωματικών ή σε θέρετρα ως σερβιτόρος να κατοχυρώνει ένα εξάμηνο τυπικών σπουδών τουριστικών επαγγελμάτων και να παίρνει και μόρια προτίμησης, τόσο για τυπική κατάρτιση όσο και για πρόσληψη σε δημόσιες δομές.

Το προσωπικό της ΠΑ μπορεί να καταρτιστεί για απασχόληση σε αεροδρόμια και αεροπορικές εταιρείες, του ΠΝ στο ναυτιλιακό τομέα, των ειδικών δυνάμεων στις δομές ασφαλείας (ιδιωτικές και δημόσιες). Η οδήγηση ερπυστριοφόρων αποτελεί μέρος των δεξιοτήτων χειριστού αντίστοιχων οχημάτων (ελκυστήρα, μπουλντόζας κλπ.). Όσοι έχουν ειδικότητα για τέτοια μηχανήματα στο Μηχανικό, να έχουν πλήρη επαγγελματική αναγνώριση. Οι άλλοι, π.χ. από τεθωρακισμένα, να έχουν μικρότερη περίοδο μαθητείας για να πάρουν το αντίστοιχο πολιτικό πτυχίο.

Οι διαβιβαστές και οι προγραμματιστές, οι οπλίτες του Τεχνικού και του Μηχανικού, μπορούν με την πρώτη ειδικότητα να έχουν επαγγελματικό προσανατολισμό, αρκεί αυτή να μετατραπεί ελαφρά και να κατοχυρωθεί νομοθετικά. Δεύτερες ειδικότητες πρέπει ίσως να έχουν μάχιμες. Αντίθετα, οι πεζικάριοι ή οι οπλίτες πυροβολικού έχουν μικρό περιθώριο για κατάρτιση στην πρώτη ειδικότητα, αν και αυτό δεν σημαίνει ότι δεν

υπάρχει χώρος για χρήσιμες δεξιότητες. Αλλά ειδικότητα επαγγελματικώς χρήσιμη μπορεί να είναι η δεύτερη. Τραυματιοφορέας, ασυρματιστής ομάδας, ιχνηλάτης. Ακόμη και οι Καταστροφείς μπορούν να απασχοληθούν ωραιότατα, και με υψηλές αποδοχές στη βιομηχανία διανοίξεων οδών και εξορύξεων με μικρή επιπλέον κατάρτιση, που μπορεί να γίνει εντός του στρατεύματος.

Απαιτήσεις

Για να επιτευχθεί ένα τέτοιο σχήμα απαιτούνται:

Ι) Η επαναφορά ειδικοτήτων, ιδίως των μαχίμων, στους κληρωτούς. Έτσι όλο το άγημα ενός ΤΟΜΠ πρέπει να μπορεί να το κινήσει (όχι να λάβει μέρος σε ράλι) και να χρησιμοποιήσει επικοινωνιακό και ναυτιλιακό εξοπλισμό που προσομοιάζει τον πολιτικό. Το ότι τα ΤΟΜΠ του ΕΣ δεν έχουν τίποτα από τα δύο ίσως να πρέπει να προβληματίσει και να τοποθετηθούν αντίστοιχα πολιτικού τύπου, μη ολοκληρωμένα και πολύ οικονομικά… Έτσι, οι τυφεκιοφόροι ΜΚΠΖ (μία ειδικότητα) αποκτούν και γνώσεις οδήγησης ή μηχανοδήγησης. Οι μάγειρες, ως επαγγελματικώς αξιοζήλευτη πρώτη ειδικότητα, μπορούν να αποκτήσουν ειδικότητα βαρυοπλίτη ή τυφεκιοφόρου ως δεύτερη, για περίπτωση ανάγκης. Έτσι, με τις δυο ειδικότητες δεν θα υπάρχει αδικία.

ΙΙ) Η σαφής και συνειδητή απόφαση των ΕΔ να αλλάξουν δόγμα αξιοποίησης προσωπικού. Μέχρι τώρα υπήρχε (θεωρητικά) η προσέγγιση της κατάταξης εκπαιδευμένου προσωπικού που σε μερικές περιπτώσεις χρησιμοποιείται με βάση τις δεξιότητές του από τις ΕΔ, χωρίς κόστος, ενώ το υπόλοιπο διατίθεται και επανεκπαιδευόταν σε άλλες ειδικότητες και δεξιότητες. Αυτή η προσέγγιση επέτρεπε τις αναβολές και τη φυγοστρατία, με σχετικώς μικρό όφελος. Αν αυτό καταργηθεί – με ελάχιστες εξαιρέσεις μόνο για σπουδές αποδεδειγμένης χρησιμότητας στο στράτευμα και σε ποσόστωση ανάλογα με τη βαθμολογία εισόδου στις σχολές (δηλαδή αναβολή βάσει αναγκών και όχι ως δικαίωμα), μαζί με τη κατάργηση των αναβολών για ιδιωτικές σχολές – θα έρθουν μικρής ηλικίας, άρα περισσότερο εκπαιδεύσιμοι και επί μακρόν διαθέσιμοι για εφεδρεία κληρωτοί, που όμως θα πρέπει να καταρτιστούν στο στράτευμα, και με όρους αγοράς, ή έστω με συμβατούς. Άρα η αύξηση της θητείας, η θητεία με την αποφοίτηση από το σχολείο και η σύγκρουση με το τεράστιο (παρα)εκπαιδευτικό σύμπλεγμα, από τα Πανεπιστήμια και τα Εξάρχεια μέχρι τις εκάστοτε σχολές κατάρτισης πρέπει να θεωρούνται τρία δεδομένης πολιτικής ευαισθησίας εμπόδια που δύσκολα θα αναλάβει, πολλώ δε ήττον ταυτόχρονα, ένας πολιτικός για να προωθήσει την ελάσσονος σημασίας ιδέα της παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως αντισταθμιστικού οφέλους της θητείας. Το μέτρο είναι αναντίρρητα κοινωνικό, καθώς κατάρτιση γίνεται διαθέσιμη σε πολλούς που δεν έχουν να πληρώσουν την αντίστοιχη πολιτική – αλλά και σε άλλους που δεν θέλουν –, ενώ πολλοί άλλοι αποκτούν δεξιότητες που θα τους επιτρέπουν στοιχειώδη αυτοεξυπηρέτηση σε τρέχοντα θέματα, από την υποστήριξη προϊόντων τεχνολογίας μέχρι την επίδεση τραύματος, την οδήγηση ΙΧ οχήματος και την οικιακή μαγειρική, κάτι που εξαγριώνει τους αντίστοιχους επαγγελματικούς κλάδους παροχής υπηρεσιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Συμφωνήσαμε από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 ότι χρειάζεται να ξοδεύουμε περισσότερα χρήματα για την εθνική άμυνα απ΄ότι οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (δυστυχώς δεν φροντίσαμε και για τον έλεγχο των δαπανών, με αποτέλεσμα τον παράνομο πλουτισμό πολιτικών προσώπων, στρατιωτικών και μεσαζόντων). Σταδιακά οι αμυντικές δαπάνες μειώθηκαν σε απόλυτους αριθμούς (ενώ παράλληλα το ΑΕΠ μεγάλωνε) και από 6,5% στη δεκαετία του 1990 φθάσαμε στο 4% στις αρχές της δεκαετίας του 2000 και τώρα, λόγω κρίσης, βρισκόμαστε περίπου στο 2%. Εφόσον η αίσθηση απειλής έχει ίσως μεταβληθεί ποιοτικά (όσον αφορά στο κέντρο βάρους της ενέργειας του αντιπάλου), χωρίς να έχει μειωθεί ποσοτικά και η ανάγκη για ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) παραμένει, κάτι πρέπει να αλλάξει στην κεντρική εξίσωση ασφαλείας (αποτρεπτική ισχύς= έμψυχο δυναμικό + οικονομικοί πόροι + οπλικά συστήματα + στρατηγικό/επιχειρησιακό δόγμα + συμμαχίες) για να μπορεί η χώρα να διατηρήσει την αποτρεπτική της ικανότητα. Όταν μια μεταβλητή μειώνεται σημαντικά, υποχρεωτικά κάτι πρέπει να αλλάξει για να διατηρηθεί το άθροισμα στα ίδια περίπου επίπεδα.

Οι συγγραφείς της παρούσας μελέτης θεωρούν ότι η τουρκική απειλή επικεντρώνεται στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους και ότι το πιθανότερο σενάριο είναι αυτό του τυχαίου ή σκόπιμου θερμού επεισοδίου και, υπό προϋποθέσεις, περαιτέρω κλιμάκωσης της σύγκρουσης. Μια τέτοια σύγκρουση θα έχει τη μορφή αεροναυτικού πολέμου σχετικά μικρής διάρκειας και κατά πάσα πιθανότητα υψηλής έντασης. Ένας πόλεμος μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας με εκτεταμένες χερσαίες επιχειρήσεις, κλήση εφεδρειών, κατάληψη εδαφών (χερσαίων ή μεγάλων νησιών), κλπ. δεν μπορεί να αποκλειστεί, αλλά κρίνεται ως χαμηλής πιθανότητας, καθώς εκτιμάται ότι το πιθανό κόστος δεν ανταποκρίνεται στα αναμενόμενα οφέλη για την άλλη πλευρά, ενώ ελπίζεται ότι θα υπάρξει και αποτελεσματική(;) διπλωματική παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας.[49]

Ωστόσο, ακόμη και αν υιοθετήσει κανείς πλήρως την εκτίμηση ότι η διαχείριση κρίσεων τύπου Ιμίων είναι το πιθανότερο σενάριο και απαιτεί πρωτίστως ισχυρές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις και τη συμβολή δυνάμεων ταχείας αντίδρασης (και κυρίως των ειδικών δυνάμεων του Στρατού Ξηράς, και εδώ υπάρχει ενδεχομένως ανάγκη ενίσχυση της ικανότητας αερομεταφοράς δυνάμεων), η γεωμορφολογία του θεάτρου επιχειρήσεων του Αιγαίου απαιτεί ικανοποιητική επάνδρωση των μονάδων και φυλακίων του Στρατού Ξηράς. Η ίδια ανάγκη υφίσταται και στην περιοχή του Έβρου, κυρίως για να μην επιτραπεί στον αντίπαλο να ‘μπει σε κάποιας μορφής πειρασμό’, ενδεχομένως για δικούς του εσωτερικούς λόγους (όπως έδειξε η περίπτωση της «Βαριοπούλας»). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει ανάγκη αντιμετώπισης της χαμηλής επάνδρωσης, άρα και αύξησης της διάρκειας της θητείας, σε συνδυασμό βεβαίως με τις απαραίτητες αλλαγές στη δομή δυνάμεων (ο στόχος θα πρέπει να είναι αριθμητικά μικρότερες, αλλά ισχυρότερες χερσαίες δυνάμεις και στην κατεύθυνση αυτή απαιτούνται όχι μόνο βαθιές οργανωτικές αλλαγές, αλλά και πρόσθετη έμφαση στην εκπαίδευση και επιμόρφωση).[50]

Για όλα αυτά τα ζητήματα, είναι απολύτως αναγκαία μια σοβαρή συζήτηση, τόσο εντός της σφαίρας του δημοσίου διαλόγου, όσο και, κυρίως, εντός του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου.

---

[49] Στο σημείο αυτό θα πρέπει γίνει αναφορά στην ανησυχία ότι η Τουρκία δείχνει να είναι εκτός ελέγχου και να μην ακούει πλέον κανέναν. Τούτο σημαίνει ότι σε περίπτωση μίας εμπλοκής με την Ελλάδα, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η Τουρκία να μην ακούσει κανένα διάβημα ή παρέμβαση τρίτων για παύση των εχθροπραξιών, μία υπόθεση στην οποία βασίζεται η αμυντική πολιτική της Ελλάδας και όχι μόνο (θερμή εμπλοκή μερικών ημερών που θα σταματήσει με παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων). Είναι σαφής η ανάγκη διατήρησης επαρκούς αποτρεπτικής ικανότητας, καθώς η ιστορία έχει δείξει ότι η Τουρκία καταλαβαίνει –και «σέβεται»- τη στρατιωτική ισχύ.

[50] ‘Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια’, σελ. 83-86.

ΜΕΣΟ-ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Μεσο-μακροπρόθεσμα οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μπορούν να ομαλοποιηθούν πλήρως μόνο μέσω της διπλωματικής οδού. Μια πολεμική σύγκρουση θα μας εμπλέξει σε φαύλους κύκλους εντάσεων για τα επόμενα 30 χρόνια και ενώ δεν μπορεί να αποκλειστεί ως ενδεχόμενο, δεν θα πρέπει να θεωρείται και ως αναπόφευκτη. Επειδή όμως ατυχήματα συμβαίνουν, οι κακές εκτιμήσεις δεν είναι σπάνιες και εσωτερικές πολιτικές κρίσεις μπορεί να οδηγήσουν σε εξωτερικές περιπέτειες για λόγους αντιπερισπασμού, ο στόχος θα πρέπει να είναι να κρατήσουμε τους όποιους γείτονες μακριά από επικίνδυνες σκέψεις και ενέργειες. Η επιδίωξη μας πρέπει να είναι η διατήρηση αρνητικής σχέσης κόστους οφέλους σε οποιοδήποτε σενάριο κλιμάκωσης και σύγκρουσης. Η απαραίτητη τεχνογνωσία και οι ιδέες υπάρχουν στις τάξεις των ΕΕΔ (αν και θα χρειαστούν και αντι-συμβατικές προσεγγίσεις/out of the box thinking), χρειάζονται όμως πολιτικές αποφάσεις από διαδοχικές κυβερνήσεις, με αίσθημα ευθύνης, διάθεση να αγνοήσουν το πολιτικό κόστος και να συγκρουστούν με κατεστημένα συμφέροντα όπου αυτό απαιτηθεί.

Προτείνεται η ενεργητική διαχείριση των ελληνοτουρκικών σχέσεων μέσω ‘εσωτερικής και εξωτερικής εξισορρόπησης’ που θα χαρακτηρίζονται από:

- αρραγές εσωτερικό μέτωπο σε εθνικά θέματα
- ισχυρές προσπάθειες για τη διατήρηση της ισορροπίας στρατιωτικών δυνάμεων (μέσω ρηξικέλευθων επιλογών)
- κάλυψη θεσμικού κενού στους τομείς του στρατηγικού σχεδιασμού και χειρισμού κρίσεων
- οικοδόμηση και εμβάθυνση συμμαχιών
- ενίσχυση του περιορισμένης δυναμικότητας μηχανισμού για την παρακολούθηση και ανάλυση εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων στη γειτονική χώρα
- κλείσιμο άλλων εξωτερικών μετώπων με λύσεις ανεκτού κόστους
- συνδιαμόρφωση σχέσεων ΕΕ και Τουρκίας και συμβολή στην ενίσχυση ευρωπαϊκών ικανοτήτων σε θέματα άμυνας με στόχο την έμμεση κατοχύρωση της ελληνικής ασφάλειας.

Αυτή η στρατηγική θα πρέπει να έχει ως άμεσο στόχο την αποτροπή εχθρικών ενεργειών, την προστασία της εθνικής ασφάλειας και των εθνικών συμφερόντων και ως μελλοντικό στόχο τη συγκέντρωση διπλωματικού κεφαλαίου και τη βέλτιστη προετοιμασία για μια διπλωματική διευθέτηση -μέσω προσφυγής σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο- με τρόπο που θα κατοχυρώνει τα ζωτικά εθνικά συμφέροντα.

Όσον δε αφορά στις αναγκαίες αλλαγές στο θεσμό της στρατιωτικής θητείας, η παρούσα μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι (α) υπό την προϋπόθεση της μη ουσιαστικής αλλαγής στην εκτίμηση απειλής και τις βασικές συνιστώσες στην εξίσωση εθνικής ασφαλείας και (β) με βάση την παραδοχή ότι η μετεξέλιξη των ελληνικών ΕΔ σε (ημι)-επαγγελματική στρατιωτική δύναμη δεν είναι εφικτή λόγω οικονομικών και άλλων περιορισμών, υπάρχουν οι ακόλουθες επιλογές:

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΘΗΤΕΙΑ

Πρόταση 1:

(α) διεύρυνση της στρατολογικής βάσης μέσω της υποχρεωτικής στράτευσης στα 18-19 (με κατοχύρωση θέσης στα ΑΕΙ)

(β) ουσιαστική αύξηση μηνιαίας αποζημίωσης για στρατευσίμους

(γ) διερεύνηση της δυνατότητας παροχής πρόσθετων δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της θητείας

Πρόταση 2 (συμπληρωματική της Πρότασης 1):

Αύξηση διάρκειας θητείας κατά 3 μήνες

Πρόταση 3 (συμπληρωματική των Προτάσεων 1 & 2):

Στράτευση γυναικών, μικρότερης διάρκειας και αξιοποίηση αυτών κυρίως -αλλά όχι αποκλειστικά- σε διοικητικά καθήκοντα

ΕΛΙΑΜΕΠ ELIAMEP
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN & FOREIGN POLICY

Λεωφ. Βασ. Σοφίας 49, 106 76 Αθήνα, 49 Vas. Sofias Ave., 106 76 Athens Greece, T 0030 210 7257110 , F 0030 210 7257114